2.

HISTORIA CONTAGIOSI MORBI,

QVI FLORENTIAM populatus fuit anno 1630.

ALEXANDRO RIGHIO Florentino Interprete.

AD ILLVSTRISSIMVM

VINCENTIVM CAPPONVM

Marchionem dignissimum.

FLORENTIÆ, Typis Francisci Honufrij.
Superiorum permissu. 1633.

ILLVSTRISSIMO

VINCENTIO CAPPONO.

ALEXANDER RIGHIVS S.

AGENTI mihi Quarantenam, & ocium, & solitudinem illius excogitanti venit in mentem Aristotelicum illud, *Solitarius, aut Bestia, aut Deus*. Quam ob rem cum Deus esse nequeam, Bestia autem esse nolim, ne essem ociosus in ocio, neq; in soli-

ſolitudine ſolus, Hiſtoriam huius noſtri Contagij (qualecumq; illud fuerit) breuiſſimè pro viribus explanare decreui. Opuſculum quidem (liberè fateor) vix inchoatum, ne dum imperfectum, dignum certè, quod obliuioni potius, quàm typis committeretur, attamen ita tulit cuius voluntas mihi lex eſt. Non fui diù præmeditatus cui nam dicare illud deberem, ſtatim enim occuriſti mihi, Illuſtriſſime VINCENTI, qui gratè illud reciperes, & Illuſtriſſimo nomine tuo, ſummiſq; meritis tuis illud perficeres. Accipe igitur illud libenter, (quæ tua erit benignitas) & nomen tuum in illo ſolum reſpice, nomine tuo inſignitum illud dilige, tenebras illius lucis tuæ radijs illuſtra, & ab omnibus Zoilis, ſuis illud ſemper defende; quàmquàm certò ſcio, quod nominis tui coronam fronte gerens non ſolum tibi ipſi, ſed omnibus etiam alijs gratum, & precioſum erit. Vale.

HISTO-

HISTORIA

LAbente anno 1630. bellantibus in Italia Ferdinando Secundo Imperatore Auguſto, & Sereniſsimo Carolo Primo Gonzaga Mantuæ, & Montis Ferrati Duce meritiſsimo, Peſtis, vel peſtilentes morbi, (vt ferunt) per totam ferè Galliam Ciſalpinam nimis ſeuerè ſpa-

tiati fuerant. Ineunte autem Autumno Florentiæ quoquè Serenissimo Ferdinando Secundo Magno Hetruriæ Duce Heroicè dominante non Pestis, sed contagiosi morbi super pauperes, & egenos tantum exorti sunt. Equidem tunc temporis quicumquè moriebantur, plurimi aut Bubone, aut Carbunculo, aut Erysipelate, aut Inflammatione, aut alio quouis Tumore, aut Pustula, aut Vlcere, aut Liuore, aut aliquo cutaneo morbo affecti moriebantur; non tamen quicumquè aliquo ex dictis morbis affecti erant, moriebantur, horum enim plurimi curati, & non curati sanabantur. Per annos quidem nonnullos tempora intempestiua, inconstantia, pluuiosa fuerant, aer tamen serenus, & purus erat; alma tellus fructus suos nimis auare produxerat; artes ferè inertes, & negocia quasi ocia fuerant; diæta pessima, incontinentia maxima pauperes præcipuè vsi fuerant. Serenissimus Ferdinandus Pater pauperum Illustriss. Senatoribus Sanitati præfectis

impe-

imperauit, vt rectè consulentes, omnibus hominibus imperantes, nullis sumptibus parcentes contagiosos morbos (quoad humane fieri posset) radicitus euellerent. Longum nimis esset omnia sigillatim recensere, quæ Illustrissimus, ac Reuerendissimus Archiepiscopus, quæquè Illustrissimi Senatores in tota Hetruria, finibusquè illius instituerunt, sed pars eorum, quæ Florentiæ statuta sunt, dicetur. Ille in Ecclesijs Aquam benedictã, Conciones, & pias Societates; isti Gymnasia, Emporia, Nundinas, & omnes Cõgregationes prohibuerũt. Omnibus agricolis Medicorum consilio mandauerunt, vt in proxima futura vindemia Aquam musto commiscerent. Canes vagos omnes interfici voluerunt. Nosocomion, vulgo Lazzaretto *nominatum vnum intra Vrbem in Hospitali comuniter dicto Bonifatij erexerunt. Quo vel leui quouis morbo cutaneo affecti, siue cum febre, siue sine febre, alioquè morbo coniuncto omnes in feretris vellent nollent adducebantur;*

bantur; nullo autem cutaneo morbo laborantes, etiam si quouis acuto morbo, & magna febre laborarent; non adducebantur, Vbi licet curati, omnes tamen ferè moriebantur. In Ciuitate autem quatuor Medicos, totidemquè Chyrurgos elegerunt, qui in proprijs domibus omni authoritate vnum quemque agrotum visentes, si cutaneo solum aliquo affectu laborantem cernerent, Magistratui statim denuntiarent, quouis autem alio morbo affectum, nullum denuntiarent. Omnibus alijs Medicis, & Chyrurgis imposuerunt, vt nullum talem agrotum nisi semel adirent, antequam ille Magistratui denuntiatus fuisset. Vnusquisq; Paterfamilias suos familiares, & domesticos agrotos denuntiare similiter tenebatur. Aegroti omnes denuntiati subitò ad Lazzarettum in feretris efferebantur. Mortui denuntiati in agro vno intra Vrbem, non denuntiati in duobus extra Vrbem sepeliebantur. Feretra tàm agrotantium, quàm mortuorum minister quidam

Campa-

Campanulam sonans præibat. Domus omnes, in quibus talis ægrotus, aut mortuus fuisset, ne quis ingredi, aut egredi posset per viginti dies omnino clausæ manebant. Tota Ciuitas timore, pauore, & formidine plena erat. Vnusquisquè magis Lazzarectum, & sepulturam, quàm mortem ipsam horrescebat. Inde fuit, quod Sanitatis Præsides Lazzarecto illo vno penitus derelicto alia duo extra Vrbem erexerunt. Quotidie numerus ægrotantium, & mortuorum, & Ciuitatis horror augebantur. Nonnulli solo timore ægrotabant, & moriebantur. Aliqui præ timore alexipharmacis multis vtebantur, & inde ægrotabant, & peribant. Medici quidem ipsi in Lazzarecto curare nolebant, sed tàm Medici curaturi, quàm ægroti curandi coactè ad Lazzarectum ducebantur, vbi ægroti, & Medici simul cum agonia ferè omnes moriebantur. Nobiles, & diuites præ timore Ciuitatem, vt odiosam deserentes nemorum, & syluarum tanquàm facti Ciues

amica rura inhabitabant. Ciues, & opifices satis locupletes Sanitati Præfectos magnis precibus orauerunt, vt si quis morbus cutaneus illis accidisset, in proprijs domibus, proprijsquè sumptibus curari sibi liceret, nec ad Lazzarectum duci cogerentur. Sanitatis autem Præsides gratiosè Medicos duos, totidemquè Chyrurgos elegerunt, qui in proprijs domibus, proprijsquè sumptibus illos curarent, sed alium cutaneo aliquo affectu non laborantem curare poterant nullum. Omnes alij morbo non cutaneo laborantes à quolibet alio Medico, in quolibet loco, & tempore ad libitum curari poterant. Gratia fuit laudatissima, sicut fuit omnibus gratissima; & ab illa hora Contagij, & mortis timor, & horror publicè decrescere inceperunt. Fortunatus, & felix sibi videbatur ægrotus ille, qui nullo cutaneo morbo laborabat, qui autem laborabat, nesciebat, an viuere esset mori, an mori viuere, & an viuens mortuus esset, an mortuus viueret.

Plures

Plures ministri Sanitatis (demptis viris nobilibus) mercenarij, & venales homines erant. Siquis à Lazzarecto sanatus redibat, aut miraculosè sanatus, aut rediuiuus existimabatur. Qui autem sanatus redibat, antequàm domum adiret, Quarantenam agere cogebatur. Postea vestimentis veteribus omnibus combustis, nouis autem indutus, tanquàm corpore, & vestibus homo nouus ad domum proprium reuertebatur. Mortuorum autem in proprijs domibus non solum vestimenta, sed lectum, & suppellectilia omnia cremabantur. Virgines, & pueri Crucis vexillum per Ciuitatem gestantes, Litanias canentes; viri, & mulieres variè vouentes; Sacerdotes assidue sacrificia, multasqué supplicationes Deo, & Deiparæ offerentes sanitatem, & publicam salutem deprecabantur. Quoniam autem numerus ægrotantium nonnihil crescebat, Præfecti Sanitati aliam etiam plura Lazzarecta extra Vrbem, & valdè distantia erexerunt.

Multiplicatis Lazzarectis timor, & horror in Ciuitate quotidie diminuebatur, & ægrotantium, & mortuorum numerus decrescebat; ægrotantes etiam ad Lazzarecta sese ferri libenter sinebant. Lazzarecta plura pro diuersitate ægrotantium inter se diuersa quoquè erant; nam in alijs lethali, in alijs salutari morbo affecti, in alijs conualescentes, in alijs suspecti, in alijs Quarantenam agentes commorabantur. Omnibus his Lazzarectis omnia medicamenta abundantissimè, & pijssimè ab vno Hospitali Sanctæ Mariæ Nouæ comuniter dicto semper elargita fuerunt. Mense Ianuarij non dum elapso, Aquilone iam satis spirante; Luna autem crescente ægroti multi sanabantur, pauci autem moriebantur. Gaudebat vniuersa Ciuitas tanquàm renati essent qui sanati fuerant, & nunquam morituri qui non ægrotauerant. Serenissimus Ferdinandus, vt vltimum Contagij finem videret, Quarantenam duplicem, politicam vnam, sacram alteram concelebrari

brari

brari voluit. Politica talis fuit: Vnicuiq; Ciuitatis Sexterio Illustrissimum Senatorem præfecit, cuius imperio agenda omnia agebantur. In vnoquoquè etiam Sexterio triginta viros nobiles elegit, & vnicuiquè viro nobili quinquaginta domus alendas distribuit. Vnicuiquè autem domui viri nobiles alimenta quotidie ministrabant. Omnes domus tàm nobilium, & diuitum, quàm ignobilium, & pauperum clausæ erant; & sicut ex illis vnus, sic ex istis nullus exire poterat; vnus autem ille neq; mulier, neq; puer esse debebat. Ingredi nemini licebat, nisi necessariò. Sicut diuitibus nullum, sic pauperibus copiosum alimentum dabatur. Alimentum erat Panis, Vinum, Caro, Oryza, Caseum; Item Oleum, Acetum, Sal, Ligna, Carbones, & alia tùm necessaria, tùm vtilia, abundanter tamen omnia. Exultabant pauperes clausi, quia in carceribus, vt liberi; in paupertate vt diuites; in ignobilitate vt nobiles viuebant. Regia potius,

quàm

quàm politica Quarantena erat, nam Serenissimus Ferdinandus æmulus Auroræ (seruato decoro) equitando sæpè totam Ciuitatem perlustrabat. Et illo prætereunte resonabat laudibus æther, iteratisquè laudibus pauperes clausi ad Cœlum vsq; illum efferebant; & illi salutem præcantes, valdequè clamantes dicebant, valeat, valeat, viuat, viuat Serenissimus Ferdinandus. Rustica Quarantena fuit etiam concelebrata; in qua prædium colentes in prædio; operarij in terminis ducentorum passuum à domu propria clausi erant. Vnus exire poterat, sed neq; mulier, neq; puer; ingredi autem nullus nisi necessariò. Alimentum dabatur operarijs tantum, & erat Panis triticeus ab viris nobilibus similiter distributus. Peractis Quarantenis, deleto Contagio, domibusquè reclusis, tàm nobiles, & diuites, quàm ignobiles, & pauperes, tàm fœminæ, quàm pueri, tàm ciuiles, quàm rustici paulatim omnes liberi facti sunt. Numerus eorum, qui in hoc

anno

anno quouis morbo, quouis loco, ſiue intra, ſiue extra per tria miliaria circa Vrbem, curati, & non curati mortui ſunt, nouem milium vix completus fuit. Sacram Quarantenam ſacra perſona deſcribet.

HISTO-

ET DISS
ELEVAT
IPAT

HISTORIÆ
INTERPRETATIO.

1 *LABENTE Anno 1630. bellantibus in Italia Ferdinando II. Imperatore Augusto, & Serenissimo Carolo Gonzaga Mant. & Mont. Ferr. Duce meritissimo, Pestis, vel Pestilentes morbi (vt ferant) per totam ferè Galliam Cisalpinam nimis seuerè spatiati fuerant.*

Nimis aliena, parumq; cognita nobis sunt, quæ dicenda forent de bello Italico inter prefatos Principes; necnon de Peste, vel morbis

pestilentibus, qui ferè per totam Galliam Cisalpinam tunc temporis grassati fuerant, quorum quidèm meminit Historia, sed quia nihil aliud addit, ideò omnia illa alij viderint. Nos nostra agentes, quid Florentiæ Patriæ nostræ in hoc anno contigerit (prout Historia refert) breuiter pro viribus explicabimus.

2 *Ineunte autem Autumno.*

Autumnum esse pessimum omnium temporum nemo est, qui nesciat, ille enim vitæ nostræ toto diametro pugnat, & opponitur, cùm ista in calido, & humido, ille autem in frigido, & sicco sedem suam habeat. Autumnus est similis senectuti, quæ similiter est frigida, & sicca, sed sicut ista terminatur ad mortem, sic ille est via ad interitum, & ideò in Autumno multa vegetabilia exiccantur, & multa animalia moriuntur. In Autumno etiam pulsus malus est, nam est similis pulsui senum. Non solum autem Autumnus ipse pessimus est, sed etiam ferè omnia, quæ producuntur in illo, vt poma, fructus, & alia multa, sicut Hipp. & Galen. docent lib. 3. de humoribus; vnde Auic. dixit, *Caue tibi à fructibus Autumni*. Amplius, omnium ætatum, & corporum alia ad alia tempora benè, vel malè se habent,

vt ſcribit Hipp. lib. 3. Aph. ſed in Autumno nulla corpora benè ſe habent, ille enim malus eſt omnibus ætatibus, naturis, & regionibus, vt Galen. docet lib. 3. Aph. 18. In Autumno, vt plurimùm generatur Peſtis, nam aer ſubtilis iàm factus ab calore æſtiuo facilius recipit omnes impreſſiones, & qualitates, quæ poſtea in Autumno ab calore iàm diminuto, & debili reſolui non poſſunt; vnde benè dixit Hipp. lib. 3. Aph. *Autumno fiunt morbi magna ex parte acutiſſimi, & perniciosiſſimi*; & lib. 6. Epid. ait; *Ferinum Autumno*, per ferinum intelligens malignitatem, & perniciem, cùm in eo omne ferinum, malignum, & exitiale malum generetur. Summo iure igitur Hiſtoria, cùm de Peſte, & contagioſis morbis ageretur, Autumni mentionem fecit.

3 *Florentiæ quoquè.*

Alma Florentia omnium Vrbium dubio procul pulcherrima, vniuerſo Orbi iàm iàm ſatis notiſſima, ſua fama, ſuiſq; meritis contentiſſima nihil indiget, vt de ea aliquid dicamus. Verbum illud copulatiuum, *Quoquè*, potiùs declaremus, quod quidem continuationem non contagij, ſed temporis ſignificat; quaſi dicat Hiſtoria, quòd poſt bellum, & Peſtem,

aut pestilentes morbos illos, qui Galliam Cisalpinam populati fuerant, Florentiæ quoquè, aliqui morbi contagiosi exorti sunt, non autem quòd aliquid contagij ab Gallia Cisalpinam Florentiæ communicatum fuerit, illius enim nullum signum, nullaque peregrina caussa cognita fuit.

4 *Serenissimo Ferdinando II. Magno Hetruriæ Duce Heroicè Dominante.*

Deus iàm iàm antiquitus semper dictus fuit *Optimus, Maximus*; Optimus quidem ob illius bonitatem, & sapientiam, Maximus autem ob illius potentiam. Istæ sunt illæ duæ virtutes, quibus ipse Deus totum Cœlum, Naturamq; gubernat, & quibus ipse cuncta excellit. Principes huius Mundi, cùm sint tanquàm Dij terreni, Deum prò viribus imitantes, sapientia, & potentia Rempub. gubernare conantur: & sicut Deus omnes Principes sapientia, & potentia antecellit, sic Principes omnes alios homines sapientia, & potentia superare debent; & ideò dixit Plato, *Naturæ quadam lege sapientia, & potentia excellens in idem tendunt, semperquè ista duo se inuicem affectant, persequuntur, congrediuntur*, vt apparet non solùm in ipso Deo, sed etiam in hominibus;

vnde ipse Plato dabat hoc pręceptum, *vt Principes honorent sapientes, & sapientes libenter Principibus consulant*, cum istæ duæ virtutes in Principibus summopere requirantur; nam sapientia absque potentia paucis prodest, & potentia sine sapientia multis obest. Potentia sine sapientia quò maior est, eo perniciosior; vnde Plato ait, *Potentium ignorantia deterrima est*. Arist. etiam lib. 1. Rethor. dixit, *Sapere quidem regale est, & virum Principem maximè decet*. Sapientia autem sine potentia manca, & ferè nulla esse videtur. Felicissima igitur copula est, quando in vno, eodemque animo illæ duæ virtutes insunt, maximè autem in Principibus, illi enim debent omnes alios homines his virtutibus superare, quantum viri pueros prudentia superant; & ideò dixit Plato, *Oportet Principes plus ab alijs differre, quàm viri à pueris differunt*. Galen. etiam scripsit ad Pisonem, *Imperatores antecellunt omnes, non solùm quia à Dijs sunt Imperium aßecuti, sed etiam quia libenter in vniuersos omnia bona Deos imitati conferunt maximam imperandi partem arbitrantes comunis salutis procurationem*. Non solùm autem requiritur in Principibus Dei Optimi Maximi pro viribus imitatio, sed requiritur etiam Dei auxilium ad hoc,

vt rectè gubernent, nam, vt ait Arist. in Polit. *Ciuitatem rectè gubernare non est possibile, Diuina enim potentiæ id opus est*. Plato etiam pluries dixit, *Rempub. rectè gubernare est donum Dei, nec quis confidat se absque Diuina mente, & gratia Rempub. rectè, & feliciter se gubernaturum, nam sicut bestiæ multæ ab vna sola, nisi sub humano Pastore rectè duci non possunt, ita nequè homines multi feliciter ab vno quodam Rege, nisi & vnus ille regatur à Deo, cum regendi facultas non aliunde, quàm à Deo habeatur*. Serenissimum Ferdinandum II. Deum pro viribus imitantem, diuinitus afflatum, sapientiam, & potentiam, omnesque alias virtutes Heroicè exercentem, Rempub. suam faustè, & feliciter gubernare testis est tota Hetruria; vnde à suis Ciuibus summus illi debetur honor, & laus, nihil enim maius Ciues suo Principi reddere possunt, quàm sit *Honor, & laus, cum sint merces, & præmium rectè gubernantibus*, vt scribit Arist. in Ethic. Sed quia non est huius loci Serenissimi Ferdinandi nunc dicere laudes, ideò relinquamus hoc opus illis, qui vitam illius describere voluerint, & satis sit nobis verba illa declarasse, *Heroicè Dominante*, vt quanto iure Historicus illa addiderit, innotescat.

5 *Non Pestis.*

Probatissimi nonnulli viri opinati sunt, quòd in Italia non sit Pestis adeò sepæ, vt priscis temporibus, immo quòd iam diù non adfuit, aut saltè leuis, quia in illa est morbus gallicus, & ex quo tempore morbus iste est in Italia, Pestis ferè nunquàm audita est, aut saltem leuis. Ratio autem illorum est, quia cum morbus gallicus sit Pestis, vicem subit alterius Pestis, cum non possint esse simul duæ Pestes. Si vera esset hæc opino, Florentia certè tutissima esset à Peste, cùm morbus gallicus fortasse super abundat in illa, & verum diceret Historia, dùm ait, *Non Pestis.* Nos autem dicimus, Verbum illud significare, quòd Florentiæ verè, & realiter non fuit Pestis etiam si morbus gallicus ibi non adesset, *nam Pestis est morbus communis ab aeris corruptione genitus multos interficiens:* At Florentię aer in hoc anno fuit semper ita serenus, & purus, vt nunquam amplius. Pauci etiam mortui sunt, & illi solùm pauperes, vt dicetur inferius. Verissimè ergo dicit Historia, quòd Florentiæ non fuit Pestis.

6 *Sed contagiosi morbi.*

Si Pestis est morbus contagiosus, communis, & à tota substantia. Similiter, si morbi

con-

contagiosi sunt Pestis, morbus communis, & à tota substantia, ad quid tantùm discriminis ponere inter Pestem, & contagiosos morbos, cùm conueniant? Respondemus, quòd cùm contagium sit quid occultum, & à tota substantia, iure potest appellari Pestis. Similiter, cùm Pestis sit contagiosa, & contagiosi morbi sint Pestis, patet, quòd ratione contagij conueniunt, nempè in genere, sed in specie non conueniunt, nam morbi contagiosi, aut sunt lethales, vt est vera Pestis; aut non lethales, vt elephantiasis; aut cum febre, aut sine febre; aut ab causa interna, aut externa, aut ab vtraq; geniti, vt scabies; aut sunt communes vniuerso corpori, vt morbus gallicus; aut vni tantum parti, vt lippitudo, & alij aliter: quarè secundum has species, & differentias inter se differunt, licet sint omnes contagiosi morbi, & vnusquisq; appellari possit Pestis. Quoniam autem Florentiæ non fuit vera Pestis, lethalis, ab aere corrupto genita, ideò declarare oportebat, quænam Pestis illa, & quis contagiosus morbus ille fuerit. Sed oritur dubitatio, cùr aliqui morbi sint contagiosi, aliqui autem non? Item, cùr morbus est contagiosus, sanitas autem non est contagiosa? Item, cur morbus

bus gallicus nunquàm ab aere corrupto, neq; ab causa interna, sed semper externa, & per contactum generatur? Causa huius dubitationis est ipsemet Hipp. qui lib. de nat. Hominis ait; *Omnes morbi fiunt, aut ab aere, aut ab dicta*. Respondemus, illi morbi sunt contagiosi, qui fiunt ab humore, aut halitu, aut spiritu glutinoso, corrupto, cutaneo, & morbifero, qui contagio appropinquantem inficit; illi enim impertitus ibi manet, quia glutinosus est, morbumq; sibi similem facit, vt Arist. docet in Problem. Alij autem morbi non sunt contagiosi, quia non taliter fiunt licet cutanei sint; Sanitas non est contagiosa, quia est in habitu, vel potiùs quidam habitus; at habitus non potest moueri ab eo, cuius est habitus, aliter non esset habitus; habitus enim est altera natura. Morbi verò, quia sunt in actu, & possunt moueri ab subiecto in subiectum, & alijs corporibus communicari, aliaq; corpora afficere; ideò contagiosi sunt. Morbus gallicus fuit diuinitus immissus ad flagellum Veneris, illiusq; sectatorum, & contagio, propagationeq; solùm seruatur; ita vt si extingueretur, non amplius naturaliter regeneraretur, quia natura non habet illius ideam, sicut aliorum

origi B mor-

morborum, qui secundum naturam fiunt.

7 *Super pauperes, & egenos tantùm.*

Sicut aliquis morbus vnam tantùm corporis partem afficere potest, vt lippitudo oculos, sic contagiosus morbus aliquis vnam tantùm Ciuitatis partem afficere potest. Ratio autem cur pauperes, & egenos tantùm morbi isti affecerint, est, quia sapientissima natura, vt melius corpus nostrum tueretur, genuit in ipso partes aliquas nobiles, & robustas, vt cor, & viscera; aliquas etiam minus nobiles, & minus robustas, vt venæ, arteriæ, caro, & similia; aliquas autem omnino ignobiles, & imbecillas, vt cutis, & glandulę. Partes nobiles, sicut & minus nobiles inter potentias naturales habent expultricem, qua siquid superflui, aut molesti habent, ad partes inferiores, & omnino ignobiles, imbecillasq; transmittunt; & sicut partes nobiles ad minus nobiles, sic minus nobiles ad omnino ignobiles, debilesq; transmittunt. Partes omnino ignobiles, & imbecillæ, cùm non habeant facultatem expultricem, non possunt expellere molestiam ad alias partes, vnde necessariò ęgrotant, morbisq; multis subiciuntur. Quoniam autem pauperes, & egeni sunt totius Ciuitatis pars

ignobilior, & debilior, nec possunt molestias ad alios transmittere, ideò necessariò, siquid mali in Ciuitate est, ipsi recipiunt, & retinent, cùm sint glandulæ Ciuitatis, sicut glandulæ sunt pauperes corporis. Pauperes, & egeni non solùm morbos corporis, sed animi etiam magis, faciliusq; quàm alij homines recipiunt; sunt autem animi morbi ipsa vitia; vnde Plato dixit, *Sicut morbi sunt vitia corporis, sic vitia sunt animi morbi*, quibus quidem abundant pauperes, & egeni, vt potè qui omni virtute carent, & necessitate coacti omnia vitia perpetrant; & ideò de illis loquens idem Plato, ait, *Pauperes, & mendici sunt fures, latrones, sacrilegi, & omnium scelerum auctores*; & hinc est, quòd illos in sua Repub. nunquàm admittebat. Sed quia ratio ista potiùs est moralis, quàm naturalis, ideò rationes naturales inferius dicemus.

8 *Exorti sunt.*

Quasi dicat Historicus, siquis scire vellet ab ouo horum morborum originem, sciat, quòd ipsi in Ciuitate exorti sunt, nec aliunde manarunt, nec externam vllam causam, aut principium habuerant; cum ipsa Ciuitas illos conceperit.

9 *Equidem tunc temporis quicumq; moriebantur, plurimi, aut Bubone, aut Carbunculo, aut erysipelate, aut inflammatione, aut alio quouis, in quauis parte, tumore, aut pustula, aut vlcere, aut liuore, aut aliquo cutaneo morbo affecti moriebantur.*

Hactenus dictum fuit tempus, locus, Princeps dominans, genus morborum, & species hominum ægrotantium, sed quinam fuerint morbi illi contagiosi, narrare oportebat; nam Pestis, & contagiosi morbi non sunt vnum tantùm genus morborum, sed omnium morborum naturam induunt, & cum illis complicantur, vniunturq; siuè lethales, siuè salutares morbi sint; ita vt quiuis morbus salutaris fieri potest contagiosus, & pestilens, sicuti etiam quęuis Pestis, & contagium omnibus morbis salutaribus commisceri potest, vt est apud Hipp. in Epid. & ideò signum Pestis, contagijq; est, quando morbus de sui natura salutaris factus est exitiosus, & lethalis, vt tertiana, aut quartana febris, aut alius quiuis morbus salutaris. Qui autem fuerint morbi isti, qui Florentiam grassati fuerunt, Historia singulariter describit, quorum essentiam, causas, & symptomata, siquis nunc declarare vellet, certè stomachum, nauseamq; moueret, cùm apud omnes ferè au-

thores hæc omnia satis, appareant. Illud potius notandum est, quòd tunc temporis pauci ęgroti moriebantur, & verbum illud, *Plurimi*, non dicit multitudinem, aut magnum numerum absolutè, sed quòd magna pars illorum, paucorum, qui moriebantur, aliquo ex dictis morbis affecti, moriebantur, parua autem erat illa plurima pars.

10 *Non tamen quicumq; aliquo ex dictis morbis affecti erant, moriebantur, horum enim plurimi, & curati, & non curati sanabantur.*

Multum referunt verba ista, si enim quicumq; tunc temporis moriebantur, aliquo ex dictis morbis cutaneis correpti moriebantur, non idcirco quicumq; illis morbis correpti erant, plurimi moriebantur, immò plurimi, & curati, & non curati sanabantur, vt inferius patebit.

11 *Per annos quidem nonnullos tempora intempestiua.*

Ennaratis morbis contagiosis incipit Historia illorum causas antecedentes enarrare, quarum vnam fuisse tradit, quòd per nõnullos annos tempora intempestiua fuerant. Intempestiua dicuntur tempora, quando Ver, Æstas, Autumnus, & Hyems debitam suam tempe-

riem non seruant, & citius, aut tardius adueniunt, nec in debito gradu, aut debito tempore durant, sed aut citius, aut tardius abeunt; ita vt totus annus non sit recto ordine constitutus, nec vices suas tempestiuè dispensatas habeat, vnde tunc morbi mali iudicij fiunt, vt docet Hipp. lib. de Aere, Aquis, & Locis, & lib. 3. Aph. 8. Ratio autem est, quia anni tempora necessario alterant, mutantq; corpus nostrum, & natura impedita ab illa intempestiua temporis inequalitate, nec debitè, nec tempestiuè digerere, aut concoquere potest; nam si tempora sunt intempestiua, & nullum ordinem seruantia, morbi etiam erunt intempestiui, & nullum ordinem, aut typum seruantes, cum semper effectus sequatur naturam suæ causæ; vnde neq; natura, neq; medicus possunt ordinem, aut methodum vllam in curandis illis seruare, impediti ab illo inordinato motu morborum. Plato etiam in Conuiuio ex ore Eryximaci Medici celeberrimi de anni temporibus loquens dixit; *Quoties illa calida, frigida, sicca, & humida congruum inter se sortiantur amorem, & armoniam, temperiemq; opportunam suscipiunt, salubrem, & fertilem annum hominibus, animantibus omnibus, atq; plantis afferunt, nec quidquam ladunt.*

Contra verò, cùm pestilens, & contumeliosus amor in anni temporibus præualet, iniuria multa corrumpit; Pestem siquidem ex his oriri consueuerunt, aliiq; morbi permulti, & varij, brutis, & plantis innasci, quoniam pruina glacies, grando, segetum rubigines, & putredo ex immoderato, & excedente qualitatum amore proueniunt.

12 *Incostantia.*

Aliam causam antecedentem adducit, & est, temporum elapsorum inconstantia, non enim solùm fuerant intempestiua, sed etiam inconstantia, quæ quidem temporis constitutio est peior priore, sicut ambæ simul vnitæ sunt omnium pessimæ. Inconstantia tempora sunt, quæ in suis qualitatibus, & naturis sæpè sæpius variant, aut simul commiscentur, aut inuicem commutantur, nec vllum ordinem seruant; ex quo fit, vt morbi tunc temporis similiter sint inconstantes, nec eandem morbi naturam seruent, cum vnus cum alio commisceatur, aut in alium immutetur, nec eundem ordinem, nec eadem symptomata habeat; hoc autem fit, quia talis est etiam illorum causa, nempè ipsa temporis inconstantia. Pessimi autem sunt isti morbi, difficiles, & mali iudicij, quia ob illorum inconstantiam medicus nec illos

cogno-

cognoscere, nec rectum iudicium ferre, nec rectè curare potest; & sic natura, & ars frustra laborant. Similes sunt morbi isti hominibus inconstantibus, qui quidem omnes mali sunt, nam homo inconstans numquam probus esse potest, & est homo ille, qui vnum incipit, aliud efficit, iterum incipit, iterumq; ab incepto desistit, vnum pollicetur, aliud autem seruat, nec fidem vllam præstat; & ideò dixit Arist. lib. 7. Ethic. *Homo prauus mutabilis est*; & lib. 1. etiam dixerat, *In rebus humanis nulla stabilitas tanta est, quanta in illis operationibus, quę fiunt secundum virtutem, & quæ illarum præstantiores sunt, illę maximè stabiles sunt*; & lib. de motu Animal, similiter dixit, *Bonum sempiternum, & quod verè, & primò bonum est, non aliquando quidem bonum est, aliquando autem non.* Vnde Deus, quia simplicissimus est, vna, & eadem actione, & voluptate gaudet; & cùm semper stabilis, & constans sit, ideò optimus, & perfectissimus est.

13 *Pluuiosa fuerant.*

Non solum anni tempora intempestiua, & inconstantia, sed etiam pluuiosa fuerant; vnde copiam humiditatis gignere potuerunt, ex qua postea putredines, & morbi multi facillimè procreantur, maximè autem in corporibus

pau-

pauperum, qui se defendere ab qualitatibus aeris nō possunt; non quòd humiditas sola putredinem generare possit, nam ad putredinem constituendam duo alia etiā requiruntur, nempè calor internus, & calor extraneus; licet internus præcipuè, sine quo non potest esse putredo, & ideo nix, glacies, marmor, & alia multa nunquam putrescunt, cum careant interno calore; etenim *Putredo est corruptio natiuæ caliditatus in humido ab calore extraneo, vt docet Arist. lib. 4. Meteor. & Galen. etiam cum omnibus alijs Medicis, & Philosophis.* Si itaq; tempora fuerant pluuiosa, meritò putredines, & morbi inde multi, & exitiales oriri debuerunt.

4. Aer tamen serenus, & purus erat.

Tunc dicitur aer serenus, & purus, quando nec stagni, vel paludis halitu, nec ex profundo specu aura spirante, nec animalium, olerum, leguminum, alteriusq; rei putredine, fimoq; inquinatus, nec nebulosus est, sed secundum omnes suas qualitates, & substantiam debitè se habet, & tunc verè bonus aer appellatur. Sed notatu dignum est, quód aer bonus quoad suas qualitates non omni ętati, sed ratione temperamenti bonus est; aer autem bonus quoad substantiam, omni ętati, & omni temperamen-

to bonus est; sicuti etiam si aer quò ad suas qualitates malus est, non omni ætati, sed ratione temperamenti malus est: at si aer malus sit secundum suam substantiam, tunc malus est omni ætati, omni temperamento, & omni regioni; & tunc verè, & propriè Pestis est, quę quidem, aut omnes, aut maiorem partem occidit. Talis sanè Pestis Florentiæ adesse non poterat, quia aer serenus, purus, & quoad substantiam bonus erat; malus autem solum erat quoad suas qualitates non omni ætati, nec omni temperamento conuenientes; & ideò morbi multi tunc temporis exorti sunt.

15 *Alma Tellus fructus suos nimis auare produxerat.*

Additur alia antecedens causa illorum morborum, & est, quòd per annos illos terra mater omnium rerum nimis exiguè, nimisq; tenuiter alimenta, & fructus suos annuos produxerat, quod quidem aliter esse non potuerat, cum tempora fuerint intempestiua, inconstantia, pluuiosa, vnde terra prauis qualitatibus aeris impedita, & agriculturæ auxilio destituta semina opportunè concipere, debitè concoquere, fructus perficere, & tempestiuè reddere non

po-

potuit; immo, aut nulla, aut pauca, & illa quidem praua edulia tulit, nam, vt ait Hipp. *Nullum paucum criticum*. Cum autem hæc ita fuerint, necessariò egestas, & fames subsequutæ fuerunt. Egestas autem, & fames necessariò etiam morbos exitiales, & pestilentes parere debuerunt præcipuè super pauperes, illi enim ob egestatem, & inopiam cibis prauis vescuntur, & inde, vt Galen. docet, putredo magna, venenum, & Pestis in venis illorum generatur, quorum causa est indigentia, vt Paulus Ægineta quoq; ait lib. 2. cap. 35. Summo iure igitur Historia recensendo causas antecedẽtes horum morborum addidit, quòd terra mater per annos illos nimis exiguè fructus suos, & alimenta annua tulerat, vt inde inopiam, egestatem, & famem ostenderet.

16 *Artes ferè inertes, & negocia quasi ocia fuerant.*

Iterum aliam causam affert, & est, quòd per annos illos artes Florentiæ fuerant quasi inertes, idest, sine arte, & negocia ociosa, ita vt artifices, & mercatores ociantes, nihilq; negociantes ab operibus feriabant; vnde artificibus, & mercatoribus maximum damnum prouenire necesse fuit, Florentiæ enim merca-

tura maximè viget, & artes ibi preciosæ sunt, cum inde artifices, mercatores, mercenarij, & alij multi laboriosi homines sibi alimentum quęrant. Equidem sine artibus nulla Ciuitas esse potest; & ideò dixit Arist. lib. 2. Polit. *Artifices in Ciuitate necessarium est esse, nam omnis Ciuitas artificibus, indiget, qui possint proficere ex artibus.* Similiter lib. 7. Polit. dixit, *Ciuitas debet esse sibi ipsi negociosa.* Et in eodem lib. cap. 8. ait, *Ciuitas debet necessariò habere artes, quia multis indiget vita hominis.* Plato etiam hæc scribit in Sophista, *Prometheus ex officinis Vulcani, & Mineruæ furatus est artes, quas ipse postea dedit hominibus, vt ex illis facultas viuendi contingeret.* Cicero quoq; lib. 2. Offic. ait, *Est artium multitudo, sine quibus vita omnino nulla esse potuisset.* Arist. lib. 1. Metaph. similiter dixit, *Animalia imaginatione, & memoria viuunt, homo autem arte, & ratione.* Sed infelix erat homo, qui sine artibus viuere non poterat, artes tamen non habuit à natura; vnde ait Seneca, *Natura non dat virtutes, sed ars nos bonos facit;* & ideò coactus fuit homo proprio suo ingenio artes, & disciplinas sibi adinuenire, vt quæ natura sibi denegauerat, proprio Marte, propriaq; Minerua sibi adipis ceretur. Homo, cùm esset animal ciuile, & po-

& politicum indigebat multis ad hoc, vt viueret, & benè viueret, quæ quidem non habuit à natura; vnde, vt naturę defectibus suppleret, artes, & disciplinas reperuit, & ideò dixit Arist. lib. 2. Physic. *Ars perficit naturam*, & lib. 7. Polit. ait, *Omnis ars, & omnis disciplina implere vult id, quod deest naturæ*. Et lib. 1. Reth. etiam dicit, *Addiscere quidem iocundum, discere autem est naturæ perfectionem, & numeros assequi*. Addimus, quòd alia animalia habent animam, vt viuant, homo autem habet animam, vt viuat, & sapiat; at sine artibus, & disciplinis hoc quidem fieri non poterat, & ideò homo illas sibi adinuenit, intellectus enim noster est principium artis, sicut Deus est principium naturæ, & quæ Deus facit per naturam, homo facit per artes, ita vt Deus, & homo omnia faciunt, sed Deus facit omnia perfectissimè, homo autem imperfectissimè. Ex dictis manifestum sit, quòd artes, & scientias appetit, & quærit homo non propter se ipsas, sed propter affectus, & necessitates, quibus homo subditus est, nam artibus, & scientijs necessitates, & affectus hominis corriguntur, & castigantur, ita vt artes, & scientiæ sunt remedium necessitatum, & affectuum ipsius hominis. Argumentum huius veritatis

sit ipse Deus, quiquidem, quia vacat affectibus, & necessitatibus, non indiget artibus, neq; scientijs, neq; virtutibus, nec illas appetit, nec desiderat; & hoc, quia nihilo eget; vnde Arist. lib. 2. Magn. Mor. *Dei nulla est virtus, stantior siquidem omni virtute Deus, & non virtute probus; nam virtus esset nobilior ipso Deo*. Homo igitur artes, & scientias appetit, & quærit ob suas necessitates, & affectus, & in hoc sensu dixit Arist. lib. 1. Metaph. *Omnes homines natura scire desiderant*. Seneca etiam dixit, *Natura dedit nobis ingenium curiosum*. Cicero quoq; lib. 1. Offic. ait, *Omnes trahimur, & ducimur ad cognitionis, & scientiæ cupiditatem*. Sed redeamus vnde digressi sumus, si artes, & negocia feriabant, pauperes autē suis laboribus victum sibi comparare non poterant, necessariò inopia, & fames subsequutæ sunt, vnde si non vera Pestis, morbi saltem lethales, exitiosi, pestilentesq; exorti sunt, vt superius dictum fuit.

17. *Diæta pessima*.

Diæta, siue debita victus ratio, siue temperantia in victu amplectitur omnes sex res non naturales appellatas; non enim dicitur solum de cibo, & potu, vt nonnulli arbitrantur, sed etiam de omnibus alijs, vt ocio, exercitio, bal-

neo, venere, somno, vigilia, & de omnibus alijs, quæ quouis modo in humano corpore fiunt, vt Galen. docet 3. in 3. Epid. t. 9. Est sanè tanti momenti ipsa diçta non solum in sanitate tuenda, sed etiam in morbis ipsis fugandis, vt sola illa vtentes diù à morbis liberi, saniq; viuere possint; & ideò Socrates appellabat diçtam, *Antidotum omnium morborum*, illa enim nunquam frustra suscepta dicitur, id quod de alijs remedijs, medicamentisq; dici non potest; vnde Socrates, quia temperantissimus semper fuit, & diæta optima vsus est, nunquam ægrotauit in vita sua; & hinc est, quòd diæta appellata fuit, *Socratica Antidotus*. Plato etiam in Timeo de diçta loquens ait, *Quapropter diligentia victus corrigendi, & gubernandi sunt morbi prout cuiq; datur ocium, nec difficilem, molestumq; morbum pharmacis instigandum.* In Germania diçta dicitur Conuentus magnorum Principum, in quo de summa rerum, deq; rebus maximi ponderis agitur; at in hoc sensu Medicorum etiam de debita victus ratione agentium debet actio, & iudium appellari diçta, cum illa sit maximi momenti, & principalissimum quid ad sanitatem, & vitam. Hoc autem verum esse, patet, nam errata, quæ fiunt in diæta, sunt mortis

 potis-

potissima causa, sicuti debita victus ratio est præcipua causa sanitatis, & vitæ, & ideò apud Medicos primus datur diætæ locus. Scribit Gal. lib. 6. de Tuen. san. *Qui debitam diætam, & salubrem ignorant, citius moriantur*, nam quò deterius homines diętantur, eò celerius pereunt. Dięta tantum valet, vt dixerit Hipp. lib. de veteri Medicina, *Si diæta non esset, ars Medica neq; inuenta ab initio, neq; quæsita fuisset, sed necessitas hominum coegit Medicinam inquirere, ac inuenire, & hoc propter diætam*. Notandum tamen est, quòd præcepta ab Hipp. hominibus data respiciunt solum diuites, & ociosos, non autem pauperes, egenos, & laboriosos homines, illi enim possunt diætę seruare præcepta, cum sibi ipsis inseruire, & proprijs commodis vacare possint; isti autem ob inopiam tempori occasioni, & necessitati seruire coguntur, & quod possunt, non quod volunt, aut deberent, bibunt, & commedunt, & quandò, & quantum, & quale accipiunt secundum quòd sors illorum tulerit, nam fame ducti sæpè sæpius aqua, herbis, & victu ferino vtuntur. *Fames enim*, vt ait Hipp. *magnam potentiam habet in naturam hominis, non solum debilitandi, sed etiam occidendi; at miserrimum est fame perire*, vt dicit Plato:

Si

Si ergo pauperes necessitate, & fame impulsi diæta ferina, pessimaq; vsi fuerunt, cachochimia etiam pessima inde orta fuit; ex cacochimia autem pessima pessimi, exitiales, pestilentesq; morbi necessariò fieri debuerunt. Sed dicet aliquis, pauperes poterant tali victu ferino vti, & tamen sani, & longæui esse, nam antiquitus, & ab initio homines tali victu vtebantur, & tamen sani, & longæui erant, vt scribit Hipp. lib. de veteri Medicina: Respondemus cum ipso Hipp. quòd hoc erat ob consuetudinem, & homines robustos solum, & victum illum concoquere, superareq; potentes diutius perdurasse, & restitisse; imbecilliori autem natura præditos perijsse: sed nostris temporibus corpora non sunt illi victui assueta, & nimis imbecilla, debiliaq; sunt, nec victum illum tolerare possent; & ideò tot edulia multa arte parata excogitata fuerunt.

18 *Incontinentia maxima pauperes præcipuè vsi fuerant.*

Incontinentiam, & delicias esse corporeę voluptatis excessum, & illum quidem vituperabilem testis est Arist. in Eth. nam, vt ipse ait, *In voluptatibus naturalibus pauci peccant præterquam in excessu*. Et licet nemo cupiat intempe-

rationem esse, attamen omnes homines voluptatem appetunt, quia, vt ipse docet lib. 7. Eth. *In omnibus est quid diuini ad voluptates*, quas quidem appetunt homines, non vt incontinentes fiant, sed quia illæ suaues sunt, & ideò lib. 10. Eth. dixit; *Homines cum ratione voluptatem appetunt, illa enim perficit vitam vniuscuiusque, quæ quidem expetibilis est.* Et lib. 2. Eth. etiam dixerat, *Voluptas cunctis hominibus ab ipsis incunabulis est connutrita, & ideò difficile est hunc affectum vita insitum extrudere.* Vnde quæsitum fuit antiquitus, vt ipse scribit, *an homines appetant viuere propter voluptatem, an voluptatem propter ipsum viuere.* Et hinc est, quòd voluptates ab omnibus amantur, & illis facillimè homines assuescunt; assuefactio enim fit sine labore cum iocunditate. Præterea, voluptatis appetitus est insatiabilis, & vt ait Arist. lib. 2. Polit. *Infinita est cupiditatis natura, ad cuius expletionem plurimi viuunt.* Item, *Ab voluptatibus abstinere est admodum difficile, & ideò facillimè homines incontinentes fiunt, & omnia illa agunt, quæ voluptatem afferunt, & quæ maximè cupiunt, & quorum cupiditate ducuntur, illa omnibus alijs anteponunt*; & ideò omnia contra rationem agunt, incontinentia enim est rationi contraria, sicut cupiditates ferè omnes

nes sunt contra rationem, cùm incontinentes non cupiant quæ, qualia, quanta, & quandò conuenit; vnde vituperabilis est incontinens, cùm sine ratione voluptatem sequatur; & quò magis illa gaudet, eò magis impeditur ab illa, nemoque, dum est in illa, mente aliquid conspicit, nam, vt docet Arist. *Voluptas est impedimento prudentiæ, & virtuti*, Cicero etiam in Catone maiore dixit, *In regno voluptatis non potest esse virtus*. Vnde Arist. in Problem. dicit, *Duo tanquam mirabilia recensentur, continentia in iuuenibus ditibus, & iustitia in pauperibus*, ratio autem est, quia summopere laudabilis est, qui abstinet ab eo, quo maximè indiget, sed iuuenes diuites fruitione, & voluptate, pauperes autem facultatibus indigent; quòd si abstineant, laudabiles, & admiratione digni sunt, cùm abstinere ab eo, quo quis indiget, sit admodum difficile, *Virtus autem versatur circa difficilia, & omnia difficilia pulcra*, vt ait Arist. Incontinentia igitur vituperanda est, & certè duplici ratione, nam sicuti corpori, sic & animo perniciosa est, illi quidem quoad sanitatem, huic autem quoad mores; vnde Plato mores respiciens præceptum illud dedit, *Vt filij non educentur in delicijs, deliciæ enim faciunt difficiles,*

morosos, iracundos, & leui ad causa excitabundos iuuenum mores. Quòd incontinentia sanitatem corporis offendat, immò sit radix, & semen ferè omnium morborum notum quidem est, nam antiquitus, & primis illis temporibus homines erant longæui, quia continentes erant; vnde Plato lib. 3. de Repub. & Galen. ad Trasibulum asserunt, quod *illa tertia medicinæ pars, quæ diætetica appellatur, non erat tempore Æsculapij, & suorum filiorum, & ideò Æsculapius, & eius Filij curabant ægrotos sola pharmacia, & chyrurgia, nulla diætæ habita ratione; ægrotos autem illos solos curabant, qui morbo aliquo extrinsecus illato, & subitò ægrotantes erant; corpora verò interiori corruptione morbosa nequaquam curabant, nec aggrediebantur; homines enim natura, & incontinentia morbosos viuere, nec sibi ipsis, nec alijs conferre putabant, nec circa illos versari artem, neq; esse curandos, nam & ipsi malè viuunt, & valetudinarios filios generant.* Amplius addit ibi Plato, *Absurdum etiam est homines Medicis egere, non ad vulnera sananda, morbosq; curandos intemperiæ aeris, aut casibus contingentes, sed plurimùm ad destillationes, & spiritus intumescentis interioris impetum ob molitiem, atq; desidiam, & quem in victu supra nominauimus luxum, quibus effectum est, vt homines lacuna-*

rum instar aquæ, flatuq; exuberantium nimis oppleti coegerint peritos Æsculapij successores, morbos quosdam nouo nomine, idest, destillationes, inflationes, viscerum crepitus appellare, quiquidem morbi tempore Æsculapij non erant; & ratio est, quia tunc homines continentes erant. Amplius dicit Plato, *Malè se habet illa Ciuitas, in qua sunt multi Medici, & multi Iudices*, isti enim seditiosos, illi autem incontinentes homines significant. Vnde manifestum fit, quòd priscis temporibus non erant catharri, neq; flatus, neq; viscerum crepitus, & quòd incontinentes non sunt curandi tanquam insanabiles, nec est pro illis medicinæ locus. Nostris temporibus incontinentia vbiq; viget, Florentiæ autem maximè floret, vbi homines non solum longæui non sunt, vt antiquitus, immò breuem, & morbosam vitam ducunt, vbi tot sunt catharri, & fluxiones ad omnes partes, vbi tot nephritici, colici, podagrici, & arthetici dolores, vbi tot hemitritei, vbi tot febres malignę, & pestilentiales, vbi tot apoplexiæ, vbi tot (horresco referens) singulis annis repentinę mortes, vbi corpora adeo debilia sunt, atq; resolubilia, vt ne leuem quidem morbum ferre possint, vbi egroti ferè omnes moriuntur, sanatur quasi nul-

nullus. Moritur æger, ait Galen. aut quia imbecillis est licet morbus sit paruus; aut quia morbus est magnus licet vires sint robustę, aut morbus est magnus, vires autem debiles; sed Florentiæ ægroti omnes omnibus his tribus modis moriuntur, tanta est corporum cacochimia, tantaq; virium debilitas: & hinc est, quod primo die vocatus Medicus non dubia remedia proponit, sed certam mortem prædicit; itaut nec ipse Æsculapius curam illorum aggrederetur: horum autem omnium causa incontinentia sola est. Florentię mulieres sunt adeò imbecilles, vt sacra Dei adire nequeunt, nisi tardis curribus vehantur, aut robustis seruorum, famularumq; brachijs fulciantur; & inde fit, quod plurimæ illarum steriles sunt, & si concipiunt, abortiuntur; & si parturiunt, filiolos non vitales, & valetudinarios pariunt; & hæc ob incontinentiam, & delicias fiunt. Florentiæ non solum senes, sed etiam iuuenes, & adolescentuli qualitates aeris non tolerantes Biretum, vel Galerum, vulgo dictum, *Berrettino*, assiduè in capite ferunt, ne à catharro, fluxioneq; lædantur; sed errant toto Cęlo, nam si Galerus grauis est, caput nimis debilitat, non enim tàm validum caput est, quod à nimia,

& gra-

& graui opertura non debilitetur; si caput nimis opertum teneatur, nimis incalescit, maximè autem si de sui natura calidum sit; capite autem excalefacto pori capitis magis aperiuntur, & qualitates aeris magis, faciliusq; ingrediuntur, & ideò dixit Galen. lib. de Arte Medicinali, *Caput calidum habentes facilius ab omnibus ijs, quę foris adueniunt, inter quæ aer ambiens continetur, implentur, & grauantur; pręcipuè autem si non solum calida, sed etiam si humida capita illa fuerint*. Auicen. quoq; idem confirmat lib. 3. fen. 1. tract. 1. cap. 11. Si Galerus leuis est, similiter calefaciendo poros capitis aperit, & qualitas aeris facilius ingreditur, præcipuè autem quia Galerus, vt plurimum fit, & componitur ex materia admodum subtili, & rara, sicuti setacea, quæ qualitati aeris patentem aditum præbet; vnde malum est assuescere à pueritia gestare Galerum, quia offendit, & non defendit caput, & ideò Licurgus Lacedæmonijs hanc dedit legem, *Vt puerorum capita semper vel tetanus abrasa, & etiam detecta essent*; & hoc ad capitis validitatem, & robur. Adduntur, gestantes Galerum citius canescunt, & citius sunt calui; vnde Arist. lib. 3. de Hist. Animal. cap. 11. *Cumque ea re pilos ocyus opertos, quàm detectos, diffluere sequi*

 aduer-

aduertimus. Sed redeamus ad incontinentiam, quę quidem non solum diuites, sed pauperes etiam respicit, licet non eadem ratione, nam diuites sunt incontinentes ob voluptatem, & voluntariè ęgrotant, cùm incontinentia sit voluntaria, sicut ferè omnes morborum causæ sunt voluntariæ, vt scribit Arist. lib. 1. Magn. Moral. & Auerr. lib. 7. Colliget. Pauperes autem sunt incontinentes non voluntariè, sed ob inopiam coactè; cum non voluptati, sed indigentiæ obbediant, & non quid, quale, quantum, aut quandò conuenit, aut vellent, respiciunt, sed quid, quale, quantum, & quandò possunt, sumere coguntur; & si ob inopiam incontinentes sunt, & ęgrotant, inuitè, & coactè egrotant. Itaq; cum dictum fuerit, quòd pauperum diæta pessima fuit, quæ necessariò morbos pessimos, & exitiales parit, sicut peperit in hoc anno; rationabiliter Historia pauperum incontinentiam inter causas horum morborum exitialium posuit.

19 *Serenissimus Ferdinandus Pater pauperum.*

Arist. in Polit. laudat Homerum, quia Iouem appellauit Patrem, cum ille esset Rex Hominum, & Deorum; & ratio est, *quia Patris imperium Regium est, Regem autem excellere oportet.*

At

At multo magis laudari debet Historicus noster, quia Serenissimum Ferdinandum appellauit non solum Patrem, sed pauperum Patrem, cum ille sit magnus Dux Hetruriæ; & hoc, vt non solum illius imperium Regium, sed etiam vt Paternum illius amorem erga suos pauperes ostenderet, qui quidem amor sicuti misericordia, & pietate omnes alios amores antecellit, sic & se ipsum in illo superexcellit. Deus, & natura in animis hominum misericordiam, & pietatem instituerunt, vt eum illis humanæ vitæ ratio haberetur: & certè in animis hominum necessarij erant, sicut & sunt isti duo affectus, nam cum esset homo imbecillior omnibus alijs animantibus, quę quidem armauit natura contra vim temporum, & alias incursiones, & miserias; sed quia homini nihil horum dedit, ideò vice illorum misericordiæ, & pietatis erga alium hominem homini dedit affectum; nimis etenim infelix esset homo, nisi in hominibus erga alios homines misericordia esset, & pietas. Isti duo affectus, maximè autem erga pauperes heroicè sedent tanquam in propria sphera, in animo Serenis. Ferdinandi, & misericordiæ, & pietatis idea in animo illius verè iacet; argumentum sint Aurum, & Argentum,

quod ipse in hoc biennio non solum Florentiæ, sed totius Hetruriæ pauperibus liberalissimè, & munificentissimè largitus est, itaut in istis affectibus non solum omnibus alijs hominibus, sed etiam omnibus alijs Principibus ipse potest esse verum exemplar. Laudemus ergò Historicum nostrum, quia Serenissimum Ferdinandum appellauit Patrem, & pauperum Patrem.

20 *Illustrissimis Senatoribus Sanitati Præfectis.*

Si Deus omnipotens, à quò pendet Cęlum, & tota natura, & est causa causarum omnium principalissima agit per secundas suas causas, & illis facultatem, & vires agendi largissimè dilargitur, & illis vt instrumentis suis vtitur, vt fines suos semper optimos consequatur; multò magis Serenissimus Ferdinandus, licet sit totius Hetruriæ magnus Dux per secundas suas causas, & media idonea, debitaq; instrumenta agere, gubernare, finesq; suos adipisci debet: & ideò Illustrissimis Senatoribus Sanitati Præfectis tanquam secundis suis causis, & medijs idoneis, instrumentisq; vsus est; & illis facultatem, vires, authoritatemq; maximam dedit, adhoc, vt amatos suos pauperes ab contagiosis morbis liberarent. Præfectos autem Sanitati

illos

illos nominauit, non vt Sanitati imperarent (nemo enim humanè imperat Sanitati) ſed vt Sanitati ſeruirent; nam neq; Medicus, neq; Medicina imperant Sanitati, at illi ſeruiant ad hoc, vt ipſa fiat, & ſit: & ſi quis in Medicina imperat, ille in Sanitatis gratiam imperat: Sanitas equidem imperat, & eſt ipſo Medico, & Medicina nobilior, cum Medicus, & Medicina in gratiam Sanitatis ſemper agant; & ſi imperant, ſeruiendo illi imperant ob excellentiam, & nobilitatem illius; eſt enim Sanitas, ſicut Deus, (vt Peripateticè loquamur) *Non autem iubendo imperat Deus, ſed ob ſuam excellentiam omnia illi ſeruiunt, ipſe enim nullo indiget*, ait Ariſt. in Eth. Illuſtriſſimi igitur Senatores Sanitati Præfecti nominati ſunt, non vt Sanitati imperarent, ſed, vt omnibus alijs imperando illi ſeruirent.

21 *Imperauit, vt rectè conſulentes.*

Iuppiter humanę ſaluti conſulens miſit Mercurium, qui pudorem, & iuſtitiam omnibus hominibus dedit, ſed non ſicut artes, quæ aliquibus ſolum diſtributę ſunt, & vnus pro multis ſufficit, cum vnus hanc, alius aliam, alius etiam nullam artem exerceat; pudorem autem, & iuſtitiam omnes homines habere voluit Iuppiter, ſicut ſcribit Plato in Sophiſta;

& ideò turpe esset, si quis pudorem, & iustitiam non haberet; non turpe autem esset, si quis vnam solam artem, aut nullam haberet, cum omnes homines artes omnes habere non teneantur. Illustrissimi Sanitatis Pręsides, cum viri nobiles essent, artem Medicam non callebant, nec Medicinæ peritos consulere illos dedecebat. Summa igitur prudentia motus Serenissimus Ferdinandus imperauit, vt in re tanti ponderis rectè consulerent; rectè autem tunc consuluerint, quandò peritiores, & sapientiores Medicos consuluerint. Sed dicet aliquis, qui nam sunt isti Medici? Respondetur, sunt illi, qui virtute solum ducti mercedem nullam accipiunt; vnde scribit Hipp. *Argentum mihi neq; natura, neq; Deus promittere poterit, neq; vos cogatis, sed liberæ artis opera etiam libera esse sinatis; & qui mercedem capiunt, hi scientias seruire cogunt, veluti captiuas facientes illas ex priori libertate*. Thessalus etiam Hipp. filius, & Atheniensium Medicus, cum per tres annos proprijs sumptibus seruiuisset, nullam vnquam mercedem ab illis accipere voluit. Æsculapius Apollinis filius, quia auro ductus pecuniosum quendam ægrotum extrema ægritudine oppressum curauit, fulmine percussus perijt, licet Socra-

tes apud Platonem hoc reiciat dicens, *Si Æsculapius Dei filius fuit, turpis lucri auidum illum fuisse nego; sed si turpis lucri auidus ipse fuit, Dei filius non erat*; vt apparet lib. 3. de Repub. mercedem Medici turpe lucrum appellans. Arist. quoq; lib. 3. Polit. ait, *Medici, qui secundum rationem, & artem medentur, recusant mercedem accipere, cum sanos egrotos fecerint*. Similiter peritiores, & sapientiores Medici sunt illi, qui senes sunt, ob magnam experientiam, & scientiam, quę requiruntur in illis, nam experientia sine scientia, sicuti scientia sine experientia parum iuuant. Et si quis hęc ita esse negaret dicens, quod experientia, ars, & scientia sunt vnum, & idem, cum ab experientia fiat ars, & ab experientia, & arte fiat scientia: Respondemus, quod experientia, ars, & scientia sunt quidem vnum, & idem realiter, attamen ratione differunt, nam experientia respicit singularia, ars autem, & scientia respiciunt vniuersalia, & ratio est, quia experientia quatenus est in mente dicitur scientia, & quatenus reducitur ad actum dicitur ars. Item experientia non differt ab arte quoad agendum (vtraq; enim respicit actionem) sed scientia sola manet in mente actionem non respiciens; & ideo verum

est,

est, quod experientia, ars, & scientia sunt vnum, & idem quoad cognitionem, differunt autem quoad actionem: quarè bonus Medicus debet habere experientiam, artem, & scientiam artis, non autem experientiam solam, aut scientiam solam. Sed iterum dicet aliquis, quis nam est vtilior Medicus, an qui experientiam solam sine scientia, an qui scientiam solam sine experientia possidet? Respondetur, quod experientia sola quoad agendum est vtilior arte, & scientia, quia illæ cognitionem solam respiciunt, at ars, & scientia sunt digniores, & perfectiores ipsa experientia, quæ quidem est vtilior, quia rem magis attingit, cum sit circa singularia, & indiuidua ipsa cognoscat; ars autem, & scientia cognoscunt solum vniuersalia, quæ non cadunt in curationem, curatur enim indiuiduum, & circa illud Medicina fatigat. Medicus itaq; habens artem, & scientiam sine experientia, quia cognoscit solum vniuersalia, & non singularia, minus vtilis est, & medendo semper peccabit, licet sit nobilior, & dignior Medico experientiam solam habente. Iterum dicet, cur Medicus habens artem, & scientiam dignior, & nobilior est Medico experientiam solam habente? Respōdetur, quod

Me-

Medicus sciens cognoscit causas, & propter quid illius rei, quam scit, & cognoscit, sed Medicus experientiam solam habens nescit causas, & propter quid illius rei, cuius habet experimentum, & est sicut res inanimatæ, quę agunt sine vlla cognitione, vt ignis comburit sine vlla cognitione suę combustionis, natura enim comburit, & non ratione. Est etiam nobilior, & dignior, nam sciens potest alium docere suam artem, at expertus alium docere non potest, quia sola experientia sine vlla ratione, vel scientia ducitur. Iterum dicet, si Medicus expertus est vtilior, quia versatur circa indiuiduum, circa quod Medicina laborat, quis nam est ille Medicus expertus, & quænam est illa experientia, quæ magis est vtilis, quàm ars, & scientia? Respondetur, quod vera, & vtilis experientia illa est, quæ facta est in se ipso, & in corpore proprio magis, quàm in alieno, sicut scribit Hipp. lib. de Præceptionibus, dum ait, *Sensus autem perpessus iam delegator est eorum, quæ subiacent, & obueniunt ad ipsam cogitationem; qui verò sensus sæpè mala perpessus est, & suscepit, quibus, quando, qualiter læsus sit obseruans, tot in se ipsum reponens recordatur.* Plato etiam quasi discipulus Hipp. lib. 3. de Repub. dicit: *Boni*

Medi-

Medici sunt, quicumq; fuerint cum sanis plurimis, pluriumsq; ægrotantibus conuersati; & Medici sapientissimi euadunt, si ab ineunte ætate, vltra discendæ artis studium inter plurimos corpora malè affectos conuersarentur, ipsisq; omni morborum genere laborauerint, naturaq; imbecilla, & valetudinarij essent; non enim corpore corpus curant, sed anima corpus curant. Bonus Medicus etiam ille est, qui fortunatus est, nam fortuna inter causas sanitatis numeratur, immo datur illi primus locus ab ipsis Medicis, vt est apud Galen. lib. 11. Met. med. & apud Celsum lib. 7. & apud Hipp. lib. de arte, vbi dicit, *Ego autem non priuabo quidem ipse fortunam tanquam nihil operæ precij faciat; puto enim quod sicut in morbis malè curatis est infortunium, sic in benè curatis est bona fortuna.* Boni igitur Medici illi sunt, qui fortunati sunt, qui mercedes non accipiunt, & non experimentum solum, aut scientiam solam, sed scientiam, & experientiam simul habent; & ideò dixit Hipp. in lib. de Præceptionibus, *Et non ratiocinationi prius probabili intentum curam aggredi, sed exercitationi cum ratione.* Illustrissimi Senatores summa prudentia præditi in re tanti momenti Medicos tales (quod fieri potuit) consuluerunt.

22 *Omnibus hominibus imperantes.*

Quæstio est Politica, & satis curiosa, vtrum natura sit aliquis Dominus, aliquis autem seruus. Diximus, *Natura*, nam electione, lege, & necessitate sunt quidem serui multi; sed quęstio est, vtrum talis sit ordo naturę, vt vnus nascatur Dominus, & alius seruus: huic quæstioni respondet Arist. lib. 1. Polit. dicens, *Natura aliquis est Dominus, & aliquis est seruus; Domini sunt illi, qui tantum ab alijs distant, quantum animus à corpore, & homo à bestia: quorumcumq; autem opus est in corporis vsu, & hoc est in eis potissimum, hi sunt natura serui*; quasi dicat Arist. illi sunt natura Domini, qui mente, virtute, & sapientia pollent; serui autem sunt illi, qui corpore tantum valent, nam sicut illi seruire nequeunt, sic isti imperare nesciunt. Diuinus Plato hoc idem prius dixerat, nam lib. 3. de Repub. docet, qui nam verè sunt illi, qui Domini sunt, & qui nam sunt illi, qui verè serui sunt, & ait, *Cum Deus vos formaret, quicumq; vestrum ad imperandum idonei nati sunt, Aurum in eorum generatione ipsis admiscuit, propter quod honoratissimi sunt; ferrum deniq; atq; aes agricolis, atq; alijs artificibus.* Et per Aurum intelligit Plato virtutem, & sapientiam, cum illi realiter sint Domini, qui vir-

F tute,

tute, & sapientia præstant, & illi sint serui, qui opera corporis tantum valent, vt sunt artifices, & agricolę. Quod autẽ Plato per Aurum illud diuinum intelligat virtutem, & sapientiam testis est Arist. lib. 2. Polit. Florentiæ, & in tota Hetruria vnus solus pręcipuè ingenio, virtute, & sapientia pollet, & in illis alios omnes antecellit, & ideò vnus solus Dominus est, & alij omnes, qui imperant, virtute illius imperant. Quoniam autem Contagium erat quid maximum de maximis, & de vna omnium salute, & interitu tunc agebatur; & quoniam vnusquisq; pro comuni beneficio aliquam nauare operam poterat; vt vnusquisq; etiam nauare illam cogeretur, Serenissimus Ferdinandus Sanitati Præfectis imperando authoritatem summam contribuit, qua omnibus alijs hominibus imperarent, non vt Domini, sed vt instrumentum animatum Principis; ille enim solus virtute, & sapientia maximè valet, & solus diuino illo Auro eminenter prędictus est; & ideò rectè dixit Historia, quod Princeps Senatoribus imperauit, vt illi postea omnibus alijs hominibus imperarent.

23 *Nullis sumptibus parcentes.*

Sunt duæ virtutes morales, quæ sorores dicun-

cuntur, & sunt Liberalitas, & Magnificentia; vtraq; enim circa sumptus versatur, sed differunt in gradu, nam Liberalitas, quæ est soror minor, versatur circa omnes sumptus, & liberales actus; Magnificentia autem, quę est soror maior, versatur circa magnos actus liberales, magnosq; sumptus, & illam magnitudine solum vincit, vt ipsius nomen declarat. Est & alia virtus moralis, quæ si non est illarum soror, est tamen affinis magnificentię, & ista est Magnanimitas; quæ conuenit cum Magnificentia, quia ambæ magnitudinem respiciunt, differunt autem, quia Magnificentia magnos actus liberales, & sumptus magnos, Magnanimitas autem magnos honores intendit, magnanimus enim non quemlibet honorem, sed magnos honores intendit, non à quolibet, vt vulgu, & multitudine, sed ab probis viris, & potius ab vno solo viro sapiente, quam ab tota multitudine, & plebe attributos appetit, vt scribit Arist. in Eth. Sicut autem Magnificentia Liberalitatem in magnitudine superat, sic Magnanimitas Magnificentiam magnitudine, præstantia, & nobilitate vincit: & si Magnificentia magnos sumptus, Magnanimitas magnos honores respicit, & tantum Magnanimi-

tas Magnificentiam superat, quantum honor pecuniam antecellit; *At honor est omnium bonorum externorum maximum, vnde Dijs tribuitur,* sicut ait Arist. Quare Magnanimitas non solum Liberalitatem, & Magnificentiam, sed etiam omnes alias virtutes superexcellit, immò Magnanimitas est ornamentum, & decus omnium aliarum virtutum; ratio autem est, quia Magnanimitas omnibus alijs virtutibus honorem affert, maioresq; illas reddit cum honore magno illas exercendo. Serenissimus Ferdinandus, cum sit magnus Dux, & magna semper respiciat, & agat, omnesq; virtutes heroicè possideat, vt non solum Liberalitatem, & Magnificẽtiam, sed Magnanimitatem etiam suam præcipuè ostenderet, Sanitati Præfectis imperauit, vt nullis sumptibus parcerêt, quod idem est, ac si dixisset, omnes meos thesauros impendite, & omnia mea ęraria effundite, dummodo contagiosi morbi extinguantur: quamuis Magnanimitatem suam heroicam respiciens paruum quid dicere sibi visus est, nam, vt ait Arist. lib. 4. Eth. *Magnanimo nihil est magnum.*

24 *Contagiosos morbos, quoad humanè fieri possit.*

Doctissimus Galen. docet, quod quatuor præstat Medicus circa corpus humanum, nam

sanat

sanat ægrotum, sanum conseruat, præseruat sanum, & sanum in meliorem statum deducit. Sanat contrarijs, conseruat similibus, pręseruat contrarijs, & sanum contrarijs in meliorem statum ducit. At sępè sępius accidit, quod Medicus hęc quatuor non solum pręstare non potest, immò sunt aliqui morbi, quos circa Medicus oleum, & operam perdit, nam vt scribit Auerr. lib. 7. Colliget, morbi sunt triplici differentia, aliqui enim ab sola natura sine Medico, & Medicinis sanantur, aliqui ab natura, & Medico simul iunctis sanantur, aliqui autem neq; à natura, & Medico simul sanari possunt. Morbi, qui à natura simul cum Medico sanari non possunt, sunt aliqui morbi occulti, & ab tota substantia circa quos natura, & Medicus frustra laborant, sunt autem morbi isti, qui fiunt nulla præcedente causa externa, siue interna, quiquidem dicuntur morbi spontanei, & cum silentio inuadentes, ideſt, sine vlla causa, aut signo præcedente, de quibus dicebat Esiodus,

Morbi die, noctuq; homines inuadunt,
Mala mortalibus afferentes cum silentio,
Quoniam vocem illis abstulit Pater cōsilij Iuppiter.

Quod autem isti morbi occulti, & à tota sub-

stantia

ſtantia dentur, & ſint, teſtes ſunt omnes Medici, maximè autem Galen. lib. de Arte med. & Hipp. lib. 1. Prognoſt. dum ait, *Ediſcere oportet, ſiquid Diuini eſt in morbis*, per verbum illud, *Diuini*, intelligens morbos occultos, & à tota ſubſtantia; quiquidem non habent locum in curatione. Aliquando etiam morbi iſti occulti proueniunt ab ira Dei opt. max. ob multa peccata, & ſcelera noſtra, & illis etiam nihil Medicina prodeſt; cum ab ſolo Deo medela petenda ſit; vnde antiquitus morbos aliquando ad iram Deorum referendos, & ab ipſis Dijs opes poſci, deprecariq; ſolitum eſſe, dixit Homerus. Hipp. quoq; lib. de natura Muliebri, ait, *Muliebrium morborum cauſam aliquando maximè Numen eſſe, & oportet eum, qui hæc rectè tractare velit, primum quidem à Dijs exordiri.* Gal. etiam lib. 1. Ep. dicit, *Peſtis eſt morbus talis, vt ad Deos illam referunt, qui de ea curanda conſulunt.* Et ideò morbi occulti, neq; à natura, & Medico ſimul ſanari poſſunt, nec Medicus finem ſuum conſequitur, licet Medicina ſit vera ars, neq; mirum hoc eſſe debet, nam etiam agricultura, & nautarum ars veræ ſunt, attamen, vt plurimum, finem ſuum non attingunt. Dubitari poteſt, cur morbi occulti, & à tota ſub-

ſtantia

ſtantia ſanari non poſſunt, morbi autem manifeſti ſanari poſſunt? Reſpondemus, quod ſicut morbi ſunt occulti, ita & illorum remedia ſunt occulta; ſunt autem remedia occulta; & à Medicis cognoſci non poſſunt, quia non pendent ex mixtione primarum, aut ſecundarum, aut tertiarum qualitatum, ſed à tota ſubſtantia, vt lib. 5. Collig. ſcribit Auerr. Morborum autem manifeſtorum remedia non ab tota ſubſtantia, ſed ab mixtione manifeſtarum dictarum qualitatum pendent, quæ quidem à Medicis apprehendi poſſunt, & hinc eſt, quod Medicina non poteſt omnes morbos ſanare; vnde Hipp. lib. 1. Prognoſt. dixit, *Impoſſibile eſt ſanos facere omnes ægrotos*. Auicen. etiam lib. 1. dicit, *Medicina non eſt ars, quæ nos ſecuros faciat à morte, neq; corpus ab extrinſecis nocumentis muniat, neq; vnumquodq; corpus ad vltimum vitæ longitudinem perducat*. Et Auerr. 1. Collig. ait, *Medicina eſt ars, in qua quæritur conſeruatio ſanitatis corporis humani, & remotio ſuę ægritudinis ſecundum quod poſſibile eſt in quolibet corpore, nam finis iſtius artis non eſt ad ſanitatem omnino, ſed ad faciendum illud, quod poſſibile eſt*. Et Hipp. lib. de Arte dixit, *Eorum, qui à morbis victi ſunt, curationem non aggredi, cum id in confeſſo ſit, quod Medi-*

Medicina tales sanare non possit. Dubitari etiam potest, cur Medicina in morbis quoq; manifestis non semper finem suum consequatur, & sit ars incerta, cum habeat sua principia vera, certa, & perpetua? Respondemus, Medicina est ars incerta, nec finem suum semper consequitur, quia licet habeat sua principia vera, certa, & perpetua, illa tamen non sufficiunt, cum sint nimis vniuersalia, & particularibus curandis parum conferentia, nam particularia habent sua propria præcepta ab habitu, & temperamento proprio pendentia, quæ curationem etiam propriam, sibiq; conuenientem, non autem vniuersalem, & genericam requirunt, vt habemus à Galen. lib. 1. ad Glauconem, & lib. 3. Met. med. & lib. 6. de Tuenda san. & alijs in locis; & ideò dixit Arist. lib. 10. Eth. *Differunt priuata instituta ab publicis, veluti in Medicina; vniuersaliter enim febricitanti confert inedia, & quies; alicui tamen forsan non conducit. Magister etiam ludi non omnibus pugilibus eandem pugnam imponit: singula autem magis exactè fieri videntur adhibita cura priuata, magis enim potitur quisq; quod sibi congruum est*. Et paulò inferius addit; *Neq; enim Medici fiunt ex libris, & licet illi conentur curationem dicere, tamen dicere etiam debent modum,*

per

per quem medela ſit tradenda, & vt conuenit cur are habitu cuiuſcumq; diſtincto. Antiquiores etiam dicebant teſte Ariſt. lib. 3. Polit. *Medicari ſecundum litteras fatuum eſt; & in omni arte litteris pręcipere fatuum eſt*. Auerr. lib. 3. Collect. idem confirmans dixit, *Neq; ſolis vniuerſalibus Theorematum ſcopis fidendum, quippè experientia principia quæq; particularia indiuiduorum ſuppeditat, quæ litteris ad vnguem explicare non poſſumus; quare quò minus Medicinam exactè calleamus in cauſa eſt, quod experimento magis, quam ratione ſtabilitur*. Cornel. Celſ. etiam lib. 3. ait, *Refert, qualis morbus ſit, quale corpus, quale Cęlum, quæ ætas, quod tempus anni, minimeq; in rebus multum inter ſe differentibus, quod intermittendum non eſt, perpetuum eſſe præceptum temporis poteſt*. Auerr. quoq; lib. 2. Collig. & lib. 1. Collect. ſcribit, *Multi Medici, quorum vnus eſt Galenus, ſtudent attribuere res vniuerſales entibus particularibus, & decipiuntur*. Medicinæ præcepta vniuerſalia ſunt ſicut Ciuitatis leges vniuerſales, at leges ſolum vniuerſaliter prouidere, non autem particulariter de his, quæ accidunt, iubere perſpicuum eſt; vnde Plato lib. de Regno dixit, *Lex nequit, quod optimum eſt omnibus, & iuſtiſſimum ſimul, & ſincerè comprehendens ſemper, vt operæ pracium eſt,*

præcipere. Hominum ſanè, actionumq; diſſimilitudines, & inſtabilis, variaq; humanarum rerum conditio faciunt, vt ars nulla poſſit ſimplex aliquid, & vniuerſale de cunctis per omne tempus decernere; legem enim cernimus ad hoc ipſum niti, quaſi hominem quendam pertinacem, & imperitum, qui nihil agi præter illius inſtitutum permittat, neq; interrogari etiam, ſiquid noui præter illius ordinem potius, meliuſq; alicui ſit: at fieri non poteſt, vt certius quidam, & ſimplex ordo ſit bonus circa illa, quę varia ſemper ſunt, & ſimplicia nunquam. Medicina etiam non conſequitur finem ſuum, licet habeat ſua principia certa,& perpetua, quia etiam ſingularia omnia curanda habent ſua propria præcepta ab temperamento, habitu, & diſpoſitione pendentia, quæ curationem quoq; ſibi propriam requirunt, & aliter ſanari non poſſunt, vt dictum eſt, & ſi quæ ſanantur, fortuitò ſanantur. Quoniam autem iſta principia, & præcepta particularia imperceptibilia ſunt, & ab Medico ſciri, cognoſciq; non poſſunt, & non ſolum certa, & perpetua non ſunt, immo fallacia, incerta, & varia ſunt, cum in indiuiduo fundata ſint, quod aſſiduè variatur, & in continuo fluxu verſatur, ideò etiam ſingularia, & indiuidua curari, & ſanari non poſ-

ſunt,

ſunt, cum Medicus agat circa ſingularia, quæ non cadunt ſub aliquam certam regulam, aut præceptionem vllam, nec illorum eſt vlla cognitio, aut ſcientia, vt docet Ariſt. varijs in locis, maximè autem lib. 2. Eth. cap. 2. Auerr. lib. 6. Collig. cap. 1. hæc eadem firmans dicit, *Medicina agit, & operatur circa ſingularia, & indiuidua, quæ quidem omnia ſuas proprias præparationes, & diſpoſitiones fixas habent in ipſomet indiuiduo, quæ ſunt ignotę, nec poſſunt ſciri, neque cognoſci à Medico, cum ſint materiales diſpoſitiones, & præparationes, & ſunt quaſi infinitæ, nec habent ſigna propria, quibus ſciri, & cognoſci poſſint. Notiſſimum autem eſt apud Philoſophos, quod quælibet materia habet ſua propria accidentia, & fixa ſine illis accidentibus, quę manant à forma, & quod accidentia, quæ pendent à materia, ſunt cauſa multitudinis varietatum, quæ ſunt in indiuiduis, ſicut accidentia propria formæ ſunt cauſa multitudinis varietatum, quæ circa mores hominum cognoſcuntur, & fiunt*. Medicina etiam non conſequitur finem ſuum, licet habeat ſua principia certa, & perpetua, ſicut habent omnes aliæ artes, quia vt ait Raſes, *Medicina indiget multis medijs, quæ habere impoſſibile eſt*. Hipp. quoq; lib. de Arte idem aſſerit, dum ait, *Multis medijs, & remedijs*

indiget Medicina ad sanitatem obtinendam, quæ habere non est illi possibile. Vnde patet, quod Medicina finem suum non consequitur, licet habeat principia certa, & æterna, quia principia vniuersalia non sufficiunt; principia particularia non percipiuntur; & media ad sanandum requisita ignorantur. Et hinc discant ægroti, quantum spei in suis curandis morbis ab arte medica elicere possint. Cum itaq; aliqui morbi sanari nunquam possint, aliqui autem per quam difficillimè, aut potius fortuito, ideò prudentissimè illa fuerunt addita verba, *Quoad humanè fieri possit.*

25 Radicitus euellerent.

Dubitant nonnulli, an laborantes morbis illis, qui per circuitus suas habent accessiones, in diebus illis, in quibus non fit accessio, ęgrotent ne, an sani sint. Respondemus cum Galeno lib. 5. de Plac. Hipp. & Plat. & lib. 4. Aph. 63. quod dum adest febris, & accessio, tunc illi verè ægrotant, sed in diebus medijs ægrotare non dicuntur, ratio autem est, quia tunc nulla lęditur actio, licet habeant in se dispositionem, & potentiam tanquam fontem, & focum ad nouas accessiones, attamen in actu non ægrotant. Sunt equidem ægroti illi sicut homi-

homines vitiosi, & improbi, qui dum dormiunt, nihil vitiosè, aut improbè agunt, nihilominus dicuntur vitiosi, & improbi ob prauum habitum, prauuamq; illorum dispositionem; quam postea in vigilijs actu exercent; & tam diù durat reditus ille accessionum, quàm diù durat praua illa dispositio, & malus affectus. Dubitant similiter, an in diebus medijs inter primum morbum, & recidiuam, siue relapsum corpora ægrotent, an sana sint; huic dubitationi facit satis superius allata responsio. Dubitant iterum, vtrum relapsus sit idem morbus cum priori, an sint duo morbi distincti. Respondemus, quod sunt vnus morbus, vnus inquimus specie, nomine, & indiuiduo, ratio autem est, quia tunc relapsus verus est, quandò vterq; morbus habet eandem definitionem, nomen, & materiam, ex qua fiunt, vt si post tertianam redeat tertiana, aut post quartanam redeat quartana, & sic de alijs; nam si post tertianam rediret quartana, aut pleuritis, aut alius morbus diuersus ab tertiana, tunc non diceretur relapsus, sed nouus morbus, itaut si post tertianam redit tertiana, tunc dicitur verus relapsus, & sunt vnus solus morbus definitione, nomine, & numero, nam conueniunt non solum

lum definitione, & nomine, sed etiam materia, per quam sunt vnus, & idem morbus numero, cum materia faciat hoc aliquid, & indiuiduum; itaut si aliqua portio materiæ remansit in corpore ex primo morbo, ex eadem illa materia fit, & generatur idem morbus numero cum primo morbo, quia indiuiduum fit ratione materiæ, non autem efficientis, efficiens enim dat formam, & speciem, non indiuiduum. Si relapsus fieret ab efficiente, tunc non esset verus relapsus, nam licet illi morbi essent vnus morbus, attamen essent vnus morbus specie, & nomine, non autem numero, cum efficiens non constituat indiuiduum, sicuti dictum fuit.

Quōd relapsus sit vnus morbus numero cum sua radice patet authoritate Hipp. qui lib. 3. Ep. Ægroto secundo ait, *Liberatus fuit à febre decimoquarto die, septimodecimo autem iterum febricitauit; & iterum vigesimo febris fuit expers; quarto autem, & vigesimo febris rediјt: tandem vigesimoseptimo moritur.* Hipp. similiter lib. 3. comm. 3. Ægroto octauo dicit, *Vigesimo die sudauit, febre liberatus est omnino; vigesimoseptimo febris rediјt; trigesimoquarto in toto corpore sudauit calidum sudorem, cessauit febris, perfectè iudicatus est.* Vnde patet, quod Hipp. iungit relapsum

cum

cum primo morbo, & semper numerat dies ab die primi morbi, non autem à die relapsus. Dubitant etiam, an relapsus sit peior sua radice: Respondemus, quod data paritate morbi, causarum, & symptomatum semper recidiua est peior sua radice, maximè autem si celeriter, & post paucos dies accidat; & hoc ob virium debilitatem ex primo morbo, quæ secundo morbo sufficere non possunt, sicut priori, & ideò Auic. lib. 4. dixit, *Recidiua est deterior sua radice, & consilium est, vt in ea non fiat festinatio ad curandum, nam vt plurimnm est sæua.* Similiter in eodem lib. dixit, *Recidiua est peior sua radice, quia ægritudo redit, & virtus est debilis, & defessa.* Amplius addit ibi, *Recidiua est deterior sua radice, quæ est velocior*, idest, quæ statim fit post morbum, & est cum virtute debili. Ex dictis apparet, quod tunc corpora dicuntur sana, quandò nec in actu, nec in habitu, nec dispositione ægrotant, nec aliquid causæ materialis, aut efficientis, aut alterius affectus remansit in illis, nec relapsus fieri potest, sed morbus in totum iudicatus est; vnde Hipp. lib. de Arte Medicinam definiens dixit, *Medicina est ab ægris morbos in totum tollere*: Tunc enim verè, & realiter corpora dicuntur sana, integramq; possi-

possidere sanitatem, quam tantopere appetunt homines omnes, & summo quidem iure, nam sanitas inter bona humana externa primum obtinet locum; & ideò Plato lib. 1. de Legib. ait, *Omnium bonorum humanorum minorum primum est sanitas*, & dixit, *Minorum*, quia bona maiora sunt bona animæ, vt Prudentia, & aliæ virtutes. Et alibi etiam dixit, *Vna felicitatis conditio est, frui bona valetudine*. Cicero etiam lib. 2. Offic. ait, *Sanitas est voluptatibus anteponenda*. Rectissimè igitur imperatum fuit Sanitati Prefectis, vt contagiosos morbos radicitus, & in totum euellerent.

26 Longum nimis esset omnia sigillatim recensère, quæ Illustrissimus, ac Reuerendissimus Archiepiscopus, quæq; Illustrissimi Senatores in tota Hetruria, finibusq; illius instituerunt.

Hactenus tempus, locum, morbos, causas externas, & internas, prædictionem, & alia descripsit Historicus, nunc illa narrare aggreditur, quæ ad euitandos, curandosq; contagiosos morbos Illustrissimus, ac Reuerendissimus Archiepiscopus Florentinus; necnon Illustrissimi Senatores Sanitatis Præsides instituerunt, quæ duplicia erant, aliqua enim in Ciuitatibus, Oppidis, Terris, finibusq; totius Hetruriæ;

aliqua

aliqua autem Florentiæ solum instituta fuere.) Illa tanquam nimis numerosa, nimisq; remota prætermittit; ista licet proxima, non tamen omnia, præcipua tantum describit Historicus; illa contagium, quod ab alijs regionibus ad nostram deferri poterat, repellendum; ista autem Florentiæ genitum, sanandumq; respiciebant.

Ille in Ecclesijs Aquam benedictam, Conciones, & pias Societates.

Neminem latet, quod Aqua facillimè alteratur, & putrescit, vt authoritates, & rationes Philosophorum, & Medicorum demonstrant; Arist. lib. 4. Meteor. ait, *Aqua putrescit*. Plato lib. 8. de legib. dicit, *Aqua facillimè corrumpitur, & venenis afficitur*. Hipp. lib. de Aere, Aquis, & Locis idem asserit, Galen. Auicen. & omnes Medici idem confitentur. Rationes autem, cur Aqua tàm facilè corrumpatur, sunt, quia ipsa est tenuium partium, vt docet Arist. lib. de sensu; necnon Galen. lib. 1. de Simp. med. fac. cap. 14. Quod autem Aqua sit tenuium partium patet, nam illa facilè penetrat per poros nostri corporis, facilè exhalat, facilè resoluitur, & promptissimè per pilos, & vestimenta perfluit, & hoc quia ob humiditatem, & molli-

tiem sine aliqua viscositate partes obtinet diuisibiles, quæ facilè in minimas partes distrahi possint, vt Gal. docet, & hinc est, quod Aqua facillimè alienas qualitates, & materias recipit, & facillimè alteratur, & corrumpitur, & quò tenuioris substantiæ est, eò etiam facilius alteratur, & putrescit; & ideò Aqua pluuiosa facilius, quàm omnes aliæ aquæ alteratur, & corrumpitur, cum sit omnium aquarum subtilissima, sicuti etiam Aqua cocta facilius alteratur, quàm Aqua non cocta, cum illa sit tenuioris substantiæ; quarè coquitur Aqua, vt subtilior fiat, vnde fit, quod Aqua pluuiosa, & Aqua cocta citius calent, & citius frigent, quàm aliæ aquę. Notandum tamen est, quod istæ aquæ, licet sint tenuioris substantię, & facillimè alterentur, & corrumpantur, sunt tamen omnium optimæ, sunt etenim sicut cibus, cuius virtus, & commendatio est, si facilè alteratur, & immutatur, vt Galen. docet lib. 5. Aph. 26. Quoniam autem Aqua tàm pluuiosa, quàm cocta facilè alteratur, ideò dixit Aetius lib. 3. c. 165. *Aqua pluuiosa febribus, & his, qui bilem supernè, aut infernè reddunt, & Regio morbo incommoda est, mutatur enim facilè, & in bilem transit.* Quod Aqua pluuiosa, & Aqua cocta sint tenuium

par-

partium, signum est, quod in illis legumina, carnes, & alia multa celerius coquuntur. Et hinc est, quod Auicen. lib. 1. dixit, *Aqua debuit esse subtilis, quia ingreditur illud, quod commeditur, & bibitur, non autem vt sit nutriens, sed vt sit vehiculum, & nutrimentum penetrare faciat, cum nutrimentum fluidum reddat, & ipsum subtiliet, & citò currat; & penetret in venis, & sine hoc auxilio non completur nutrimentum.* Addimus, quod sunt aliquæ aquæ adeò tenues, & subtiles, vt nihil substineant, nihilq; in illis supernatet; immò omnia in illis merguntur, vt est Aqua ad oppidum Podiopontium in agro Florentino positum, sicuti experimentum quotidianum ostendit. Cum itaq; omnes homines continuò Ecclesias adeant, & vnusquisq; Aquam benedictam, quæ tàm facilè alteratur, corrumpitur, & venenum ipsum recipit, semper tangat; ne quis contagioso morbo affectus, Aquam, illamq; tangentes homines coinquinare posset, sed omnes ab contagio præseruarentur, idcircò Illustrissimus, & Reuerendissimus Archiepiscopus Aquam benedictam in Ecclesijs prohibuit. Similiter Conciones, & pias Societates ad fugiendum contagium denegauit, cum sine contactu non possit fieri con-

 tagium,

tagium, vt clarius declarabimus inferius.

28 *Isti Gymnasia, Emporia, Nundinas, & omnes Congregationes prohibuerunt.*

Contagium (quasi contactu agens) est comunicatio morbi similis in specie ab corpore in corpus per debitum contactum; facillimè autem si adsit corporum similitudo. Ad generandum contagium præter agens, & patiens necessariò concurrunt contactus, & fomes; aliquando etiam requiritur medium. Contactus non est causa efficiens; est tamen causa, sine qua non potest fieri contagium. Fomes semper est quid præter naturam, siue sit corporeus, vt humor, vapor, spiritus, vel aliud tale; aut incorporeus, vt pura qualitas. Fomes item semper est præcipua causa morbi; licet fomes non sit morbus. Contagium, & fomes fit aliquando ab causa externa, vt ab aere, aut alio inquinato corpore; aliquando etiam fit ab causa interna, vt ab magna cacochimia, putredine, aliaq; humorum prauitate. Contagium fit etiam, vel de prossimo, & immediatè, vel ad distans, & mediatè, vt si inter agens, & patiens intercedat aer, aut aliquid aliud, in quo seruetur fomes; distantia autem est maior, aut minor pro maiori, aut minori fomitis actiuitate,

& cor-

& corporum diſpoſitione, ſicut de odoribus dici ſolet. Contagium contrahitur, vel per inſpirationem, vel per tranſpirationem, vt notum eſt, contrahitur quoq; per omnes quinq; ſenſus; vt per tactum, ſicuti dictum fuit; vt per viſum, ſicut in lippitudine, & puerorum faſcinatione; vt per guſtum, ſicut in cibo, & potu; vt per odoratum, ſicut in fętore cadauerum, & putridorum corporum; vt per auditum, vt multi Authores aſſerunt, licet apud nonnullos ſit hoc admodum difficilè. Contagium etiam contrahi poteſt, & facillimè ab forti imaginatione, quia imaginatio, cum ſit facultas corporea, & educta de potentia materiæ, maximè alterat, & mutat corpus; & hinc eſt, quod fortis imaginatio eſt omnium animi paſſionum peſſima, cum morbos adducat, & proprium corpus immutet, itaut ex anima contingat in corpore mutatio temperamenti; hoc autem fit, quia fortis imaginatio habet in ſe virtutem illarum rerum, quas imaginatur; & ideò dixit Ariſt. *Alterant corpus phantaſiæ, ſenſus, & meditationes, nam phantaſiæ, & meditatio habent in ſe rerum virtutem*. Auicen. etiam dixit, *Forma, quæ eſt in anima, eſt principium eius, quod fit in materia, ſicut forma ſanitatis, quæ eſt in mente Medici,*

Medici, eſt principium ſanitatis, quæ fit in ægroto. Amplius addit Auicen. *Attende diſpoſitionem infirmi cum credit ſe conualeſcere; aut ſani, cum credit ſe ægrotare, multoties enim accidit, vt ſi corroboratur forma, & phantaſia in anima eius, patiatur eius materia, & ſequatur ſanitas, aut infirmitas, & hęc actio proueniens ab anima eſt efficacior actione Medici cum ſuis inſtrumentis, & medicinis.* Superaddit Auicen. *Materia plus obedit animæ, quam contrarijs agentibus.* Plato quoq; dixit, *Quandò mens humana rem aliquam amat licet naturaliter non iuuatiuam ſibi eam prodeſſe certificat, ex ſola enim mentis intentione res illa corpus iuuat.* Et hinc eſt, quod ſancti Martyres vix ſentiunt dolorem in martyrio, nempè ob fortem imaginationem futuræ Diuinę glorię: & horum omnium cauſa vna eſt, quia corpus, & anima neceſſariò, & maximè agunt, & patiuntur adinuicem; & ſicut mores animi pendent à temperamento corporis, ſic temperamentum corporis ſequitur animi mores, vt apparet in affectibus animi, timore, lætitia, ſtupore, & alijs ſimilibus, in quibus corpus ſummopere afficitur: & ideò antiquitus Medici Indi, & Gręci ſolis animi affectibus corporis morbos curabant, quarè Galen, rectè dicebat, *Si mutantur humores ipſius*

corpo-

corporis, mutatur etiam actio animi, sicuti animi actio mutata corporis mutat humores; nam affecta anima afficitur corpus, & affecto corpore afficitur anima, sicuti è contra, benè se habente anima benè etiam se corpus habet, & benè se habente corpore benè se habet & anima; vnde Plato dixit, *Non potest curari corpus, nisi prius curetur ipsa anima*. Patet igitur, quod fortis imaginatio non solum mutat corpus, sed morbos multos, magnosq; generat, vt Pestem, pestilentesq; morbos; immò inter causas Pestis pręcipuas ipsa fortis imaginatio recensetur. Itaq; cum tot, tantisq; modis contagium contrahi possit, & sine contactu nullo modo contrahatur, ideò Sanitatis Præsides, vt contactus, & contagium euitaretur, omnes Congregationes, Gymnasia, Emporia, Nundinas, & alia omnia prohibuerunt; vnde vnio, adhęsio, & contactus corporum sequi posset, ne vnum infectum multa alia inficeret, sed omnia ab contagio præseruarentur.

29 *Omnibus agricolis Medicorum consilio mandauerunt, vt in proxima futura vindemia Aquam Musto commiscerent.*

Agere nimis acta, hominisq; nimis ociosi non erit nunc probare, quod Vinum aquosum, dilu-

dilutum, pauciferum; olygophorum à Græcis appellatum facillimè acescit, & corrumpitur, cum superiorum verborum explanationi hoc multum conferat. Vinum itaq; olygophorum facilè acescit, & corrumpitur ob copiam humiditatis, & paucitatem caloris, quæ resident in illo, quarum cum debita non sit proportio, ideò putredo ibi nascitur, quæ est corruptio natiuæ caliditatis in humido, vt omnibus Philosophis, & Medicis notum est. Idcirco dixit Galen. lib. 4. de Simpl. med. fac. *Vinum quod colligitur per assiduam pluuiam aliena humiditate plenum, aut aliquo alio modo humiditate refertum leui occasione acescit, & putrescit.* Auicen. etiam lib. 1. de Vino aquoso, & abluto loquens, & proportionem calidi, & humidi in illo respiciens dixit, *Vinum bonum, quod ablutum vocant, fit hoc modo, tres musti sumantur partes, & aquę vna, & commisceantur, & coquatur quousq; quarta pars minuatur*, ex quibus verbis patet, quod in Vino aquoso, & abluto inter calidum, & humidum debita debet esse proportio, aliter facilis est corruptio, sicut omnibus alijs corporibus accidit, in quibus non est calidi, & humidi, aliorumq; humorum conueniens symmetria, & proportio, vnde putredo, morbus, & in-

& interitus necessariò pendent; & sicuti etiam ex debita humorum proportione, & symmetria corporum conseruatio, & sanitas, & vita nascuntur, quę humorum proportio, amicitia, & consonantia sunt ipsamet sanitas, & vita, quæ sanitas, & vita sunt ipsius Medicinæ vltimus finis; & ideò in Conuiuio Platonis, vbi conuiuati laudabant Amorem, Eryximachus Medicus eruditissimus audacter dixit, *Medicina est scientia Amoris, & Deus Amor Medicinam gubernat*; ratio autem est, quia inter humores non proportionatos, & inimicos Amorem, & concordiam Medicina producit; & sicut Musica in vocibus consonantiam, sic Medicina in humoribus concordiam, & symmetriam efficit, vnde Medicina, & Amor sunt vnum, & idem, cum Medicina, & Amor sanitatem largiantur. Notandum tamen est, quod Vinum nouum duplici calore præditum est, interno, & insito illo, externo, & ascititio isto ab ambiente, & Sole acquisito: Est etiam crassarum partium, difficilè digeritur, per venas tardè distribuitur, & parum nutrit; sicuti debita aquæ portione mixtum, & subtiliatum, calore ascititio, & extraneo penitus extincto, melius concoquitur, facilius per venas distribuitur, & cor-

pus magis nutrit. Item, Vinum nouum, siue de sui natura generosum, & inter saxa, & collibus, locisq; frigidis, & siccis; siue de sui natura olygophorum, & in planicie, & terra pingui, locisq; calidis, & humidis genitum sit, si cum aqua misceatur, & aquosum fiat, non senescit, sed acescit, & corrumpitur, vt dictum est: quod si in iuuentute sua debita aqua mixtum bibatur, licet nouum sit, attamen quia olygophorum est, tùm sanis, tùm ægrotis corporibus bonum, & vtile est; immo conuenit etiam in morbis acutis, vt vult Hipp. cum Gal. lib. 3. Acut. dum ait, *Vinum dandum est in morbis acutis, si sit aquosum, & olygophorum.* Scribit etiam Gal. lib. de Succ. Bonit. & Vitio, *Vina noua illa sola bona, quæ tenuia sunt, nam caput non petunt, sicut Vina generosa, immo potius iuuant sedatis interdum doloribus quibusdam paruis, quos contenti in ventre humores procreare solent.* Amplius dicit Galen. *Dolor capitis Vini pauciferi potu sanatur;* & lib. 11. Met. med. similiter dicit, *Vinum nouum olygophorum conuenit etiam in syncope stomatica.* In lib. de Vinis legimus, *Vina noua aquosa sola tutò bibuntur.* Quoniam autem Vinum nouum non ab ditibus, sed pauperibus bibitur, & hoc, quia vili emitur precio, ideò

Sani-

Sanitatis Præſides, vt certò ſcirent, quod Vinum nouum ab pauperibus in hoc anno bibendum aquoſum,& olygophorum eſſet, omnibus agricolis mandauerunt, vt in proxima futura vindemia aquam Muſto commiſcerent. Sed quæret aliquis, cur Vinum inter ſaxa genitum generoſum eſt, in planicie autem genitum aquoſum, & olygophorum eſt? Reſpondemus, Vinum eſt olygophorum, quia in ſui generatione multum aqueæ, parum terreæ, minus igneæ, calidęq; ſubſtantiæ habens debilem in ligno vitis coctionem obtinuit, vt Gal. docet lib. 3. Acut. At in planicie multum eſt humiditatis, parum internæ caliditatis, quæ ab externa caliditate euocatur, debilitaturque, vnde coctio Vini fit diminuta, Vinumq; generatur olygophorum. Secus eſt in collibus, & inter ſaxa, vbi parum eſt humiditatis, plus terrenæ ſubſtantiæ, multum aeris, qui inter ſaxa collectus alimentum eſt ſpiritibus in Vino; multum etiam interni caloris ab frigiditate ſaxorum, & regionis per antiperiſtaſim adaucti, probamq; coctionem efficientis, vnde Vinum ſpirituoſum, & generoſum gignitur; & ideò Alexander Aphrod. lib. 1. Aph. 57. & lib. 2. Aph. 6. dicit, *In Ægypto, quæ terra calidiſſima*

 eſt,

est, Vinum nasci solet frigidum, idest non calidum, & olygophorum, in Scythia autem, quæ terra est frigidissima, Vinum calidum fit, idest generosum; ratio autem est, quia in Ægypto calor Cęli immodicus Terram laxat, & calorem internum euocat, & absumit: in Scythia autem, quæ frigida est, frigiditate Cęli calor ad partes internas compellitur, & ob antiperistasim includitur; & sicut in Ægypto exteriora calent, interiora autem frigescunt, sic in Scythia exteriora frigent, interiora autem calent: & sicut in Ægypto Vina fiunt olygophora, sic in Scythia Vina fiunt generosa. Eadem porrò ratio est planiciei ad colles, & saxa, quæ est Ægypti ad Scythiam quoad Vini generationem. Iterum quęret, cur Vinum nouum, cum sit calidius, dupliciq; calore pręditum minus inebriat, quam vetustum? An, quia Vinum nouum crassarum partium, & indigestum est, nec vapores ad superiora emittere, nec mentem lędere potest, immo tanquam crassum, & indigestum ad inferiora transmittitur, & ventrem turbat; & si est calidum, est quidem actu, sed non potentia calidum. Vinum autem vetustum, quia digestum, defecatum, & tenuium partium est, superiora petit, & mentem lędit, & si actu frigidum

gidum apparet, est tamen potentia calidum. Eadem est ratio Vini dulcis, quod quidem vix inebriat, cum sit crassarum partium. Iterum quęret, cur vinum sitim sedat, cum sit calidum? Respondemus, quod Vinum duplex est, vel enim est generosum, & merum, vel est olygophorum, & aqua dilutum; Vinum illud, cum sit calidum, non sedat sitim, immo illam generat, & genitam auget, & inter causas efficientes sitim connumeratur; Vinum istud sitim delet, nam illa est appetitus frigidi, & humidi, tale autem est Vinum aquosum, quod subtilius ab Aqua redditum, & ab Aqua, vt vehiculo, per corpus delatum sua frigiditate, & humiditate sitim tollit. Iterum quęret, cur Aqua est vehiculum Vini, & non Vinum est vehiculum Aquæ? Arist. & Galen. in hoc pugnant, ille enim lib. 3. Probl. asserit, quod Aqua est vehiculum Vini, iste autem lib. 3. Acut. & lib. 1. Simpl. med. fac. ostentat, quod Vinum est vehiculum Aquæ. Vt tantos Viros conciliemus, dicamus, quod Gal. docet Aquam esse tenuissimam, sed frigidam, frigiditas autem est causa, quod ipsa non meat, nec facilè distribuitur per corpus, sublata autem frigiditate Aqua facilè distribuitur, & ideò Medici dant Aquã coctam

in

in morbis acutis, nam Aqua cocta facilius distribuitur. Vinum certè calidum est, & ob suam caliditatem facilè distribueretur, attamen quia crassarum partium est, ideò ob suam crassitiem non permeat, nec distribuitur; & hinc est, quòd mixtis simul Aqua, & Vino, facilis fit vtriusq; distributio, nam Aqua frigida ob Vini caliditatem distribuitur, quæ ob suam frigiditatem nõ distribueretur; & Vinum crassarum partium ob Aquæ tenuitatem distribuitur, quod ob suam crassitiem non distribueretur. Sunt itaq; vehiculum sibi adinuicem Vinum, & Aqua, vt dictum est: Arist. dicit, Aquam esse vehiculum Vini crassitiem illius respiciendo; Galen. autem Vinum esse vehiculum Aquæ frigiditatem illius considerando, vnde sibi ipsis non aduersantur, sed vterq; veritatem fatetur.

30 Canes vagos omnes interfici statuerunt.

Canis semper fuit nuncius morborum, vt in vno quoq; genere Canis satis apparet: Canis sydus morbos prænunciat, morbos adducit, & morborum remedia impedit, & ideò dixit Hipp. lib. de Aere, Aquis, & Locis, *Periculosissima sunt ambo Solstitia, maximè verò Æstiuum; & oportet Astrorum ortus considerare præcipuè*

puè autem Canis. Morborum etiam impedit remedia, nam, vt ait Hipp.lib.4. Aph. *Sub Cane, & ante Canem difficiles sunt purgationes*. Canis Cerberus nō solum omnium morborum nuncius, sed ipsius Inferni custos habetur, vt fabulantur Poetæ. Canis Terrestris maximè omnium est symbolum Pestis; vnde Poetæ, cum Pestilentiam significare cupiunt, Canem per regiones Peste affectum errare, & omnes afficere fingunt. Canis Terrestris est symbolum Pestis, quia rabias illius est simillima Pesti, cum vtraq; sit morbus contagiosus lethalis omnes, aut plurimos interficiens, & ideò Arist. de Canis rabie dixit, *Canis rabie laborat; & quæ momorderit omnia rabiunt; intereunt rabie Canes, & quę ab illo morsa sunt*. Et si Canes rabie laborant, tunc Pestis prestò adest, & hinc est, quod in magnis Pestilentijs homines rabie efferantur; vnde Canis rabies, & Pestis affinitatem magnam habent, & ferè coincidunt, vt vna posita ponitur & altera, & vna est symbolum alterius. Non solum autem Canes, sed etiam Lupi ipsi, si quando Ciuitates ingrediuntur, Pestem portendunt, vnde manauit adagium illud, *Non sine quare Lupus ad Vrbem*; & ratio est, quia Lupi sunt Canibus simillimi, eodemq;

gene-

genere nati, itaut Lupi dici possint Canes sylueſter, & efferati, Canes autem Lupi familiares, & vrbani. Canes talem habent cum Peste sympathiam, vt primi semper illam præsentiant, primiq; etiam illa afficiantur. Primi Pestem sentiunt ob excellentiam sui odoratus, nam cum Pestis fiat ex putredine, & praua qualitate Aeris, tanta est Canum odoratus pręstantia, vt illam statim odoratu persentiant. Tale, tantumq; est Canum odoratus acumen, vt solo odoratu fures cognoscant, illosq; implacabili odio præter cęteros homines persequantur. Primi etiam Canes Peste laborant, quia sunt animalia putida, magnęq; putredini obnoxia, vt fętidus, omnibusq; hominibus odiosus odor illorum testatur, & ideò Homerus de Pestilentia loquens ait,

Custodes percussit primò, & Canes albos.

Et alter Poeta dixit,

Vim primi sensere Canes, mox nubibus atris
Fluxit deficiens penna labente volucris.

Ouidius etiam cecinit,

Strage Canum primò, volucrumque, ouiumque, Boumque.

Lucretius quoq; perbelle cecinit,

ita primis fida Canum vis

Strata vijs animam ponebat in omnibus ægram.

Ratio autem, cur Canes vagi primi, & maximè omnium Peste corripiantur, est, quia ipsi multa excrementa, cadauera, putridaq; alia alimenta deuorant, vnde intensæ putredini, ipsiq; Pesti summopere fiunt dispositi. Itaq; cum Canes vagi tàm facilè Pestem, & contagium contrahere, corporaq; aliena inficere possint, rectissimè Sanitatis Præsides instituerunt, vt Canes vagi omnes interficerentur, quod quidem institutum omnes Principes, & Respub. ad euitandam Pestem, & contagium semper seruare consueuerunt. Sed dicet aliquis, cur Canes vagi, non autem domestici occidebantur? An, quia Canes vagi corpora mortuorum, multaq; alimenta putida sumentes Pestem, & contagium facillimè concipere, ab alijs recipere, alijsq; corporibus per Vrbem vagantes communicare poterant; Canes autem domestici in Domibus diutiùs commorantes, & alimentum bonum sumentes contagium concipere, ab alijs recipere, alienaq; corpora coinquinare difficilè poterant. Amplius dicet, cur Canes, & non feles occidebantur? An, quia feles non ita facilè, vt Canes Pestem, & contagium concipiunt, aut recipiunt, nam cibo me-

liori vtuntur, odorem fetidum, vt Canes, non reddunt, ob inimicitiam Canibus nõ aderent, nec ab illis contagium suscipere possunt. Amplius dicet, cur Canes, & feles sunt inimici? An, quia habitant in eodem loco, & vtuntur eodem victu, vnde dixit Arist. lib. 9. de Hist. Anim. *Pugnant inter se animalia, quæ loca eadem incolunt, & eisdem vescuntur cibis, & si victus penuria sit, fit certè ob eam rem, vt vel eiusdem generis animantes pugnam inter se conferant.* Et etiam homines ob eandem rationem inimici sunt, & pugnant inter se, vnde ait Arist. lib. 2. Reth. *Diligimus illos, qui nobis aliquo modo similes sunt, aut eisdem artibus, aut eisdem studijs, sed hoc est, si alteri alteri impedimento non sint, aut si non ex eadem ratione, vtriq; præsidia vitæ, alimentaq; pendeant, ita ut dimicare sit illis necesse pro victu.* Pugnant etiam inter se animalia, quorum vnum est alteri cibus, sicut noctuæ sunt auiculæ; noctua enim nocte auicularum oua, & etiam auiculas ipsas in suis nidis exedit, vnde postea in die omnes auiculæ noctuam persequendo circumuolant, & percutiunt; & hoc faciunt non propter admirationem, vt multi opinati sunt, sed propter inimicitiam, vt scribit Arist. ibi locorum, dum ait, *In die, vel cętera auiculæ*

omnes

omnes noctuam circumuolant, quod mirari vocatur, aduolantesq; percutiunt, & ideo Aucupes, ea constituta, auicularum genera multa, & varia capiunt. Amplius dicet, cur scripsit Arist. lib. 8. de Hist. Anim. cap. 22. *Quod Canes rabie laborant, & quæ momorderint omnia rabiunt excepto homine, & intereunt hoc morbo Canes, & quæ morsa sunt excepto homine?* Nam multi docent oppositum, & homines rabidi Canis morsu rabidos fieri, & rabidos mori vulgatum est. Huius difficultatis nodum soluere difficile est, attamen, vt Aristotelem sapientissimorum virorum Præceptorem dignissimum aliquo modo defendamus, pro nunc dicamus, quod multi multa gratis proferunt, & scribunt, quia impunè illa proferre, & scribere possunt; at si mendaciorum darentur penę, multa linguis, & typis mandantur, quæ silentio, & obliuioni traderentur. Vel dicamus, quod nostris temporibus ob pessimam diętam corpora sunt tali, tantaq; cacochimia, humorumq; prauitate referta, vt vnumquemq; morbum intrinsecè concipere, & vel rabiem ipsam ab extrinseco recipere facillimè possunt: Vetustis autem temporibus ob optimam diętam corpora adeò bene se habebant, vt nec ad multos morbos, nec ad rabiem ipsam erant

 dispo-

dispoſita; itaut rabies, quę tunc temporis non erat hominis morbus, nunc temporis eſt hominis interitus.

31 *Extra męnia iuxta Portas Ciuitatis Cancelli firmati erant, quos declinare nemini licebat.*

Dubitatum fuit ab antiquis Politicis, vtrum Ciuitas ſibi ſufficiens, optima, & perfecta debeat habere męnia, nec ne. Politici vetuſtiores opinati ſunt, quod talis Ciuitas non debet habere męnia, cum Ciues optimi, & perfecti, virtute, & ſapientia præditi illam gubernent, nec męnijs, arcibus, turribus, alijſq; præſidijs indigeat, illi enim ab hoſtibus tum internis, tum externis ſola virtute Ciuitatem defendere poſſint; ratio autem illorum erat, quia Ciuitas illa optima, & perfecta dicebatur, quæ Ciues optimos, virtute, & ſapientia præditos habet. Hanc opinionem videtur probaſſe Hipp. qui Senatui Abderitarum ſcribens, dixit, *Beati profectò ſunt populi, qui ſciunt, bonos Viros eſſe ſua munimenta, & non turres, nec muros, ſed ſapientum Virorum ſapientia conſilia.* Exemplum huius opinionis ſit Archimedes Syracuſanus, qui cũ eſſet Philoſophus, Aſtrologus, Geometra, & Machinarum bellicarũ excogitator maximus, cumq; Syracuſana Ciuitas ab Marco Marcello

Con-

Consule obsidio oppugnaretur, suo ingenio omnes conatus Marcelli frustrauit, vnde per annos illos bellum perdurauit, & Marcelli victoria diù impedita fuit; & si Ciuitas illa plures Archimedes habuisset, nunquam fortasse Marcellus illam captiuasset; & ideo Homerus de Agamenone loquens dixit,

Utinam mihi talem Decem Consultores adessent. Plato etiam lib. 6. de Legibus opinionem illam comprobauit dicens, *Mœnia ad sanitatem Ciuitatibus nullo modo conducunt. Deinde mollem quendam habitum in animos inhabitantium inducere consueuerunt prouocans, vt ad ipsa confugiant, & hostes non propulsent, & vt neq; vigiles custodes semper die, noctuq; in Ciuitate habeant, sed cogitent se mœnijs, & portis septos etiam dormientes re vera salutis antes habituros esse, veluti nati sint ad hoc, vt non laborent; ignorantes autem quietem ex laboribus esse, ex quiete autem labores oriri.* Arist. lib. 7. Polit. hanc dubitationem soluit dicens, quod Ciuitatibus non sufficit, vt Ciues optimi sint, sed mœnia etiam illis opus sunt, & ait, *Sufficeret quidem, & illud satis esset inter pares, aut non multo excedentes multitudine; sed quia aliquando contingit, vt multo maior sit hominum multitudo, & maiori virtute superueniat, ideò mœnia etiam neces-*

saria sunt; præsertim hoc tempore, in qua Tormenta, & Machinæ ad obsidionem Vrbium cum omni subtilitate sunt adinuenta. Præterea, mœnia ad Ciuitatis ornatum faciunt. Patet igitur ex Arist. quod Ciuitas sibi sufficiens, & perfecta nō solum Ciues optimos, sed mę̄nia etiam habere debet. Quoniam autem Contagium non solum erat excedens, sed validissimus, & acerrimus hostis, nec optimus Princeps, optimi Ciues, debita mę̄nia, plures arces, turres multæ, arma copiosá contra illum poterant esse satis, ideò alia quædam præsidia particularia ad impugnandum illum excogitata fuerunt, quorum vnum illud fuit, quod extra mę̄nia iuxta Portas Ciuitatis Cancelli quidam positi, & firmati erant, quos euitare, declinareq́; poterat nemo, nullus enim egressus, nullus item ingressus ad Ciuitatem alius erat, & quicumq́; ingredi, aut egredi volebat, necessariò ad Cancellos peruenire debebat, nec illos declinare poterat.

32 ***Viri nobiles stabant ad limina Portarum, quorum sine authoritate nihil egredi, nihil ingredi poterat.***

Nullæ sunt occultæ insidiæ, quibus ad sui propagationem non vtatur Contagium; nam omnes vias perambulat, omnia loca ingrediatur,

tur, tacitè volans omnia contaminat, nulli parcit, & sicut est omnibus immane, sic ab eo nihil est immune. Et hinc est, quod contra ipsum alia Machina reperta fuit, nempè, vt Viri nobiles stantes in limine Portarum, Sanitatis vigilantissimi, & fidelissimi custodes, & tanquam Argi oculatissimi omnia prospicientes nihil egredi, aut ingredi Ciuitatem paterentur, quod in se Contagium, aut illius suspicionem, vel minimam præseferret.

33 *Nosocomion, vulgò Lazzeretto nominatum.*

Plato in Cratylo agit de recta nominum ratione, & docet, quod vera nomina non sunt ad placitum, sed sunt ipsa rei essentia voce, vel literis declarata. Manifestum autem illud est, quod natura nulli rei dat nomen, sed nomina imponuntur lege, & vsu eorum, qui nomina ponunt; qui autem nomina ponunt, non ad libitum illa ponũt, si illa sunt nomina vera; quod si nõ sunt vera, homines ad libitum illa ponere possunt; ratio autem est, quia si nomina vera essent ad placitum posita vnum, & idem esset multa, & diuersa, nam vni rei possunt multi multa, & varia nomina ad placitum ponere, at cum nomen verum sit essentiæ vox significatiua; verumq; nomen cum essentia coincidat; igitur tot es-

sent

ſent vniuſ rei eſſentię, quot eſſent illius rei nomina, & ſic vnum, & idem eſſet multa, & diuerſa, quod eſt impoſſibile. Item, verum nomen eſt vera imago ipſius eſſentię, at vnius rei eſt vna eſſentia, igitur vna ſola imago, & vnum ſolum nomen; vnde nomen verum vnius rei non poteſt eſſe niſi vnum apud omnes gentes, & ideo benè dixit Plato, *Nomen verum eſt imitatio, & imago eſſentiæ rerum ſyllabis, aut literis expreſſa*. Ariſt. lib. 1. de Interpret. cap. 2. dicit, *Nomen eſt vox ſignificatiua ſecundum placitum, & hoc, quia nullum nomen eſt natura*. Dicit autem ad placitum hominis, quia cum à natura non habeantur nomina rerum, placuit hominibus nomina imponere rebus, quæ quidem non ponere etiam potuiſſent; ſed quia ponere placuit, ideò nomina dicuntur ad placitum poſita. Nec Platoni aduerſatur Ariſt. nam aliud eſt ponere nomen, aliud eſt ponere hoc, aut illud nomen; Ariſt. dicit, quod nomen ponere eſt ad placitum, cum homo poſſet non ponere nomen ſi vellet: non dicit, quod ponere hoc, aut illud nomen ſit ad libitum, ſicuti etiam dicit Plato, qui cum Ariſt. ſemper confiteretur, quod ponere nomen eſt ad placitum, ſed ponere hoc, aut illud nomen nullo modo eſt ad placi-

placitum hominis; sicut etiam Arist. cum Platone semper asseueraret, quod ponere nomen non verum, & improprium est ad libitum hominis, sed ponere rebus nomen verum, rectum, & proprium nunquam est ad libitum hominũ. Quoniam autẽ Sanitatis Præsides locum vnum elegerunt, in quo omnes contagio affecti curarentur, & ille locus vulgò *Lazzeretto*, appellabatur, quod quidem nomen est ad placitum, nec verè significet locum, in quo ęgroti curentur, sed potius nomen alicuius hominis, qui Lazzarus nominabatur; ideò Historicus Platonis, & Aristotelis doctrinam sequutus nomen verum loco illi posuit, quod quidem locum, in quo ægrotantes curantur, significat.

1. 34. *Vnum.*

Politici nonnulli dubitant, an Ciuitas debeat esse magna, an parua? Aliqui magnam illam esse deberẽ affirmant, *quia Ciuitas magna beata est*, aliqui autem paruam illam esse debere contendunt, quia magnam Ciuitatem rectè gubernare admodum difficile, aut impossibile est, cum Diuinę virtutis id opus sit, non autem humanæ. Huic dubitationi respondet Arist. lib. 7. Polit. dicens, quod magna Ciuitas dupliciter sumi potest, vel enim est magna quoad

L numc-

numerum habitantium, itaut sit populosa, vel est magna quoad potentiam, & virtutem gubernantium, & dat exemplum Hipp. Medici, qui dicebatur magnus non quoad staturam corporis, sed quoad virtutem; erat enim Hipp. magnus Medicus, sed non magnus Homo: sic Ciuitas debet esse magna quoad Virtutem, & Potentiam, & non quoad numerum habitantium solum; bonum quidem esset, si vtroq; modo magna esset. Florentia sanè est magna Ciuitas vtroq; modo, nam quoad Potentiam, & Virtutem gubernantium non solum est magna, immo est maxima, cum ab Serenissimo Ferdinando Secundo tanta Sapientia, & Potentia gubernetur, vt omnes alij Principes illum potius admirari, quàm imitari possint. Quoad numerum habitantium est etiam magna Ciuitas, cum numerus illorum nonaginta millium superet. Sed dicet aliquis, si Florentia est magna Ciuitas etiam quoad numerum habitantium, cur Lazarettum vnum erectum fuit? An, quia tunc Contagium erat in suo primo principio, satis deque erat; aegroti erant valde pauci, spes erat magna illud fore breuiter, faciléq; extinguendum. Praeterea, Lazarettum illud valde amplum erat, itaut aegroti, cum essent

sent pauci, commodè curari poterant. Postquam autem ægrotantium numerus, & Contagium augeri ceperunt, Lazzarecta similiter aucta, duplicata, multiplicata fuerunt, vt inferius dicetur.

35 Intra Urbem in Hospitali comuniter dicto Bonifatij erexerunt.

Quamuis Lazzarectum intra Vrbem positum esset, tamen erat valde remotum ab corde, & vmbilico Ciuitatis, cum esset in Hospitali comuniter dicto Bonifatij, quod positum est circa terminos, & vltimos fines Ciuitatis, vt omnibus notum est; Ciuitas etiam tutissima erat ab Contagio Lazzarecti ob magnas diligentias, & optimos ordines institutos ad hoc, vt tota Ciuitas ab illo esset immunis.

36 Quo vel leui quouis morbo cutaneo affecti.

Superius dictum fuit, quod cutis, & glandulæ sunt omnium nostri corporis partium vilissimæ, & facultatem expultricem non habentes necessariò praues humores, & excrementa ab toto corpore ad illas transmissa recipientes, & illa expellere nequeūtes necessariò etiam ęgrotant, cum natura sit nunquam ociosa, semper faciat quod melius est, assiduè ab partibus nobilibus ad partes ignobiles, & ab centro ad circumfe-

cumferentiam, corporis quidquid molesti habet, transmittat. Dictum fuit etiam, quod per nonnullos annos tempora intempestiua, inconstantia, pluuiosa, dięta pessima, incontinentia maxima præcipuè in pauperibus fuerant, vnde in illorum corporibus magna prauorum humorum quantitas generari debuit, quam natura officio suo semper fungens ad cutim, & glandulas mittens in causa fuit, quod morbi non solum multi, sed diuersi etiam inter se fuere, & hoc ob diuersitatem humorum, variamq; corporũ dispositionem: quiquidem morbi sicut diuersi inter se erant, sic in vno similes erant, quia omnes contagiosi erant, licet aliqui lethales, aliqui verò salutares essent: qui omnes, vt facilius, & securius extirparentur, rectè statutum fuit, vt quouis leui, minimoq; cutaneo morbo affecti ad Lazzarectum omnes ducerentur, soli enim cutanei morbi contagiosi, & pestilentes putabantur. Quod autem in hoc anno soli morbi cutanei contagiosi, & pestilentes essent, pluribus argumentis demonstrari poterat, quorum vnum sumitur ex definitione Pestis, *quæ est morbus comunis omnes, aut plurimos interficiens*; at in hoc anno plurimi eorum, qui mortui sunt, aliquo morbo cutaneo

affecti

affecti mortui sunt, igitur morbi cutanei contagiosi, & pestilentes erant. Item, illud est Pestis, pestilentisq; morbi signum, quando nullo præcedente morbo plurimi ægrotantes moriuntur, quia tunc sine vlla pugna natura morbo succumbit, at in hoc anno plurimi eorum, qui mortui sunt, sine aliquo præcedenti morbo, sed solis cutaneis morbis affecti mortui sunt, igitur morbi cutanei contagiosi, & pestilentes erant. Item, datur Pestis sine febre, vt scribit Hipp. lib. 3. Epid. comm. 3. test. 25. & 55. & lib. 6. Epid. comm. 7. test. 1. & Gal. etiam lib. 9. Simpl. med. facult. cap. de Terra samia; si ergo Pestis, pestilensq; morbus potest esse sine febre, poterit etiam esse sine alijs morbis; & si sine febre, alijsq; morbis potest plurimos interficere, multo magis cum aliquo morbo cutaneo coniunctus plurimos interficere poterit: Præter quam quod morbi illi cutanei, licet essent de se morbi, tamen erant effectus, & symptomata aliorum morborum internorum, & vt effectus, symptomata, & signum interni alicuius pestilentis morbi à Medicis considerabantur; at in hoc anno multi sine febre, alijsq; morbis, solis autem morbis cutaneis affecti mortui sunt, igitur morbi cutanei contagiosi,

giosi, & pestilentes erant. Item, tunc est Pestis, pestilentisq; morbi signum maximum quandò vnus morbus de sui natura salutaris fit lethalis, vt si quis periret laborans febre tertiana, aut quartana, quæ sunt morbi de sui natura omnium securissimi; vnde narrat Hipp. in Epid. quod in illa aeris pestilenti constitutione plurimi moriebantur quouis morbo antea essent affecti, siue de se lethali, siue salutari; & ratio est, quia Pestis non est vnum tantum genus morborum, sed cuncta genera morborum Pestis naturam induunt, pestisq; vocari possunt, itaut omnes morbi possunt coniungi cum Peste, & Pestis cum omni morbo; & ideo dixit Arist. *Pestis ex omnibus morbis maximè afficit omnes, quia sola Pestis est morbus omnibus comunis*; at in hoc anno morbi de sui natura salutares (vt erant morbi illi cutanei, qui secundum ordinem naturæ fiunt, vt dictum est) facti sunt lethales; igitur contagiosi, & pestilentes erant. Item in nonnullis Domibus intra, & extra Vrbem positis familiæ quasi integrę extinctæ fuerunt, & omnes illi mortui aliquo morbo cutaneo affecti erant, quod aliunde fieri non potuit, nisi ex eo, quod morbi erant contagiosi, & pestilentes, & vnus infectus alios suos fami-

liares

liares coaffecerit. Item tunc est Pestis, pestilentisq; morbi signum, quandò corpora suapte natura probis humoribus referta, more sanorum educata, sanitate integra, & inculpata fruentia derepentè sine aliqua manifesta causa ægrotant, & moriuntur; & post mortem etiam, aut liuentia, aut nigricantia, aut tumore, aut vlcere, aut pustula, aut alio morbo cutaneo affecta conspiciuntur, aut putredinem molestam olent, aut varia ab se ipsis fiunt; sed in hoc anno multi taliter affecti mortui sunt; igitur contagiosi, & pestilentes morbi erant. Item, nullum famosum potest esse omnino falsum; vnde dixit Esiodus,

Quam populi celebrant omnino fama perire nulla
potest.

At Florentiæ, in tota Hetruria, & in tota Italia famosum erat, quod morbi illi contagiosi, & pestilentes erant; igitur si non in totum, saltem quoad maiorem partem contagiosi, & pestilentes esse debebant. Sed notandum est, quod Galen. lib. 6. de Locis aff. cap. 5. docet, omnes morbos, qui fiunt ab causa externa, & per contactum, ab causa etiam interna fieri posse, & ait; *Omnes affectus illi, qui fiunt à veneno epoto, aut Peste, aut alio quouis modo, possunt etiam fieri*

ab

ab praua qualitate, & corruptione humorum. Vnde ſequitur, quod Contagium eſt probandum, & non ſupponendum in morbis. Illud etiam notandum eſt, quod morborum aliqui ſunt contagioſi, & lethales; aliqui contagioſi, ſed non lethales; aliqui etiam lethales, ſed non contagioſi; vnde ſequitur etiam, quod Contagium eſt probandum, & non ſupponendum. Stantibus hiſce ſubſtineri poteſt, quod in hoc anno Florentiæ non fuerunt verè, & realiter contagioſi morbi, ſed ſolum lethales, & exitioſi, nam Contagium hactenus à nullo vnquam probatum fuit, & argumentis facilè reſponderi poteſt: Primum argumentũ eſt Elenchus, qui peccat à ſecundum quid ad ſimpliciter; non enim valet dicere, plurimi moriuntur, ergo eſt Peſtis, ſed benè valet dicere, eſt Peſtis, ergo plurimi moriuntur; ratio autem eſt, quia ſunt multi alij morbi lethales, qui plurimos interficiunt, & non ſunt Peſtis, neq; contagioſi morbi, ſed ab praua qualitate, magnaq; humorum corruptione geniti, & non per contactum: Illud certè valet, plurimi moriuntur, igitur morbi ſunt lethales, at non ſequitur, ergo ſunt contagioſi, itaut Contagium eſt probandum, & non ad libitum proferendum.

Morbi

Morbi in hoc anno necessariò lethales esse debebant, & præcipuè circa pauperes ob superius allatas causas, quas repetere nunc odiosum esset. Sed contra hanc responsionem dicet aliquis, dantur morbi, quiquidem ab causa interna, & humorum corruptione nascuntur, & tamen sunt contagiosi; vt scabies, lippitudo, tinea, & alij morbi, non igitur sufficit dicere, morbi sunt ab causa interna, & humore prauitate, ergo non sunt contagiosi. Responderi potest, quod argumentum istud eandem continet in se fallaciam, licet enim aliqui morbi ab causa intrinseca geniti possint esse contagiosi, non idcirco valet, omnes morbi ab causa interna geniti sunt contagiosi, nam multi, & multi sunt morbi ab causa interna geniti, quiquidem non sunt contagiosi, sunt tamen lethales, & plurimos interficiunt; & ideo Contagium est probandum in morbis, signaq; propria tradenda sunt, quibus morbi ab causa interna geniti, & contagiosi ab morbis interna causa genitis, & non contagiosis cognosci possint. Secundo argumento dici potest, verissimum quidem esse, quod pestilentiæ illud est maximum signum, quando sine vllo præcedente morbo plurimi moriuntur; illud tamen

non est verum, quod in hoc anno plurimi sine aliquo præcedenti morbo peribant, nam omnes ęgroti aliquo morbo cutaneo affecti erant, nullusq; ad Lazzarectum ducebatur, qui cutaneo aliquo morbo non laboraret. Pręter quam quod morbi illi cutanei erát effectus, & symptomata interni alicuius præcedentis morbi, & vt symptomata, & effectus illius à Medicis considerabantur, sicuti dictum est. Tertio argumento dici potest, licet enim verum sit, quod datur Pestis sine febre, vt Hipp. & Gal. dicunt, & verum etiam sit, quod Pestis cum alijs morbis coniuncta multò magis occidere potest; non ideo verum est, quod omnis morbus, qui plurimos occidit, sit Pestis, & contagiosus lethalis, cum sint morbi multi acuti, peracuti, & lethales, qui non sunt Pestis, neq; contagiosi morbi, qui plurimos interficiunt, & ab causa interna, humorumq; prauitate geniti sunt, vt superius dictum fuit. Quando autem dicitur, quòd in hoc anno plurimi sine febre, alioq; morbo coniuncto, sed solis cutaneis morbis laborantes, mortui sunt, responderi potest, quod hoc est probandum, & etiam declarandum, quis nam fuit istius veritatis iustus Iudex. Quarto argumento dici potest, maximum quidem

dem Pestis illud esse signum, quandò vnus morbus de se salutaris, vt tertiana, aut quartana febris, fit lethalis, & exitiosus; sicuti etiam notissimum est, quod morbi cutanei, vt cutanei sunt, de sui natura salutares sunt; attamen notandum est, quod morbus dicitur lethalis tripliciter, vel ratione morbi, vt si sit apoplexia, vel ratione loci affecti, vt si cor, aut cerebrum afficiatur, vel ratione virium; nam si vires essent debiles, etiam si morbus esset paruus, attamen dicetur magnus, vt senibus accidit, qui ob morbum paruum facilè pereunt. Similiter morbi dicuntur salutares tripliciter, vel ratione loci affecti, vel ratione morbi, vel ratione virium validarum, vt tertiana, quartana, & huiusmodi morbi, qui sunt salutares omnibus tribus modis, & non vno tantum modo. His notatis argumento dici potest, quandò morbus est salutaris omnibus tribus modis, si æger moritur, tunc est signum magnum Pestis, pestilentisq; morbi; quandò autem morbus est salutaris vno tantum modo, vt ratione loci affecti, nempè cutis, sed est lethalis omnibus alijs modis, si æger moritur, non est signum Pestis, contagiosiq; morbi, sed signum morbi lethalis: Tales autem erant morbi in hoc anno.

Quinto argumento dici potest, non valet illud consequens, aliquæ familiæ quasi integræ extinctæ fuerunt, ergo morbi erant contagiosi, potuerunt enim generari ab causa intrinseca, & ab prauitate humorum, & sicut primus ęgrotus in illis familijs ab causa intrinseca, humorumq; corruptione potuit ægrotare, sic etiam secundus, tertius, quartus, & omnes alij, nam facilius ægrotant familiares eodem morbo, quam alienigeni, cum eadem vtantur diæta, eandemq; corporum dispositionem habeant.

Sexto argumento dici potest, verissimum esse Pestis, pestilentisq; morbi signum, quando corpora probis humoribus referta, sanorum more educata, sanitate integra fruentia derepente sine manifesta causa ægrotant, & moriuntur, necnon post mortem liuentia, aut nigricantia sunt, aut tumore, vlcere, pustula, aut morbo alio tali affecta conspiciuntur, aut putredinem oleat, variaq; ab seipsis fiant, at falsissimum est, quod ęgrotantes, & mortui in hoc anno tales essent, cum illi fuerint solum pauperes, & egeni prauis humoribus abundantes, malè nutriti, valdè debiles, & ab causis manifestis ægrotantes, & si moriebantur, non contagioso, pestilentiq; morbo, sed ab causa interna ge-

nito, moriebantur. Septimo tandem dici potest, nullum famosum potest esse omnino falsum, sicuti etiam fama Contagij in hoc anno falsa omnino non fuit, nam si Florentiæ non fuit verum Contagium, attamen ibi fuerunt morbi lethales, & mortiferi, quiquidem genere saltem cum contagioso, pestilentiq; morbo conueniebant, nam sicut Contagium, & Pestis, sic morbi illi lethales mortem afferebant: Vnde patet, quod Contagium est probandum, & non supponendum.

37 *Siue cum febre, siue sine febre, alioq; morbo coniuncto.*

Quoniam autem omnes morbi cutanei, & soli morbi cutanei, siue lethales, siue salutares contagiosi, & pestilentes existimabantur; & quoniam fama erat, quod aliqui cutaneo morbo solo affecti sine febre, alioq; morbo coniuncto moriebantur; vt facilius, & securius morbi illi extirparentur; rectè statutum fuit, vt omnes, & soli morbo quouis cutaneo laborantes, vel cum febre, vel sine febre, alioq; morbo coniuncto ad Lazzarectum ducerentur: Vnde pateat quantopere hallucinentur iactantes dictum illud, *Neminem sine febre perire*; est enim experimento, authoritati, & ra-

tioni contrarium. Experimentum iam omnibus notum est. Authoritas est ipsius Hipp. lib. 3. Epid. comm. 3. tex. 25. & 55. & lib. 6. Epid. comm. 7. tex. 1. vbi datur Pestis sine febre, quod quidem est mirabile. Galen. etiam idem asserit lib. 9. Simpl. med. fac. cap. de Terra samia, lib. 2. Aph. 19. & lib. 5. Aph. 31. quibus in locis ait, quod dantur morbi acuti sine febre, vt apoplexia, epilepsia, conuulsio, tetanus, & alij morbi tales, vt hidrops, venenum frigidum, qui morbi terminantur ad mortem sine febre. Ratio autem est, quia cum febris sit morbus calidus, (est enim calor prętet naturam accensus in corde) & apoplexia, sicut etiam omnes adducti morbi sit morbus frigidus, fieri nō potest, vt duo extremè contraria sint simul in vno, eodemq; subiecto, & vno, eodemq; tempore. Prætereą, vita stat in calido, sed magis contraria est calori frigiditas, quàm calor calori data paritate; si igitur calor naturalis calore febrili destruitur, multò magis frigiditate destruetur. Sed quia dictum est, quod febris est calor præter naturam accensus in corde, per arterias, & venas distributus in vniuersum corpus, vt Galen. docet, obijciet aliquis, calor nostri corporis nunquam est præter naturam, nec

putre-

putrescit, sed semper est naturalis, & sicut ignis, & Sol nunquam putrescunt, vt scribit Arist. sic calor naturalis putrescere nunquam potest, nam solum augetur, aut minuitur, aut extinguitur. Item, si febris esset calor accensus in corde, semper in febre cor calidum esset, at datur febris; in qua cor est frigidum, vt Gal. docet lib. 3. de Præsagitione ex Puls. cap. 2. 3. & 4. igitur febris non est calor accensus in corde. Item, si calor in febre diffunderetur per totum corpus, febris esset morbus vniuersalis, & corpus, omnesq; partes eius calidæ essent; sed febres dantur, in quibus partes aliquæ frigent, aliquæ autem calent; vt lypiria, & hepiala febris; non est ergo febris morbus vniuersalis, nec calor diffunditur ad omnes partes. Est etiam authoritas Hipp. qui lib. de natura Mulierum, & alibi quoq; dicit, quod febris non est morbus vniuersalis, nec semper calor diffunditur in vniuersum corpus. Primo argumento respondebit sciolus quidam, verum quidem esse, quod calor naturalis nunquam fit, nec est præter naturam, nec vnquam putrescit, aut corrumpitur, sed semper augetur, aut minuitur, aut extinguitur; & si augetur, aut minuitur, tamen naturalis semper est, sicut Sol, & ignis,

qui

qui putredinem non suscipiunt. Quandò autem dicitur, febris est calor præter naturam, verbum illud, *Præter naturam*, debet intelligi præter ordinem, & gradum, quem natura requirit in suis operationibus, quiquidem calor secundum ordinem, & gradum naturæ temperatus esse debet, nam si calor excedit, facit febrem, si deficit, facit putredinem; sed tàm calor excedens, quàm deficiens est naturalis, cum peccet in quantitate, aut defectu, sed non qualitate; & specie. Humiditas est illa, quæ putrescit, si calor naturalis excedit, aut deficit, nec est humiditati consonans, & proportionatus; putrescit autem humiditas non quia calor sit putridus, aut corruptus, sed quia auctus, aut diminutus est; & ideo dixit Arist. lib. 4. Met. *Putredo est corruptio natiuæ caliditatis in humido*; vbi putredo natiuæ caliditatis significat calorem humiditati non proportionatum, non autem calorem putridum, & corruptum; & alibi etiam dixit, *Senectutem, & mortem esse naturalem putredinem*, intelligens putredinem, nempè calorem naturalem diminutum, & extinctum, non autem putridum, & præter naturam. Notandum est, quod febris, & putredo differunt, & vna sine altera esse potest, cum detur febris

sine putredine, & putredo sine febre; & si differunt inter se, differunt etiam illarum causæ, & remedia, licet ambæ in hoc conueniant, quod fiunt ab calore non proportionato ad materiam. Cum ergo possit esse febris sine putredine, patet, quod verbum illud, *Præter naturam*, non putredinem, sed caloris excessum significat, aliter enim omnis febris esset putrida: patet etiam, quod febris est calor naturalis auctus, sed non putridus. Plato quoq; scribit in Timęo, *Tunc est febris continua, quandò corpus languet excessu ignis*. Secundo argumento respondebit Gal. lib. superius citato de Presagit. ex Puls. quod cor dupliciter sumitur, aut secundum se totum, aut secundum suas partes, quæ sunt substantia ipsa, & pars solida cordis, humores, spiritus, aut alia quæuis materia in ipso corde contenta, & præcipuè in ventriculis. Si consideremus cor secundum se totum, semper cor debet primum incalescere, si autem consideretur quoad suas partes potest esse, quod vna pars cordis sit frigida, vt substantia illius, aliæ autem partes sint calidæ, & febrem efficiant; aut è contra substantia cordis sit calida, humores autem, & quælibet materia frigida, & ideò rectè dicitur, quod in omni febre sem-

per coo debet esse calidum; aut in totum, aut secundum aliquas partes; sat est ad generandam febrem, quod aliqua pars cordis incalescat. Tertio argumento respondet similiter Galen. lib. 6. Epid. comm. 1. quod si calor in febre non diffunditur per vniuersum corpus, attamen sat est, quod sit in pluribus partibus, aut in nobilissimis. Respondet Auic. quod calor in febre diffunditur ad totum corpus, nisi impediatur.

38 *Omnes in feretris vellent nollent adducebantur.*

Tanti momenti erat Contagium extinguere, vt non solum omnes, & soli cutaneo morbo laborantes, & illi quidem volentes, sed nolentes etiam ad Lazzarectum in feretris adducebantur; Lazzarectum enim Pestis, & mortis domicilium ab omnibus habebatur, vniuersęq; Ciuitati horribile adeo erat, vt multi illuc ferri nõ nisi violenter patiebantur, nam, vt ait Arist. lib. 3. Eth. *Quę violenter, & inuitè fiunt, ob timorem maioris mali fiunt;* maius autem malum ægrotis illis videbatur in Lazzarecto Pestem, & mortem, quam in proprijs domibus paupertatem, & Contagium pati, vbi incurati non solum domesticos, familiares, & amicos, sed totam Ciui-

uita-

nitatem coinquinare poterant; vnde sicut vtilis, immo necessaria, sic laudabilis valdè violentia illa erat, qua nolentes ducebantur, & nolentes curabantur, ne nolentes morerentur.

39 *Nullo autem cutaneo morbo laborantes etiam si quouis acuto morbo, & magna febre laborarent, non adducebantur.*

Si in cute ægrotantium nihil apparebat, ad Lazaretum non deducebantur, etiam si alio quouis morbo acuto, peracuto, acutissimo, aut quauis magna febre, vt emitritheo, febreq; maligna laborarent, nam omnes, & soli morbi cutanei contagiosi, nullus autem alius morbus non cutaneus contagiosus putabatur, & hoc quia plurimi eorum, qui moriebantur, aliquo morbo cutaneo affecti moriebantur. Quæret aliquis, cur emitritheus est magna febris, & difficilè sanatur? Respondemus, quia emitritheus constat ex duobus humoribus contrarijs, nempè pituita, & bile, qui cum sint contrarij, contraria etiam requirunt remedia; vnde Galen. lib. 1. ad Glauconem curat emitritheum dando aquam hordei cum pipere, nec aliter curari potest, & ideò Auic. lib. 4. f. 1. in cura emitrithei dixit, *Et quis est, qui curet emitritheum absq; hoc? Et si natura non est fortis ad*

discernendum illa contraria in medicamentis, tunc non prodest curatio quomodocumq; fiat. Et lib. 1. f. 4. dixit. *Ex rebus, in quarum medicatione est subtile ingenium adhibendium, est, cum in vna ęgritudine coniunguntur duo, quę fieri debent, contraria, quia oportet, verbi gratia, vt ęgritudo infrigidetur, & eius causa calefiat, sicut febris requirit infrigidationem, & oppilatio, quę est causa febris, requirit calefactionem, aut è conuerso: & similiter, si ęgritudo indiget, vt calefiat, & accidens eius, vt infrigidetur.* Et paulò inferius addit, *Amplius scire debes, quod non omnis repletio, neq; omnis complexionis malitia suo medicatur contrario ex euacuatione, & oppositione, immo multoties sufficit multa regiminis bonitas in repletione, & malitia complexionis.* Gal. quoq; lib. 10. Met. med. dixit, *Cum vnus in corpore affectus est, eius curationem inuenire, si non ratione, certè experientia haud difficile est, vbi verò connexi duo, tresue sunt, prasertim qui maximè contraria inter se auxilia requirunt, fieri nequit, vt experientia quod agendum sit, inueniatur, immò nec facilè ratione, siquidem & substantiam cuiusq; affectus ad vnguem nouisse oportet, & propriam curationis indicationem à quoq; affectu cepisse. Et preterea quem primum omnium, aut magis, quem rursum minus, aut secundo, aut tertio loco curare*

conueniat. Libro etiam 11. Met. med. idem confirmat Gal. & lib. 6. de Tuen. Sanit. similiter ait, *Porrò difficilis connexio est, quoties vel in calidam ventrem frigidam, & pituitosa sanies ex capite defluat, vel in frigidum calida.* Emitritheus igitur est magna febris, difficileq; curatur, quia duobus humoribus contrarijs cõponitur, contrariaq; remedia requirit, quę potius conseruare, & augere, quàm minuere, & sanare morbum possunt. At ille obijciet, si emitritheus magna febris est, & difficile curatur, quia ex humoribus contrarijs constat, & si morbi magni sunt, & difficile curantur, quorum causæ, vel symptomata morbis contraria sunt, ergo febris hectica erit morbus paruus, & facile curabitur, cum illa sit morbus similaris, & simplex, nec contrarietatem cum suis causis, humoribus, symptomatibus vllam habeat, & tamen illa est incurabilis, nedum difficillimæ curationis. Respondemus, quod febris hectica est morbus similaris, & simplex, nec vlla reperitur in illa contrarietas; ipsa tamen est incurabilis, quia non habet causam, qua remota morbus etiam remoueri possit, sicut accidit in febre putrida, quę causam habet, qua remota etiam febris remouetur, & ideò dixit Auicenna

lib. 4.

.lib. 4. f. 1. *Curatio febris hecticæ differt à curatione febris putridæ, curatio enim hecticæ est contenta super contrarietatem ægritudinis, sed curatio febris putridæ non est contenta super contrarietatem ægritudinis tantum, immo est super ipsam, & super abscissionem causæ eius.* Est etiam incurabilis febris hectica, quia stabilita, & in habitu est, habitus autem non potest separari ab eo, cuius est habitus, aliter non esset habitus, vt alias diximus. Febris autem putrida, & emitritheus causam habet licet contrariam, quæ remoueri potest, nec est in habitu, & ideo sanari potest dicet difficilè ob contrarietatem illam; itaut emitritheus in comparatione ad alias febres putridas, & causam habentes difficilis est curationis, sed in comparatione ad febrem hecticam facilis est curationis. Notandum est, quod febris hectica est morbus similaris, simplex, semper æqualis, sine dolore, & calore, quia est morbus sine sua causa, qua adempta remansit sola febris, quæ non est amplius coniuncta cum sua causa; & hinc est, quod febris hectica est vna sola, nec amplius redit, sicut redeunt febres putridæ, quæ suam causam coniunctam habent, quæ illas iterum generat; est enim tunc febris, & sua causa, quæ illam iterum parit, & illa itorum

rum redit. Idem dici debet de febre ephemera, quæ vna sola, & simplex est, nec amplius redit, cum causam non habeat, & morbus cum sua causa finiatur; vnde non redit amplius, sicut rediret, si causa illius post febrem remansisset, vt Galen. docet lib. 1 o. Met. med. cap. 1. Cum autem febris hectica sit morbus simplex, semper æqualis, sine dolore, & calore, sequitur, quod in illa non est agens, & patiens distinctũ, vt in febre putrida, nam in hectica agens, & patiens sunt vnum, & idem subiecto, loco, & tempore; vnde cum nihil agat in se ipsum, ideò in illa non fit passio, nec ægrotus dolorem, autq; calorem sentit; passio enim, & dolor fit, quandò agens, & patiens sunt distincta, vt est in febre putrida, in qua calor febrilis est prius in spiritibus, & humoribus, & postea in partibus solidis, quæ partes solidæ recipiunt calorem illum ab humoribus, & spiritibus, vnde fit dolor, & passio; at in febre hectica non fit illa caloris receptio, quia calor ille in partibus solidis immobilis semper manet; & sic non fit dolor, neq; passio, aliter idem esset motor, & mobile; agens, & patiens; idem ageret in se ipsum, & vnum esset duo, quod est præter naturam, sicut scribit Gal. lib. de inæquali Intemperie,

perie, & lib. 2. de causis Symptomatum, Auer. lib. 3. Collig. & Arist. lib. 2. de Anima, vbi ait, *Tactus non sentit qualitates, quæ sunt in ipso, quia idem est agens, & patiens*. Iterum quæret, cur hectica febre laborantes incalescunt à cibo; putrida laborantes non incalescunt à cibo? Respondemus, omnia corpora incalescunt à cibo, siue sint sana, siue febre hectica, siue putrida, siue alio quouis morbo laborent, diuersò tamen, & secundum magis, & minus, nam in febre hectica calor ob maximam siccitatem est valde intensus, & si humiditas, quæ est caloris pabulum, à cibo, & potu illi superueniat, cum calor illa humiditate valdè indigeat, fit magna ebullitio, sicut apparet in calce, si aqua illi superaddatur, tunc enim fit summa, intensaq; caloris operatio; sed in febre putrida, alijsq; morbis non tanta siccitas adest, sicuti etiam nec in sanis corporibus, & ideo nec tanta ebullitio, tantaq; caloris actio, immò potius ab humiditate multa calor corporis debilitatur. Igitur hectici magis incalescunt à cibo, quàm febre putrida laborantes, & non quod febre putrida laborantes à cibo non incalescant. Respondemus etiam, quod in hectica febre calor fit ingens solum à cibo, & non aliter, nec alio modo,

do, & tempore, cum febris illa sit semper ęqualis; at in febre putrida corpus non solum incalescit à cibo, sed etiam aliàs, alio modo, alijs causis, alioq; tempore; vnde, quia hecticus solum à cibo, nulla autem alia causa, nullo alio modo, nullo alio tempore incalescit, solus à cibo incalescere dicitur. Notandum est, quod cibi, & potus duplex est pars humida, illa quidem rorida, subtilis, & tenuis, quæ citò, & facillimè diffunditur per corpus, cum vnius, aut duarum, aut ad plus trium horarum spacio diffundatur, digeraturq; & tunc corpus incalescit: ista autem crassa, quæ distribui per corpus non potest, nisi prius in ventriculo concoquatur, postea in hepate sanguificetur, & tandem nutrimentum, & cambium corporis fiat; quę quidem operatio effici non potest nisi spacio 13. horarum, vt nonnulli asserunt, aut 18. horarum, vt alij volunt. Quando dicitur, quod hecticus incalescit à cibo, intelligi debet de parte illa subtili, & rorida, sicut intelligit Gal. & omnes Medici, dum dicunt, quod solus hecticus incalescit à cibo, non autem de parte illa crassa, quam intelligit Auerr. contra Galen. & sectatores illius. Iterum quæret, cur febris hectica nunquam componitur, misceturq; cum

alia febre hectica, sicut aliquando miscetur, vniturq; cum omnibus alijs febribus? An, quia febris hectica est in habitu, habitus autem vnus solus est, nec possunt esse simul habitus duo, aliter vnum esset duo in eodem tempore, quod naturæ repugnat. Iterum quæret, si in omnibus febribus partes solidæ incalescunt, & sunt febris subiectum, cur non omnis febris appellatur hectica, sed vna hectica, alia putrida, aut alia diaria? Respondemus, quod in omnibus febribus calor præter naturam est in partibus solidis, & quod partes solidæ sunt febris subiectum, non spiritus, & humores; sed quia in febre hectica calor præter naturam est in partibus solidis in habitu; in alijs autem febribus calor præter naturam est in partibus solidis in actu, & non in habitu, ideò illa sola febris dicitur hectica, aliæ autem febres dicuntur, aut putridæ, aut diariæ. Notandum est, quod semper subiectum febris sunt partes solidæ, non autem spiritus, & humores, & ratio est, quia illius est morbus, quod viuit, & actionem habet, quæ actio lęditur à morbo, cum de essentia morbi sit, vt lædatur actio, aliter non esset morbus; at partes solidæ viuunt, & actionem habent; spiritus autem, & humores non

viuunt,

viuunt, nullamq; habent actionem, igitur solidæ partes ægrotãt, quia ipsarum læditur actio; spiritus, & humores ægrotare non possunt, cum non viuant, nullamq; edant actionem, sunt tamen instrumentum actionis, quo vtitur facultas in suis operationibus; & ideo solidę partes ægrotant, in febribus incalescunt, alterantur, dolorem, molestiamq; persentiunt; itaut spiritus, & humores sunt potius causa morbi, quam morbi subiectum. Et si quis dicat, spiritus, & humores non sunt verum, proximum, propriumq; febris subiectum, sicut sunt partes solidæ, at sunt subiectum saltem remotum, & impropriè dictum, cum etiam ipsi concurrant ad recipiendam febrem; & si non sunt totum subiectum, sunt tamen aliqua pars subiecti, nam & ipsi incalescunt vna cum partibus solidis ob magnam vnionem, & vicinitatem ipsorum, itaut vna parte excalefacta omnes aliæ incalescunt, nempè totum corpus, quod est verum febris subiectum; nos illi assentiemur. Et si iterum dicat, Galen. Auicen. & omnes Medici volunt tres esse febrium differentias, hecticam, putridam, diariam; hecticam residere in partibus solidis, putridam in in humoribus, diariam in spiritibus, ergo hu-

mores, & spiritus sunt febris subiectum: Respondemus, quod Gal. cum aliis Medicis intendit distinguere, & declarare differentiam febrium sumptas ab materia, in qua residet febris, quę materia triplex est, spiritus, humores, & partes solidæ; sed sicut sunt diuersæ materiæ inter se, sic etiam variè, & diuersè agunt, & patiuntur ad inuicem, diuersasq; febrium species faciunt, quæ distingui debebant declarationis gratia; & non quod vnaquęq; materia habeat suam febrem propriam, & distinctam ab alia, itaut tunc aliæ materiæ non habeant febrem, nec incalescant, idest, vt febricitent spiritus, non autem humores; aut febricitent humores, non autem spiritus; aut spiritus, & humores, non autem partes solidę; aut partes solidę, non autem humores, & spiritus, nam totum corpus febricitat etiam in diaria febre, licet vna materia febris magis, aut minus; citius, aut tardius incalescat, quam alia, vt scribit Gal. lib. 1. de diff. feb. cap. 1. Item quæret, cur febres sitim faciunt, & non famem? An, quia sitis fit ab intemperie, aut humore calido; fames autem ab intemperie, aut humore frigido, vt constat ex fame canina, & vaccina, & ex eo, quod stomaci frigidi famelici sunt; cum itaq; febris fa-

ciat

ciat sitim, ergo famem efficere non potest, cum vna, & eadem causa contrarios effectus producere nequeat; contrariarum enim causarum contrarij etiam sunt effectus.

40 *Vbi licet curati, omnes tamen ferè moriebantur.*

Medicina est omnium artium nobilissima, licet propter ignorantiam Medicorum, & vulgi ruditatem, qui tales pro Medicis iudicat, & habet, sit facta omnium vilissima, sicut scribit Hipp. in lib. de Lege. Medicina est etiam omnium artium difficillima, & (quod magis refert) omnium periculosissima, & hoc ob dignitatem, & præstantiam sui subiecti, quod est homo ipse. Non enim sordidi alicuius opificij, sed humani corporis omnium prętantissimi, maximeq; Diuini operis cura Medico demandata est, quam curam non solum præstare, aut susceptam assequi, sed etiam aggredi quam arduum, & operosum sit, rei ipsius magnitudo testatur; nam præter accuratam infinitarum penè disciplinarum cognitionem; pręter absolutam singularum Medicinæ partium eruditionem; præter iudicium incredibile, ingenijq; solertiam longo etiam vsu, diuturna experientia, eximiaq; probitate summopere præditus esse debet: quæ quidem omnia

omnia vnusquisq; Medicus potius desiderare, quam consequi potest; & etiam si consequeretur, morbis tamen occultis, & ab tota substantia, sanandis non sufficeret, cum vnus Æsculapius vix illis satis esset; ratio autem huius est, quia morbis occultis, & à tota substantia conueniunt etiam remedia occulta, & à tota substantia, vt omnes Medici fatentur. Tales quidem erant morbi illi contagiosi, vnde remedia occulta, & specifica requirebant. Talia remedia componere, & adinuenire Medico non est possibile, cum superent intellectum hominis, & sint cognitu impossibilia, vt ait Auerr. Et licet ista remedia specifica per experientiam aliquando cognita fuerint, non idcirco in morbis istis vtilia, & conuenientia esse poterant, quia morbi occulti, & à tota substantia differunt inter se, nec omnes sunt eiusdem speciei, vnde quod iuuat, & conuenit vni, non iuuat, nec conuenit alij, *Nam experientia est cognitio plurium singularum similium sæpe memoria repetitorum, plures enim vnius rei memoriæ vnius experientiæ facultatem efficiunt*, vt docet Arist. lib. 1. Metaph. & lib. 1. Reth. similiter dixit, *Vsitata tantum genera morborum custodiuntur, non noua, quę repente aliquando sentiuntur, & ingruunt*. Nihil igitur miran-

mirandum, si ęgroti ferè omnes licet Theriaca, sanguinis missione, alijsq; remedijs, tùm rationabilibus, tùm irrationabilibus diligenter curati moriebantur. Dubitari potest, vtrum Theriaca sit medicamentum rationabile: Respondet Auic. quod non est rationabile, cum illius cognitio, & scientia ab hominibus haberi non possit, & ait, *Ignoramus causam, quare ista proportio, quæ est inter virtutes Medicinarum simplicium, & ponderis ipsarum necessitat istam dispositionem, vel præparationem ad suscipiendam virtutem, seu proprietatem Theriacæ, sicut ignoramus in cęteris similibus, quæ non artificialiter, sed naturaliter componuntur; & non est possibile, vt loquamur de ipsa, & de proportione eius ad suas operationes sermone manifesto. Et si quis dicat, quod scit causam facientem illa pondera facere illam proprietatem, tunc dicet mendacium in eo, sicut si dicet aliquis se habere scientiam ponderum ipsorum elementorum in ęquis, in homine, & in alijs mixtis. Sapientes autem speculantes præcise determinant, quod cognitio, & compositio istarum Medicinarum processit ab inspiratione, & prouidentia Diuina, aut ab re inspirationi simili: Etenim deductio rationis non pertingit efficaciam compositionis ipsarum; & reuelatio, & Diuina prouidentia creauit homines ad illam sic faciendam;*

& ope-

omnia vnusquisq; Medicus potius desiderare, quam consequi potest; & etiam si consequeretur, morbis tamen occultis, & ab tota substantia, sanandis non sufficeret, cum vnus Æsculapius vix illis satis esset; ratio autem huius est, quia morbis occultis, & à tota substantia conueniunt etiam remedia occulta, & à tota substantia, vt omnes Medici fatentur. Tales quidem erant morbi illi contagiosi, vnde remedia occulta, & specifica requirebant. Talia remedia componere, & adinuenire Medico non est possibile, cum superent intellectum hominis, & sint cognitu impossibilia, vt ait Auerr. Et licet ista remedia specifica per experientiam aliquando cognita fuerint, non idcirco in morbis istis vtilia, & conuenientia esse poterant, quia morbi occulti, & à tota substantia differunt inter se, nec omnes sunt eiusdem speciei, vnde quod iuuat, & conuenit vni, non iuuat, nec conuenit alij, *Nam experientia est cognitio plurium singularum similium sæpe memoria repetitorum, plures enim vnius rei memoriæ vnius experientiæ facultatem efficiunt*, vt docet Arist. lib. 1. Metaph. & lib. 1. Reth. similiter dixit, *Vsitata tantum genera morborum custodiuntur, non noua, quę repente aliquando sentiuntur, & ingruunt.* Nihil igitur miran-

mirandum, si ęgroti ferè omnes licet Theriaca, sanguinis missione, alijsq; remedijs, tùm rationabilibus, tùm irrationabilibus diligenter curati moriebantur. Dubitari potest, vtrum Theriaca sit medicamentum rationabile: Respondet Auic. quod non est rationabile, cum illius cognitio, & scientia ab hominibus haberi non possit, & ait, *Ignoramus causam, quare ista proportio, quæ est inter virtutes Medicinarum simplicium, & ponderis ipsarum necessitat istam dispositionem, vel præparationem ad suscipiendam virtutem, seu proprietatem Theriacæ, sicut ignoramus in cęteris similibus, quæ non artificialiter, sed naturaliter componuntur; & non est possibile, vt loquamur de ipsa, & de proportione eius ad suas operationes sermone manifesto. Et si quis dicat, quod scit causam facientem illa pondera facere illam proprietatem, tunc dicet mendacium in eo, sicut si dicet aliquis se habere scientiam ponderum ipsorum elementorum in ęquis, in homine, & in alijs mixtis. Sapientes autem speculantes præcise determinant, quod cognitio, & compositio istarum Medicinarum processit ab inspiratione, & prouidentia Diuina, aut ab re inspirationi simili: Etenim deductio rationis non pertingit efficaciam compositionis ipsarum; & reuelatio, & Diuina prouidentia creauit homines ad illam sic faciendam; & ope-*

& opera Theriacæ procedunt ex nobiliori proprietate data illi ab extrinseco; & eius principium est ab extrinseco Et hinc est, quod descriptio Theriacæ melior est illa, quæ descripta est ab Andromacho. Et nixi sunt plures Medicorum, sicut Galen. & alij, vt adderent, & minuerent in ea, non propter necessitatem, neq; propter aliquid forte vocans illos ad hoc, sed querentes, vt rememorarentur, & vt remaneret ab eis in ipsa vestigium, sicut remansit Andromacho. Et ideò consilium meum est, vt non remoueatur aliquid, fortasse enim illa complexio cum illo pondere est exigens illud, cuius iuuamentum inuenit experimentum, quod quando remouetur à suo pondere, non consequitur illam proprietatem. Hæc scribit sparsim Auic. lib. 5. tract. 1. & lib. de Medicinis cord. tract. 2. quæ quidem omnia non solum de Theriaca, sed etiam de multis alijs Alexipharmacis, medicamentisq; compositis intelligenda veniunt. Dubitari etiam potest, vtrum sanguinis missio sit remedium rationabile: Equidem videtur, quod non, nam priscis temporibus sanguinis missio non erat in vsu, dicebat enim antiquitas, vt Celsus ait, *Corpora ægrota non possunt tolerare illa remedia, quæ corpora sana vix tolerare possent*, & hoc, quia sanguinis missio est omnium virium summopere resolu-

tiua,

tiua, cum sanguis sit filius naturæ, & sit tanquam filius vnicus matris suæ, illiq; valdè dilectus, & sine eo vita stare non possit. Item, sanguinis missio nunquam conuenit, nam damni multum, vtilitatis autem parum, & illud etiam fortuitò secum affert; ipsa enim non conuenit in aere calido, nam ambientis calor è corpore euocat spiritus, viresq; resoluit. Non in aere frigido, nam corpus à frigido aere nimis refrigeratum non indiget, vt sanguinis missione denuò refrigeretur, natiuus enim calor ad pristinum statum redire amplius non posset. Non in corpore biliosо, nam sanguis est frenum bilis, & si euacuatur, timor est, ne bilis nimis incalescat, & efferuescat euacuato sanguine contemperante. Non in pituitoso, nam euacuato sanguine contemperante frigiditatem pituitæ timor est, ne corpus ad nimiam pituitæ quantitatem, nimiamq; refrigerationem perducatur. Non in quauis intemperie, nam intemperies non euacuantur. Non in pueris, quia venas habent angustas, quæ sanguinis parum continent, corpus est molle, rarum, transpirabile, nulla egent sanguinis euacuatione, cum sint in corporis augumento, magnaq; fiat sanguinis consumptio, & ideò pueri sanguinis

fluxu ex naribus ferè nunquam laborant. Non in senibus, quia sanguine, & viribus carent. Non in corpore pingui, & obeso, nam venas habent angustas, quæ sanguinis parum amplectuntur. Non in gracili, quia exiguum sanguinis habet, est enim gracile, quia debita sanguinis copia, debitoq; alimento destitutum gracile, & extenuatum euadit. Non vbi sit obstructio, non vbi adstrictio, non vbi putredo, nam sanguinis emissio nec exobstruit, nec poros aperit, nec purificat, vt Galen. docet. Non in vigilijs, non in doloribus, alijsq; symptomatibus vires debilitantibus, ne maxima fiat virium prosternatio, vt Galen. ait. Non in pauperibus, nam imbecilli sunt, & prauis humoribus scatent. Non in diuitibus, nam ob incontinentiam cacochimia, & copia superfluitatum abundant. Non in timidis, nam vt plurimum in syncopem incidunt. Non in cacochimia, aut cachexia, nam tunc sanguis, & vires absunt. Non si sanguis sit plus iusto ruffus, niger, nimis serosus, acris, venam dissectam interfluendum vellicans, & mordens, nam tunc cacochimia adest, nec mittendus est sanguis, vt Galen. scribit lib de Succ. Bonit. & Vitio cap. 1. & lib. 1. ad Glauconem cap. 11. & alijs.

& alijs in locis. Non in corpore incontinenti, ebrioso, & gulæ dedito, nam ob victus intemperantiam crudorum humorum copiam celeriter coaceruat, vt scribit Galen. lib. de Curandi rat. per sang. miss. cap. 7. Non in corpore laborioso ob magnam sanguinis, & virium consumptionem. Non in ocioso, cum superfluitates, & cruditates in illo generentur, vnde cacochimia. Non in destillatione, seu catarrho, nam sanguinis missio refrigerat totum corpus, maximè autem caput, vnde augetur causa, & materia destillationis. Item destillatio dō se est fluxus humorum, cum sit delapsus excrementorum cerebri in partes subiectas, & fiat cum motu; at sanguinis missio ratione vacui est causa motus, & fluxus humorum, quare, aut catarrhum generat, aut genitum auget. Non in febribus, nam febris remedium semper est potus aquæ frigidæ, vt Gal. ait, nec febris vlla, vt febris est, indicat sanguinis missionem, siue sit putrida, siue non putrida, siue continua, siue intermittens, quia vt febris est licet continua indicat refrigerationem; vt putrida est indicat purificationem. Non in febre intermittenti, nam ex intermittenti fit continua deductis, tractisq; ab circumferentiam ad

centrum, &, ab extra ad intra venas humoribus febrem efficientibus. Non in febre maligna, & pestilenti ob magnam virium imbecillitatem, vnde Gal. lib. de Succ. Bon. & Vitio magnopere laudat Medicos illos, qui in febre maligna non audebant mittere sanguinem, licet esset principium morbi. Item, nihil magis generat febrem, nihil magis genitam auget, nihil magis febrem facit malignam, quàm ipsa sanguinis missio, cum tollat symmetriam, & proportionem calidi, & humidi, omniumq; corporis humorum, sublata autem illa proportione necessariò oritur putredo, & febris, & quo plus mittitur sanguinis, eo plus augetur putredo, vnde febris euadit maligna, quæ in excessu putredinis solum ab alijs febribus differt. Auicen. lib. 1. f. 4. & lib. 4. f. 1. & Auerr. lib. 3. Collig. & Galen. lib. 7. Aph. 37. inter causas generantes febrem sanguinis missionem enumerant, nam calore interno imminuto, viribusq; factis imbecillioribus putredo generatur, & generata augetur calore non concoquente, gubernare; errataq; resarcire non potente, improportionato ad suam materiam iam existente: & ideo Auicen. lib. 4. f. 1. dixit, *Consilium meum in phlebotomia est, vt dimittatur quantum*

tum possibile est. Et si quis diceret, si febris, vt febris est, indicat corporis refrigerationem, igitur sanguinis missio febribus conueniet, nam illa corpus refrigerat, vt notum est. Respondetur, quod hoc esset verum, si sanguinis missio corpus refrigeraret per se, vt est potus aquæ frigidæ; at refrigerat per accidens euacuata materia calida; & ideo non semper, sed aliquando refrigerat, vt notat Galen. lib. 10. Met. med. cap. 10. & ratio est, quia quod fit per accidens, fit ab causa indeterminata, contingens est, & potest aliter se habere. Item, sicut sanguinis missio aliquando iuuat per accidens refrigerando, sic vt plurimum per se nocet euacuando, cum febris de se non indicet euacuationem. Item, febris, & sua causa, maximè autem efficiens, vt plurimum pugnant, & dissentiunt, & vtraq; suam habet indicationem, & medelam, nec idem potest vtriusq; esse remedium, immò quod iuuat febri, nocet causæ, & quod iuuat causæ, nocet febri, sicut Gal. docet lib. 10. Met. med. cap. 1. & lib. 11. cap. 2. & lib. 9. cap. 5. & 6. Igitur sanguinis missio non est adhibenda, nam febrem solam refrigerando respicit, causam autem negligit. Cum autem febris tolli non possit, nisi tollatur prius sua causa, prima;

maq;

maq; indicatio semper sumatur à causa, certè febris missione sanguinis non curabitur neglecta causa, quæ remedium à febre diuersum requirit; & hinc est, quod sicuti sanguinis missio refrigerando febri parum prodest, sic causæ multum obest; immo febrem, & causam auget. Item, in febre iam genita calor igneus semper primò residet in corde, & inde per arterias, & venas diffunditur in vniuersum corpus, itaut totum corpus recipit calorem à corde, & non cor à toto corpore; vnde fit, quod refrigerato per sanguinis missionem corpore breui corpus iterum recalescit calorem extraneum assiduè ab corde recipiens: frustra igitur mittitur sanguis in febribus ad refrigerandum corpus. Item, sanguinis missio debet refrigerare calorem extraneum, non autem calorem naturalem, qui residet in sanguine, & spiritibus, quo refrigerato fit putredo, & febris maior; hoc autem accidit in missione sanguinis, nam illa calorem natiuum refrigerat, qui quidem est idem subiecto cum calore extraneo, itaut si febris requirit remedium frigidum, non tamen requirit tale remedium frigidum, nam etiam mandragora, oppium, & similia febris essent remedium cum sint frigida. Et si quis diceret, in omnibus

conuenit sanguinis missio authoritate Galen. qui scribit lib. 11. Met. med. cap. 15. *Saluberrimum igitur, vt prædiximus, est in febribus venam incidere, non continentibus modo, verum etiam alijs omnibus, quas putrescens humor concitat, vbi præsertim nec ætas, nec vires prohibent; leuata namque, qua corpus nostrum regit natura, exonerataque eo, quo veluti sarcina premitur, haud ægre quod reliquum est, vincet. Itaque proprij muneris non oblita, & concoquet quod concoqui est habile, & excernet, quod potest excerni.* Respondetur, quod Galen. missionem sanguinis in febribus laudat, quandò sanguinis etiam adest plenitudo, & quod ratione plenitudinis, non autem ratione febris illam commendat; nam plenitudo sanguinis, & febris simul coniungi possunt, quarum illa per se missionem sanguinis semper indicat, ista autem de se nunquam illam requirit; vnde dubium esse posset, an febris missionem sanguinis in plenitudine impediret; ideò Galen. ait, si plenitudo adsit, & ætas, & vires non prohibeant, saluberrimum est in febribus sanguinem mittere, nam febris nunquam impedit. Quod autem Galen. plenitudinis gratia solum euacuationem sanguinis concedat, docent manifestè verba illius, dum ait, *Vt prædiximus,*

Pre-

Prędixerat enim, quod quandò adest sanguinis plenitudo, semper sanguis est mittendus. Docent etiam hoc verba illius, dum ait, *Leuata, & exonerata veluti sarcina*, quibus lucidissimè declarat, plenitudinem, & quantitatem sanguinis; nam si natura leuatur, ergo pondere grauabatur, & si exoneratur, ergo onere opprimebatur, & si sanguis erat illi veluti sarcina, ergo sanguis erat illi pondus, ideò sanguine misso illa leuatur, exoneraturq;. Et si iterum diceret, si sanguinis missio in plenitudine conuenit, igitur aliquando conuenit: Respondetur, quod neq; in plenitudine sanguis est mittendus, nam sanguinis mittendi quantitas non potest sciri à Medico, sicut etiam nullius alterius remedij quãtitas ab illo sciri potest, & hoc quia nec morbi quantitas ab ipso cognosci potest, cum vacuationis mensuram coniectura consequi sit quid difficillimum, siue plenitudinis, siue reuulsionis gratia illa fiat; nam si Medicus diminute euacuat, nihil, aut parum iuuat; si mediocritatem excedit, maximum damnum affert, cum sanguinis missio modum excedens non differat ab ipsa cęde. Difficillimum etiam est cognoscere quibus corporibus euacuatio illa conferat, & sectionis etiam tempus,

pus, occasioq; non sine magno negotio reperitur. Et hinc est, quod multi Medici antiquiores nunquam venam secabant, sed loco illius alijs auxilijs euacuatorijs vtebantur; itaut si sanguinis missio est remedium rationabile, & conuenit saltem in plenitudine, non idcirco rationabilis est rectus illius vsus; & si quandò iuuat, hoc fortuitò accidit; & ideo non conuenit. Et si iterum dicet, Medicus imitatur naturam, at natura sanguinem mittit, & morbos multos sanguinis euacuatione sanat, vt per nares, per hemorroidas venas, & per vterum. Item, datur sanguinis plenitudo, ergo necessariò dari debet etiam illius euacuatio, cum suis contrarijs curentur contraria. Item, est authoritas Hipp. Arist. Gal. Auic. Auerr. & omnium Medicorum, qui omnes sanguinis missionem confitentur, & profitentur. Item, est experimentum patens omnibus hominibus, quod vtilitatem illius demonstrat, multi enim quotidie sanguinis missione ab morbis liberantur, & febres multæ in ipsa missione sanguinis iugulantur. Respondetur, Medicus imitatur naturam inquantum potest; natura autem sapientissima in suis operationibus errare non potest, at Medicus errare potest, sicuti sępissimè

Q errat,

errat, & ratio est, quia Medicus singularia non cognoscit, natura verò singularia cognoscit, & ideo, iudicium Medici difficillimum est, & recta operatio ferè impossibilis. Si necessaria est sanguinis missio, contingens est rectus illius vsus. Si omnes Medici missionem sanguinis probant, non idcirco rectum eius vsum docent. Si experimentum vtilitatem ostendit, illa est fortuita, non autem rationabilis vtilitas. Et certè sanguinis missionis rectus vsus est adeò cognitu difficilis, vt in secanda vena rectè illud quidem accidit, quod in litibus iudicandis, ferendisq; sententijs accidere solet, in quibus vt plurimum maior est difficultas in facto cognoscendo, quam in iure ferendo, &, vt Fernelius ait, *Obscurior est facti, quam iuris quęstio;* vnde Crysippus, Erasistratus, & multi alij non omni crimine, sed potiùs quauis venia digni videntur, si fallaciam, pericula, & damna sanguinis missionis cognoscentes, humani generis beneficio illam penitus prohibuerunt. Multa alia pericula, & damna in medium adduci solent, quę ab sanguinis missione proueniunt, sed ne prolixiores simus, silentio illa committimus, & satis sint, quæ fuerunt adducta ad probandam opinionem dicentium,

quod

quod sanguinis missio non est remedium rationabile, sed fortuitum; & est rationabile in mente, non autem in operatione; quamquidem opinionem valdè negligunt Medici nostrates, qui tàm audacter, tàm sæpè, tàm copiosè sanguinem mittunt; sed ipsi viderint.

41 *In Ciuitate autem quatuor Medicos, totidemq; Chyrurgos elegerunt.*

Florentia Ciuitas magna iàm iàm priscis temporibus in partes sex diuisa fuit, quas Sexteria appellabant. Postea tamen diuisa fuit in partes quatuor, quę etiam hodiè Quarteria nominantur. Sanitatis Præsides, vt ordinem seruarent, Medicos quatuor, Chyrurgos etiam quatuor elegerunt, & vnicuiq; parti, siue Quarterio Medicum vnum, & Chyrurgum vnum distribuerunt; opera autem, quam præstare illi debebant, inferius patebit.

42 *Qui in proprijs domibus omni authoritate vnumquemq; ægrotum visentes, si cutaneo solum aliquo affectu laborantem cernerent, Magistratui statim denuntiarent; quouis autem alio morbo affectum, nullum denuntiarent.*

Satis, superq; dictum fuit superius, quinam ægroti, & quo morbo affecti ad Lazzarectum ducebantur. Nunc Historicus describit ordi-

 nem,

nem, & officium, quibus tùm Medici, tùm Chyrurgi ſuam operam dabant, quæ quidem omnia ita clara ſunt, vt nulla alia explicatione indigeant.

43 *Omnibus alijs Medicis, & Chyrurgis impoſuerunt, vt nullum talem ægrotum niſi ſemel adirent, antequam ille Magiſtratui denuntiatus fuiſſet.*

Adeò horribile erat Lazzarectum in tota Ciuitate, vt omnes ægrotantes potius extra illud certa morte mori, quam intra illud dubiam vitam viuere malebant; & ideo ne in manus Medici, & Chyrurgi inciderent, nec ab illis denunciarentur, nec illorum iudicio ad Lazzarectum ducerentur, omni ſimulatione, mendacio, periurio morbum occultabant. Aliqui etiam, vt Lazzarectum euitarent, Medicum quendam alium occultè vocantes ab illo occultè curabantur. Sanitatis autem Pręſides hęc omnia ſcientes omnibus alijs Medicis, & Chyrurgis impoſuerunt, vt nullum ægrotum adirent niſi ſemel, qui Magiſtratui denuntiatus non fuiſſet: Præceptum autem erat penale, tùm Medicis, tùm Chyrurgis, tùm ægrotis.

44 *Vnuſquiſq; pater familias ſuos familiares, & domeſticos ægrotos denuntiare ſimiliter tenebatur.*

Quoniam aliqui ægroti, vt Lazzarectum fuge-

fugerent, Medicum nullum accersibant, sed morbum occultantes proprijs in domibus incurati manebant, & ibi etiam moriebantur; immò (quod peius est) neq; Parochum, neq; Sacerdotem alium salutis animæ gratia vocabant; vnde non solum sine Medicis, humanisq; remedijs, sed etiam sine sanctissimis Sacramẽtis, Diuinisq; auxilijs moriebantur; ideò Sanitatis Præsides optimè, & piè instituerunt, vt vnusquisq; pater familias omnes suos ægrotos Magistratui denuntiaret; & pęna grauis similiter illis imposita erat.

45 *Ægroti omnes denuntiati subitò ad Lazzarectum in feretris efferebantur.*

Verba ista sunt adeo per se clara, vt siquis illa magis lucidaret, illa potiùs obscuraret.

46 *Mortui denuntiati in agro vno intra Vrbem, non denuntiati in duobus extra Vrbem sepeliebantur.*

Semper fuit vsus sepeliendi corpora mortuorum, licet illius semper varij fuerint ritus. Vsus quidẽm iste iure naturæ ductus est; nam, vt ait Arist. lib. 1. Reth. cap. 33. *Ille honor, illaq; pietas naturali iure debetur; non enim nunc, heriq; fuit, sed viguit, vixitq; semper; nec quando cęperit esse intelligere quisquam potest.* Attamen non omnia corpora semper sepultura digna fuere;

nam

nam ſcribit Plato lib. 9. de Leg. *Si quis in tàm miſeram calamitatem inciderit, vt patrem, aut matrem, aut fratrem, aut filium ſpontè, atq; conſulto interfecerit, arceatur ab publicis, ſacriſq; locis, & condemnatus occidatur, & demum vltra regionis fines portatus ſecundum leges inſepultus eijciatur.* Similiter addit, *Siquis ſe ipſum interfecerit, non iudicio Ciuitatis, non triſti, & ineuitabili fortunæ caſu coactus; neq; pudore aliquo extremo compulſus, ſed ignauia, & formidoloſa animi imbecillitate ſe ipſum vi ſcelerata occiderit iniuſtè, quæ purgationes, & quæ ſepultura huic lege conueniat, Deus ipſe nouit.* Apud Athenienſes, & omnes Græcos Peſte correptorum corpora non ſepeliebantur, ſed cremabantur. Noſtris temporibus omnia cadauera ſepulturis honorantur; & ideo Sanitatis Præſides, vt humana corpora redirent vnde diſceſſerant; & vt Terræ matri proprios filios redderent; & vt in ſinu matris iam defeſſi conquieſcerent, ritum hunc ſeruauerunt, vt mortui denuntiati in agro vno intra Vrbem, non denuntiati in agris duobus extrà Vrbem humarentur. Plato lib. 12. de Leg. hanc tulit legem, vt mortui in agris extra Vrbem ſepelirentur, & declarauit, quales agri illi eſſe deberent dicens, *Nullum in loco fæcundo, & apto ad cultu-*

culturam sepulcrum fiat, sed ille locus corpora defunctorum recipiat, & qui ad cętera inutilis, & ad id solum commodior viuentes minimè lædat; neq; enim à viuis, neq; à mortuis Terræ matris fœcunditas impedienda est. Nemo ergo, aut viuens, aut mortuus viuum aliquem alimento priuet. Notanda autem sunt verba illa superius allata Platonis, in quibus ipse declarat tres esse species illorum, qui se ipsos interficiunt. Prima est eorum, qui iudicio Ciuitatis se ipsos interficiunt, sicut Socrati accidit; qui Atheniensium lata sententia poculum venenatum proprijs manibus accipiens, illudq; constanter bibens perijt. Secundum est eorum, qui pudore aliquo impulsi se se voluntariæ morti tradunt, qualis fuit Lucretia nobilis Matrona Romana, quæ cum ab Sesto Tarquinio stuprata fuisset, pudicitiæ, & laudis nimis amica ferro se ipsam occidit. Qualis fuit etiam Regina Cleopatra, quam Augustus, qui Antonium vicerat, viuam capere, & viuere volebat, magnaq; diligentia ipsam seruabat, vt tàm insignem fęminam Romæ in triumphum duceret; id Cleopatra cum persensisset, & elegisset tunc Regina potius mori, quàm priuata de se Romanis prebere spectaculum, serpente admoto mortem sibi ferre decreuit. Quo facto

tradunt

tradunt Augustum vehementer admiratum Reginæ magnanimitatem, quæ generosam mortem seruili vitæ prætulerit; siquidem ferunt Cleopatram inuentam fuisse dextera manu Regium Gestamen in capite detinere, vt mortua quoq; spectantibus Regina appareret, sicut scribit Gal. lib. de Theriaca ad Pison. cap. 8. Qualis fuit etiam Cato ille Vticensis, qui ne Cæsari subditus esset, mortem sibi consciuit. Tertia autem species est illorum, qui ignauia, & formidolosa animi imbecillitate se ipsos interficiunt, quales illi sunt, qui vltra modum melancolici sunt, isti enim aliquando laqueo se suspendunt, & varijs modis sibi vitam adimunt, quorum meminit Arist. sect. 30. Probl. 1. & Plato etiam lib. 9. de Leg. Prima, & secunda talium hominum species apud Platonem digne sunt sepultura, vt patet, immò Socrates, Lucretia nobilis Matrona Romana, Regina Cleopatra, & Cato Vticencis, sicut & multi alij, qui voluntariæ morti se se dederunt, non solum sepulcro dignissimi habiti sunt, sed etiam licet viuendo mortales essent, moriendo tamen vitam immortalem in hoc mundo adepti sunt, & sepulti in historijs viuunt, vt immortales. Tertia autem species non solum indigna sepul-

cro

cro Platoni visa est, sed, vt ipse ait, *Quæ purgationes, & quæ sepultura huic lege conueniat, solus Deus ipse nouit*, tanquam homines hoc sciri non possint. Sed contra Platonem dicet aliquis, si prima species sepultura dignatur, etiam tertia sepultura dignari debet, nam si in illa voluntas coacta trahitur, in ista etiam voluntas inuita rapitur; & si in illa voluntas iudicij seueritate ducitur, sic in ista morbi, & affectus sæuitie impellitur; & sicut illa misericordiam, sic & ista miserationem consequi meretur. Misericordiam, & miserationem omnia illa pariunt, quę cum molestia, & dolore alicui pernitiem afferunt, & illa modum excedunt. Misericordiam etiam, & miserationem habent homines illi, qui aliorum miserias intelligendo, & illas easdem se pati posse, & illas sibi etiam accidere posse cognoscunt, maximè si iniustè illas patiatur homines; & ideò dixit Arist. lib. 2. Reth. *Misericordia, & miseratio est dolor animi susceptus ex cogitatione grauis, & pernitiosi alicuius mali, quo quis immeritò affici videatur, quod quidem malum, aut in nos, aut in aliquem ex nostris possit incidere.* Et hinc est, quod *Felices, & infelices misericordia non mouentur, illi quidem, quia omnibus bonis se ornatos, munitosq; esse videntes nullo se malo affici pos-*

se credunt; isti autem, quia omnia extrema iam passi, iam deperditi, miseriq; nihil amplius habent, quod vereantur, vt ibi Arist. ait. Itaq; si prima species illorum, qui se ipsos occidunt, sepultura digna est apud Platonem, digna etiam tertia species iudicari debet, cum vnusquisq; iudicio Ciuitatis iniusto, aut melancolico morbo excedente affectus mortem sibi ipsi consciscere possit. Secunda etiam species nec laude, nec sepultura digna iudicari debet, non enim in illa homines violenter, nec seuero Ciuitatis iudicio, nec exitioso melancoliæ affectu mortem sibi consciscunt, sed voluntariè moriuntur solo pudore commoti; & ideò Lucretia Romana neq; laude, neq; sepultura digna fuit, cum se ipsam ferro necauerit, quia nemini licet priuata potestate hominem, vel nocentem occidere, multò minus innocentem, sicuti Lucretia erat, quæ licet stuprata, casta tamen erat; vnde tantò nocentior facta est cum se occiderit, quantò innocentior in ea causa fuit, qua se occidendam iudicauit; & tantò magis ab sua nece abstinere debebat, quantò minus tali suplicio quid in se puniret, habebat: immò ipse Iudas, cum se occidit, licèt sceleratum, & nocentem hominem occiderit, attamen non solum Chri-

sti,

ſti, ſed ſuæ mortis etiam factus eſt reus, cum propter ſuum ſcelus alio ſuo ſcelere ſe ſe necauit, & ſic grauia duo ſcelera, Chriſtum tradendo, & ſe ipſum occidendo, perpetrauit; ſic & Lucretia ſcelus alienum proprio ſuæ mortis ſcelere multauit. Præterea, pudicitia eſt animi, non autem corporis virtus, & oppreſſo corpore non opprimitur animi virtus; at Lucretię animus fuit ſemper pudicus; cur ergò ſuum corpus occidit? cur ſe ipſam adeò innocentem, & caſtam ſic iniuſtè necauit? nam ſi caſta, cur occiſa? & ideò non pudicitiæ caritas, ſed pudoris infirmitas, vel potius laudis immenſa cupido ferro Lucretiam morti dedit. Similiter Regina Cleopatra, & Cato Vticenſis non virtute, ſed inuidia, aut timore Cęſaris ſe ipſos interfecerunt: & quamuis Catonis Medici, vt ille ſanaretur, vulnera diligenter curaſſent, ipſe tamen Medicis abſentibus, faſcijs diſruptis, & vulneribus adapertis vitam cum ſáguine fudit. Vnde nec Lucretia, nec Cleopatra, nec Cato ſe ipſos interficere debuerunt, nec ſepultura, nedùm laudibus digni fuerunt; & ideò dixit Ariſt. lib. 3. Eth. *Mori autem, vt paupertatem, vel amorem, vel moleſti aliquid fugiamus fortis viri minimè eſt, ſed potius timidi, quippè cum laborioſa*

fugere mollities sit; neq; hanc mortem substinet quispiam; quia honestum sit, sed vt malum euitet, & fugiat. Nemini igitur licet se ipsum interficere, vt dictum est.

47 *Feretra tùm ægrotantium, tùm mortuorum minister quidam campanulam sonans præibat.*

Quando ægroti ad Lazzarectum, aut mortui ad sepulturam in feretris portabantur, semper minister vnus campanulam quandam paruulam sonans pręibat, & hoc, vt viatores campanulam illam audientes fugerent, & adeò abirent, vt ab contagio, aut ęgrotorum, aut mortuorum ipsi quoq; coinquinari non possent: vnde campanula illa ad fugiendum contagium sonabat.

48 *Domus omnes, in quibus talis ægrotus, aut mortuus fuisset, ne quis ingredi, aut egredi poßet, per viginti dies omninò clausæ erant.*

Satis abundè fuit dictum superius, quod aer est omnium corporum tenuissimus, & facillimè omnium putrescit, maximè autem qui clausus est, & in domibus quibusdam interclusus manet, vbi ob perflatus defectum plurimum coaceruatur situs, vnde putridus iàm factus, sicut inspiratus proprium, sic expiratus alienum corpus inficit. Similiter dictum fuit, quod sine

con-

contactu non poteſt contrahi contagium, vel proximè, vel ad diſtans. Dictum etiam fuit, quod corpora ſimul vnita, & ſimul clauſa neceſſariò putredinem ſibi ipſis inuicem comunicant, præcipuè autem domeſtica, & familiaria, quorum maior eſt ſimilitudo, & eadem corpore diſpoſitio, cum eadem dięta vtantur; vnde cum duo fratres ſimul ęgrotare cepiſſent, & morbus illorum ſimul, & in eodem tempore ingraueſceret; & ſimul, & in eodem tempore leuaretur, Hipp. nobiliſſimus Medicus iudicauit fratres illos geminos eſſe, & ob ſimillimam valetudinis temperiem hoc factum fuiſſe; ratio autem eſt, quoniam parentes ſicuti erant corpore affecti dùm concumberent, ſic primordia conceptorum affici potuerunt, & conſecutis ex materno corpore prioribus incrementis paris, ſimiliſq; valetudinis naſcerentur, nec non in eadem domû eadem dięta vtentes corpora adeò ſimilia haberent, vt etiam ad ægrotandum, ſanandumq; vno, & eodem tempore, & eiſdem cauſis ſimiliter mouerentur. Prudentiſſimè igitur Sanitatis Præſides præceperunt, vt domus illæ, in quibus aliquis ægrotus, aut mortuus fuiſſet, per viginti dies ita clauſæ eſſent, vt nullus egredi, aut ingredi poſſet, nè

ſiquid

ſiquid fomitis in domibus illis remanſiſſet, externis etiam comunicaretur; melius enim erat, vt aliquæ familiæ extinguerentur, quàm vniuerſa Ciuitas periret. Dies erant viginti, quia dies vigeſimus eſt acutorum Morborum finis, & terminus, vt inferius dicetur. Sed quia non ſemel ſolum, ſed bis ſuperius diximus, quod vbi eſt maior corporum ſimilitudo, ibi etiam citius, & facilius contagium contrahitur, ideò fortaſsè dicet aliquis, ad contrahendum contagium requiritur non ſimilitudo, ſed contrarietas in corporibus, & ratio eſt, quia omne agens agit, vt faciat patiens ſibi ſimile, & ſine actione non poteſt fieri aſſimilatio. Item, vbi maior eſt actio, ibi etiam facilior victoria agentis contra patiens. Item, vbi maior eſt corporum contrarietas, ibi maior etiam actio, & pugna, & facilior victoria; at inter corpora contraria eſt actio maior, ergò etiam victoria facilior, & ſic facilius contrahitur contagium inter contraria, cum inter ſimilia ſit actio minor, & difficilior victoria: immò vbi non eſt contrarietas, ibi non poteſt eſſe morbus; & ideò dixit Ariſt. ſect. Probl. 1. *In æſtate, & hyeme, & poſt vtrumq; ſolſtitium facilius ægrotamus, & morimur ob maiorem contrarietatem, & vehementiam*

tem-

temporis. Hipp. quoq; lib. 2. Aph. ait, *In morbis minus periclitantur, quorum naturæ, vel ætati, vel consuetudini, vel tempori morbus similis est, quàm è contra*. Itaq; si morbus est minor, & minus periculosus quandò est similis naturæ, ergò etiam minor actio, & pugna, difficilior victoria, & difficilior morbi generatio, morbus enim est minor, quia minor est victoria; & si similitudo est causa, vt morbus sit minor, est etiam causa, vt morbus difficilius generetur. Respondemus, verum quidem esse, quod semper agens agit, vt faciat sibi simile, & quod sine actione non fit assimilatio, illud tamen negamus, quod vbi maior est actio, ibi sit etiam victoria facilior, immò è contra, nam semper inter contraria quo maior est actio, & pugna, eò difficilior victoria, & quo maior est contrarietas, eò etiam pugna maior, & victoria difficilior; ratio autem est, quia quandò in patiente est pauca contrarietas, & pauca resistentia contra suum agens, tunc quidem minor est actio, victoria autem facilior; sed quandò in patiente est magna contrarietas contra suum agens, tunc maior fit pugna, sed difficilior victoria. Corpora domesticorum, & familiarium, cum sint similia, facilius ægrotant, quàm aliena, & dissimi-

lia,

lia, nam in patiente est pauca contrarietas, & resistentia, minorq; pugna cōtra suum agens, vnde victoria facilior. Authoritas Arist. allata potius confirmat quæ diximus, nam in æstate, & hyeme, & post vtrumq; solstitium facilius ægrotamus, & morimur, quia tunc in corporibus nostris est pauca resistentia, & pugna contra magnam illam temporis contrarietatem, & vehementiam caloris, & frigoris, & quia tunc fit pauca pugna, ideò victoria facilis est, vnde facilius ægrotamus, & morimur. Authoritas Hipp. similiter confirmat quæ diximus, nam morbi similes naturis, ætati, tempori, & consuetudini sunt minores, minusq; periculosi ob similitudinem, quia in corpore patiente est minor contrarietas, minorq; resistentia contra suum agens, & quò maior est similitudo, eò minor contrarietas, minor pugna, victoria facilior, morbus minor, minusq; periculosus, nam sicut ob similitudinem facilius morbi generantur, sic etiam facilius sanantur, ratio autem est, quia tunc minor est lapsus, & facilior reditus ad naturalem statum; vnde non ratione contrarietatis, sed ratione similitudinis corpora similia facilius ęgrotant. Notandum est, quod quandò nos dicimus, similitudo est causa,

quod

quod corpora facilius ægrotant, nos non intelligimus veram, & propriam similitudinem, sicut quandò dicimus ouum ouo, aut album albo simile est; sed accipimus similitudinem impropriè, nempè, paucam illam contrarietatem; & pugnam, quæ est in patiente contra suum agensi, quæ quidem causa est, vt minor sit pugna, & facilior victoria. Non negamus etiam inter agens, & patiens contrarietatem aliquam, aliter nulla vnquàm fieret actio, & passio, nec vlla pugna, aut victoria, sola enim contraria agunt, & patiuntur adinuicem, & vbi nulla est contrarietas, ibi etiam nullus est morbus.

48 *Tota Ciuitas timore, pauore, & formidine plena erat.*

Non sunt synonima verba ista, timor, pauor, & formido, nec culpandus est Historicus, quia synonimis fuerit vsus, nam, vt Cicero ait lib. 4. Tuscul. quæst. *Timor est metus mali appropinquantis; Pauor est metus mali mentem è suo loco mouens; Formido est metus mali permanens*: Historicus, vt melius, & clarius totius Ciuitatis miseriam ostenderet, verbis illis vsus fuit, nàm vniuersa Ciuitas tot, tantisq; malis verè angebatur.

49 *Vnusquisq; magis Lazzarectum, & sepulturam, quàm mortem ipsam horrescebat.*

Sicut nihil est gratius, nihil desiderabilius, nihil felicius, quàm viuere, & benè viuere, sic nihil est odiosius, nihil detestabilius, nihil infelicius, quàm mori, & malè mori; & sicut nihil est dulcius, nihil familiarius, nihil humanius, quàm in proprijs monumentis, cum debitis parentationibus, decentibus funeribus, consuetis sacris, humanisq; cęrimonijs in Ecclesijs sepeliri, sic nihil est infentius, nihil rarius, nihil ferè inhumanius, quàm in agris extra Vrbem humari. Diogenes interrogatus quomodo sepeliri vellet, respondit, *Proijcite me inhumatum.* Anaxagoras etiam moriens rogatus fuit, vt diceret, vbi sepeliri vellet, dixit, *Hoc nihil refert,* sepulturam nihil curans. Quoniam autem Florentiæ nulli sunt Diogenes, nulli Anaxagoræ, sed omnes sepulturam valdè curant, ideo vniuersa Ciuitas videns quotidie (nulla habita ratione personarum) vnumquemq; ægrotum coactè ad Lazzarectum ferri, & vnumquemq; mortuum in agris illis sepeliri, existimabat duo hæc vna morte esse peiora; vnde magis Lazzarectum, & sepulturam, quàm mortem ipsam horrescebat.

50 *Inde fuit, quod Sanitatis Præsides, Lazzaretto illo vno penitus derelicto, alia duo extra Vrbem erexerunt.*

Sapientis est mutare consilium in melius, vt aiunt; Hipp. etiam sententiam hanc firmans dixit lib. 2. Aph. 14. *Mutationes laudabiles sunt, nisi in peius fiant*, nam idem est mutatio in melius, & mutatio non in peius; ratio autem est, quia omnis mutatio, aut est in melius, aut in peius, quod si non fiat in peius, ergo erit in melius, nam mutatio in sibi simile non dicitur mutatio, sed potius assimilatio, cum mutatio vera semper diuersitatem, varietatemq; significet, simile autem nunquam differt à suo simili, aliter vnum esset diuersum ab se ipso. Sanitatis Prȩsides certè sapientium nomen merebantur, cum mutauerit consilium in melius, nam Lazzarecto illo vno derelicto, alia duo extra Vrbem ampla erexerunt, & rationabiliter hæc fecerunt, quia numerus ægrotantium, & contagium ipsum quotidie augebantur, vnde locus ille vnus tot ægrotis non satis esse poterat, aliter ibi contactus magnus, immediatus, assiduus corporum infectorum factus fuisset, & corporibus illis accidisset, quod fructibus, & pomis accidere dixit Homerus.

Inq; pyris pyra, ficis fici molle putrescunt.
Et alter Poeta dixit,

Vuaq; contactu liuorem ducit ab vua.

Et ideo Contagium euitatur fugiendo contactum; est enim Contagium sicut Amor, qui non vincitur nisi fuga, sicut Poeta noster dixit,

E non si vince Amor se non fuggendo.

Præterea in Lazzaretto illo vno ob putridum aerem ibi collectum ægroti omnes mortui fuissent, nam aer semper idem inclusus, fuliginosus, excrementitius, odoribus putridis plenus, ab corporibus putridis expiratus, ab iisdem ægrotis assiduè inspiratus, continua illa eiusdem aeris putridi inspiratione, & expiratione impurior redditus, putredinem maiorem semper acquirens necessariò mortem ipsam ferre debuisset. Scribit Galen. lib. 4. de Loc. affec. & alijs locis, quod natura dedit nobis respirationem ad duo, nempè vt calor cordis refrigeraretur, & vt fuligines illius expellerentur. Scribit quoq; quod non solum dedit respirationem ad duo, sed etiam transpirationem dedit per totum corpus, vt ob aerem externum per poros, & laxitatem carnis receptum, & ob fuligines per eosdem poros expurgatas mediantibus arterijs cor ipsum refrigeraretur: Manifestum est

autem,

autem, quod in aere illo putrido non solum cor refrigeratum non fuisset, fuliginesq; suas non expulisset, immo calore illo putredinoso, & extraneo magis excalefactum, multiplicatisq; fuliginibus magis repletum fuisset, necnon putredinem maiorem acquisiuisset, contagiosus morbus maior factus fuisset, & omnibus ęgrotis mors subsecuta esset. Respirationem secundario dedit nobis natura, vt per illam spiritus vitales, animales, naturales continuò generarentur, reficerenturq; at ex aere illo putrido non poterant generari spiritus illi nisi putridi, qui facultatibus ad suas operationes inseruire non poterant; spiritus enim sunt proprium instrumentum animæ, corporeęq; facultatis, & sicut artifex nullus sine debitis instrumentis suas edere operationes valet, sic anima, & facultates sine idoneis spiritibus rectè operari non possunt. Notandum est, quod aer inclusus putrescit, vt scribit Galen. lib. 1. de Tuen. Sanit. cap. 11. dum ait, *Aer, qui in loco cauo inclusus est, & nullum recipit perflatum, iste suffocans est, & putris, sicut est aer in aliquibus domibus clausus, in quibus ob putredinem, & perflatus defectum plurimum aceruatur situs*. Aetius quoq; lib. 3. cap. 162. dicit, *Aer, qui in regione*

caua vndiq; includitur, malus, æstuosus, & strangulatorius est, qualis fortasse est aer Florentię, quę sita est ad pedes montium, ille enim montibus inclusus strangulatorius est, & ideo ferè singulis annis in illo nonnulli morte subitanea moriuntur. Quod autem citius, & facilius putrescant, quæ clausa sunt nec respiratum habent, manifestum quidem est, nam alæ maximè omnium nostri corporis partium malè olent, quia non exhalant, immobilesq; manent, vt docet Arist. in Probl. Item, gibborum halitus fętet, quia locus respirationi accomodatus conclusus est, & spiritum liberè transmittere non potest, vnde vapor, & spiritus interclusus putrescit. Item, nares aduncæ fętent ob eandem rationem; & ideo quod mouetur, & fluit, minus putret, quàm quod non mouetur, vt scribit Arist. lib. 4. Meteor. Additur, quod aer, qui expiratur ab aliquo homine, qui veneno, Peste, aut alio contagioso morbo sit affectus, potest etiam alios afficere, qui eundem aerem inspirent; vnde Hipp. lib. de natura Hominis comm. 2. tex. 4. dicit, *Tempore Pestis parum aeris inspirandum est, & ille sit peregrinus, & familiaris, & locus mutandus est*. His omnibus rationibus ducti Sanitatis Præsides Lazzarectum illud

illud vnum intra Vrbem positum dereliquerunt, & alia duo valdè magna, & ampla extra Vrbem supra Diui Miniati Montem construxerunt; quæ quidem in Monte illo satis alto posita, ventis omnibus difflata, & optimo aere referta erant. At dicet aliquis, melius, & citius contagioso morbo laborantes in Lazzarecto illo vno morantes, ibiq; simul vniti, sanati fuissent, nam sanatio non fit per contraria, vt vult Hipp. sed per similia, simile enim patitur à suo simili, simileq; à suo simili destruitur, & ideo morbus morbo curatur, dolor dolore sedatur, fluxus tollitur fluxu, flamma flammam extinguit, calor calore suffocatur, venenum veneno deletur, & sic de alijs, igitur contagium ipsum contagio etiam sanatum fuisset. Respondemus, quod sanatio semper fit à contrarijs, vt dicit Hipp. falsaq; sunt omnia adducta exempla, ratio autem est, quia si morbus morbo curatur, non vt similis, sed vt contrarius curatur, vnus enim erit calidus, alius autem frigidus, vt febris potest sanare alium morbum, sed non vnumquemq; morbum, at morbum frigidum, non calidum, vt Galen. docet lib. 6. Aph. 44. Similitudo quidem adest inter morbos illos, sed est similitudo in genere, cum vterq; sit morbus,

bus, differunt tamen in ſpecie, & eſſentia, ſimilitudo autem eſſe debet in ſpecie ad hoc, vt ſimile agat in ſimile, ſimileq; à ſuo ſimili corrumpatur, quod eſt impoſſibile, aliter enim idem ageret in ſe ipſum, vt ſcribit Ariſt. lib. 1. de Ortu, & Interitu. Si dolor dolore ſedatur, hoc fit per accidens, & non per ſe, nam ſedatur ab remedio, quod cum dolore coniunctum eſt, & ideo ab remedio per ſe ſanatur, quia eſt morbo contrarium; quod ſi cum remedio illo coniunctus eſt dolor, hoc eſt per accidens, accidit enim remedio, vt cum dolore adhibeatur. Si fluxus tollitur fluxu, hoc etiam fit per accidens, nam euacuatio humorum ſua qualitate, aut quantitate peccantium eſt per ſe remedium, quod eſt contrarium plenitudini, quæ euacuationem per ſe requirit; quod ſi euacuatio eſt fluxui coniuncta, hoc eſt per accidens, non enim curatur fluxus, ſed plenitudo, cui contraria eſt euacuatio. Si flamma flammam extinguit, hoc fit ratione contrarietatis, non ſimilitudinis, nam flamma flammam extinguit, quandò vna maior eſt, altera minor, licet enim illæ duæ flammæ ſint ſimiles in ſpecie, differunt tamen in gradu, & potentia, & ſi differunt in gradu, & potentia, ergo ſunt contrariæ

trariæ inter se, nam magis, & minus habent rationem contrarij, vnde flamma flammam extinguit non vt similis, sed vt contraria. Si calor calorem suffocat, similiter fit, quandò vnus est maior, alter autem minor, tunc enim contrarij sunt, si non specie, saltem gradu, & hoc sufficit; quia magis, & minus habent rationem contrarij, sicut fit, quandò in vno, & eodem corpore, & non in eadem parte duo dolores adsunt, vnus maior, alter minor, semper enim maior minorem occupat, vt ait Hipp. lib. 2. Aph. 46. Si venenum veneno deletur, fit similiter non ratione similitudinis, sed contrarietatis, nam venena valdè differunt inter se, aliud enim est venenum Aspidis, aliud Viperæ, aliud Scorpionis, aliud calidum, aliud frigidum, aliud potentius, aliud debilius, & licet omnia venena sint genere similia, sunt tamen in specie, potentia, & gradu contraria, & quandò venenum veneno destruitur, non fit ratione similitudinis, nisi in genere, sed ratione contrarietatis, quæ contrarietas erit, aut in specie, aut potentia, aut gradu. Sed quoniam morbi contagiosi erant similes, & eiusdem speciei, & gradus, & simile conseruatur à suo simili, ideo contagium contagio conseruatum, non

autem deletum fuisset, si in vno, eodemq; Lazzarecto omnes morbo contagioso laborantes simul vniti fuissent. Rectè igitur Lazzarectum illud duplicatum, multiplicatumq; fuit.

51 Quotidiè numerus ægrotantium, & mortuorum, & Ciuitatis horror augebantur.

Sicut morbus mortem, sic mors horrorem adducit; & sicut morbus augetur, sic mors horrorq; augentur; augebatur quotidie morbus, & ægrotantium numerus, quia morbus de sui natura contagiosus communicatione, propagationeq; quotidie maior erat, & sic ægrotantium numerus crescebat, inde timor, horror, & fortis immaginatio generabantur, quibus vnusquisq; repletus erat; hinc morbus, & morbosi simul crescebant; ratio autem est, quia isti affectus animi corpus valdè refrigerando calorem naturalem valdè debilitant, & coctionem impediunt, vnde cruditates, & praui humores in corporibus coaceruantur, & morbi fiunt, factiq; augentur. Item, aer pluuiosus fuerat, & erat, qui putredinem generabat, & genitam augebat. Item, hyems erat summè frigida, vnde in corporibus pauperum calor naturalis nimis debilitabatur, illiq; facilius ęgrotabant, ægroti autem facilius moriebantur,

tur; nam vt superius cum Arist. diximus, *In aestate, & hyeme corpora facilius aegrotant, & moriuntur, quàm in alijs temporibus*. Item, magna inopia, egestas, & fames in pauperibus fuerant, & erant, quae omnia vires summopere debilitant, morbos lethales, & exitiales pariunt, partos autem augent. Rationabiliter igitur numerus aegrotantium, mortuorumq́;, necnon Ciuitatis horror quotidie crescebant.

Nonnulli solo timore aegrotabant, & moriebantur.

Quòd homines possint solo timore aegrotare, & mori, manifestum est apud omnes Philosophos, & Medicos; nam timor est passio facultatis vitalis; vnde magnus affectus est; omnis enim timor superfluus, & maximus facillimè spiritus vitales, & calorem cordis infirmum reddit, virtutem deijcit, & robur virium tollit; & ideo dixit Galen. lib. de Cognosc. & curan. animi morbis, *Tristitia, & maeror omnibus hominibus planè malum esse videtur, veluti labor in corpore*, ratio autem est, quia timor valdè corpus refrigerat, corpore refrigerato debilitatur calor vitalis, & naturalis, & spiritus vitales, naturalesq́; resoluuntur, vnde non fit alimenti concoctio; neq; digestio, neq; excrementorum

expulsio; inde cachexia, cacochimia, prauorum humorum congeries, morbi multi exitiales, & deniq; mors ipsa. Quòd autem non solum morbi, sed mors etiam ipsa ex timore magno nasci possit, notũ quidem est, multi enim timore magno mortui sunt, præcipuè autem timidi, & pusillanimi, quorum debilis natura sine pugna succumbit, timoreq; victa cadit antequam alius morbus adueniat, maximè autem si timor sit ipsius Pestis, quæ est omnium malorum maximum, vt Galen. ait lib. 2. de Caus. sympt. & in domu nostra id euenit, in qua solo timore contagij, & Pestis, necnon Lazzarecti horrore puer quidam hoc anno mortuus est, cuius veritatis nos testes esse possumus. Cum itaq; Florentiæ omnibus hominibus, præcipuè autem pauperibus de sui natura imbecillibus, & pusillanimis magnus fuerit timor, & horror; ideo nonnulli solo timore, & horrore ægrotabant, & moriebantur.

53 Aliqui præ timore alexipharmacis multis vtebantur, & inde ægrotabant, & peribant.

Inter medicinæ optimates celebris quæstio est, vtrum alexipharmaca sanis corporibus, sicut ægrotis conueniant; Gal. enim pluries dicit, quod sanis corporibus illa sunt exihbenda.

Auic.

Auicen. autem, & Auerr. in canticis asseruńt quod tempore sanitatis illa non conueniunt, & qui vtitur illis, nocumentum inde incurrit. Auerr. quoq; lib. de Theriaca, & lib. 5. Collig. similiter dicit, quod sanis illa non sunt danda, sed sunt sicut venenum. Tantos autem viros in medicina Primarios, omnium Medicorum, Philosophorumq; Præceptores meritissimos, omnibus laudibus, honoribusq; dignissimos in hac re aduersari non est dicendum, ipsi enim vnanimi simul fatentur, quod alexipharmaca sicut ægrotis, sic etiam sanis conueniunt, si illa debita quantitate sumantur, si autem quantitate immodica, non solum non vtilia, immò nocua admodum sunt, vt Galen. docet lib. 5. de Simpl. med. fac. cap. 18. Idem asserit Auic. in Cant, dum ait, *Vsus autem harum*, ideſt medicinarum Theriacalium, *non est conueniens tempore sanitatis, & ideo qui vtitur frequenter illis, incurrit inde nocumentum*, Verbum autem illud *frequenter*, nimiam quantitatem significat. Eodem modo intelligendus est Auerr. nam axioma est illud Medicum, quod *inter medicamenta, & corpora semper esse debet debita proportio*. Alexipharmaca igitur debita quantitate sumpta iuuant, sed nimia quantitate nocent, sicut accidit in

hoc

hoc anno admodum Illustri, & admod. Reuer. Domino Francisco Malegonnello Canonico Florentino, viro quidem nobilitate, probitate, virtutibusq; prædito; qui timore magno contagij ductus alexipharmaca multa, diuersaq; sumebat, vnde ægrotauit, & perijt, sicut retulit nobis illius Medicus vir quidem omni fide dignus. Non est igitur mirandum, si in hoc anno aliqui alexipharmacis multis vtentes ægrotauerunt, & mortui sunt.

54 Medici quidem ipsi in Lazzaretto curare nolebant; sed tàm Medici curaturi, quàm ægroti curandi coactè ad Lazzarettum ducebantur.

Adeo horribile erat vniuersæ Ciuitati Lazzarettum, vt non solum ægroti curandi (vt dictum fuit) sed Medici etiam ipsi curaturi, neglecta copiosa mercede illud adire nolebant. Violentia autem illa opus fuit, quia tempore Pestis non hominum voluntati, sed necessitati, publicæq; vtilitati seruire oportet; & Medici etiam ipsi non quod cupiunt, sed quod possunt tanquàm necessarij ad vnam omnium sanitatem, & salutem efficere tenentur. Præterea Sanitatis Præsides opinabantur, quod Medici illi debitis curationibus, idoneisq; suis remedijs ægrotos ab Contagio sanaturi, & se ipsos ab

illo præseruaturi essent. Iustissima igitur violentia illa erat, & ideo tàm ægroti, quàm Medici coactè ad Lazzarectum ducebantur.

11 Vbi ægroti, & Medici simul cum agonia ferè omnes moriebantur.

Agonia est animi perturbatio constans ex timore, & ira, vno, & eodem tempore, vt Gal. docet lib. 2. de Caus. sympt. cap. 5. Timor, & ira sunt duo animi affectus contrarij, nam timor est cum motu ab circumferentia ad centrum, ira verò à centro ad circumferentiam; timor refrigerat, ira autem calefacit corpus. Fiunt illi duo affectus in vno, & eodem tempore, & non vnus post alium, sicut est in verecundia, quæ quidem & ipsa constat ex duobus affectibus contrarijs, vt timore, & verecundia, at vnus est post alium, prius enim est timor, postea sequitur verecundia. In agonia ambo affectus in vno, & eodem tempore fiunt, & ideo agonia est magnus affectus, magnaq; animi perturbatio; vnde morbos magnos, symptomata praua, mortemq; ipsam adducit; si enim solus magnus timor mortem ferre potest, multo magis vnitus cum ira, quæ licet sola mortem ferre non possit, attamen vires, & robur cordis ita labefactat, vt cum timore magno vnita mortem

tem ferre poteſt, nam vt ait Ariſt. lib. 5. Polit. *Ira eſt cum dolore, odium autem ſine dolore*. Lib. etiam 2. Reth. ait, *Iram concomitatur dolor, nam qui iraſcitur, dolet*. Et lib. 4. Ethic. ſimiliter ait, *Vltio ſedat iram, & loco doloris voluptatem efficit, quod ſi hoc non fiat, habent ipſum pondus*, nempè dolorem, & moleſtiam, quæ quidem vires debilitat. Peſſima eſt igitur omnium animi paſſionum agonia; vnde ſanctus Euangeliſta Luca, vt CHRISTI Redemptoris noſtri paſſionem omnes alias excedentem oſtenderet, ſcribit cap. 22. *Et factus in agonia prolyxius orabat, & factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram*. Sudauit autem ſanguinem, cùm eſſet in agonia, quia puriſſimus, & tenuiſſimus erat ſanguis illius, poroſitates corporis ob iræ caliditatem adapertæ, & facultas retentrix præ magno dolore, timoreq; quaſi reſoluta erat, vnde ſanguis per cutim exibat; aperta enim via, materia tenui exiſtente, virtute quaſi abolita neceſſariò ſanguis, vt ſudor effundi, debuit. Summo iure igitur tàm Medici, quàm ægroti in Lazzarecto cum agonia moriebantur, nam vno, eodemq; tempore timore, & ira affecti erant, timore quidem contagij, & mortis; ira autem, quia violenter, & coactè ad Lazzare-

zare-

zarectum ducebantur, ibiq; violenter, & coactè retinebantur, nam, vt ait Arist. lib. 3. Eth. *Quæ ab inuitis fiunt, dolorem afferunt*. Sed contra Arist. obijciet aliquis, ira non dolorem, sed voluptatem secum affert, cum sit suauis, & dulcis; & ideo Homerus iram Achillis cecinit dicens.

Dulcior illa fauo circum præcordia gliscit.

Respondemus, iram solam quoad se ipsam semper dolorem; quoad vindictam, & cum illa coniunctam, voluptatem semper afferre; Arist. iram solam, Homerus autem cum vindicta coniunctam sumit, nam etiam Arist. quoad vindictam illam sumens, dulcem esse illam asserit, & ideo lib. 2. Reth. dicit, *Omnem iram voluptas sequitur, quam ipsa vlciscendi, & vindicandi spes facit*. Amplius addit, *Ira dulcis est, quia iratus semper in illa cogitatione versatur, vt vlciscatur*. Et lib. 1. Reth. dicit, *Illa grauis, & intolerabilis iniuria est, quam qui patitur, vlcisci non potest, quippè quæ irremediabilis videatur, est enim vltio remedium quoddam, & quasi leuamentum iniuriæ*. Similiter lib. 4. Eth. dicit, *Vltio sedat iram, & loco doloris voluptatem efficit*. Et lib. 3. Eth. dixerat, *Homines, cum irascuntur, dolent, sed lætantur, cum vlciscuntur*. Torquatus Tassus Poe-

ta celeberrimus idem confirmans cecinit,

E dolce è l'ira in aspettar vendetta.

Et alibi.

Condonando il placer della vendetta.

Et ideo recte diximus, quod non ita, sed vindicta dulcis, & suauis est.

56 Nobiles, & diuites præ timore Ciuitatem, vt odiosam deserentes nemorum, & syluarum tanquam facti ciues amica rura inhabitabant.

Vita nihil est expetibilius, nihilq; gratius, necnon viuere diu maximè omnium appetunt homines; vnde dixit Homerus,

Mallem quidem in re rustica inopi seruo seruire,
Quam defunctis omnibus imperare.

Pericles quoq; noluit conserere manum cũ hostibus, & quia inde calumniabatur, dicebat, *Arbores resectæ repullulant, homines autem extincti nunquam recuperantur.* Nobiles, & diuites, vt pote qui omnibus bonis humanis abundant, & in hoc mundo vitam fęlicem ducunt pręcęteris vitam amant, & mortem horrent; nam, vt ait Arist. *Quò quisq; fęlicior est, eò etiam molestius mortem fert, cum maximis bonis spolietur;* & ideo ipsi Ciuitatem, tanquam contagij, & mortis domicilium odio habebant; & licet patria illorum esset, non tamen amplius, cum Poeta nostro dicebant.   Pa-

Patria vista gioconda, e desiata.

Sed Ciuitatem deserentes (vt ab contagio, & morte tutiores essent) satis longe abeuntes inculta nemora, rudesq; syluas amantes amica rura lete inhabitabant, tantus erat in illis propriæ vitæ amor; vnde cum Poeta nostro illud canebant,

Poiche Amor femmi vn Cittadin de' boschi,

Et illud etiam,

Le Città son nemiche, amici i boschi.

Summo iure igitur nobiles, & diuites amica rura inhabitabant.

17. Ciues, & opifices satis locupletes Sanitati Præfectos magnis precibus orauerunt, vt siquis morbus cutaneus illis accidisset, in proprijs domibus, proprijsq; sumptibus curari sibi liceret, nec ad Lazzarectum duci cogerentur.

Odiosa erat Ciuitas, non solum nobilibus & ditibus, sed etiam ciuibus, & opificibus satis locupletibus, tamen negocijs, & artibus occupati rura inhabitare non poterant. Quoniam autẽ quotidie accidere poterat, vt vnusquisq; illorum cutaneo aliquo morbo laboraret, itaut ad Lazzarectum inuitè duci cogeretur; ideo Lazzarectum pro viribus fugientes, Sanitatis Presides orauerunt, vt in proprijs domibus

mibus inter suos familiares, & domesticos proprijs sumptibus, proprijsq; commodis curari sibi liceret; pauperes, & egeni nec deprecari, nec consequi illud poterant, cum in proprijs domibus, proprijsq; sumptibus ob inopiam curari non possent,

58 Sanitatis autem Præsides gratiosè Medicos duos, totidemq; Chyrurgos elegerunt, qui in proprijs domibus, proprijsq; sumptibus illos curarent, sed alium cutaneo aliquo affectu non laborantem curare poterant nullum,

Gratificati fuerunt illis Sanitatis Præsides, & libentissimè, tùm quia omni benignitate, humanitateq; præditi erant, tùm quia petita rationabilia, & decentia admodũ erant; & ideo Medicos duos, & Chyrurgos duos elegerunt, qui quidem solos illos curarent, qui cutaneo aliquo morbo laborarent, dummodo in proprijs domibus, proprijsq; sumptibus curari possent, cutaneo autem aliquo morbo non laborantem curare poterant neminem; & hoc, nè Medici illi ab ægrotis illis contagium recipientes, alios postea ægrotos cutaneo morbo non affectos contagio afficerent.

59 Omnes alij morbo non cutaneo laborantes à quolibet alio Medico, in quolibet loco, & tempore ad libitum curari poterant, Ver-

Verba iſta ſunt adeò per ſe clara, vt nulla alia indigeant declaratione, quicumq; enim morbo aliquo cutaneo non laborabant, in proprijs domibus, proprijſq; ſumptibus à quolibet Medico curari poterant; & ſi moriebantur, non in agris extra Vrbem, ſed in Eccleſijs, proprijſq; monumentis ſepeliebantur.

60 Gratia fuit laudatiſſima, ſicut fuit omnibus gratiſſima, & ab illa hora contagij, & mortis timor, & horror publicè decreſcere ceperunt.

Medicina nō prorogat vitam hominis, nam ſi hoc eſſet, homo etiam æternus eſſet, aut ſaltem ad libitum vitam longęuam viueret. Non poteſt autem Medicina vitam prorogare, quia nō ſolum hominibus, & animalibus, ſed plantis etiam, & inanimatis omnibus datus fuit à natura periodus vitæ, quem pręterire non poſſunt, qui quidem periodus ſicut non eſt omnium indiuiduorum æqualis, ſic eſt omnium diuerſus, cum vnumquodquè habeat ſuum proprium determinatumq; vitæ periodum pro ratione, & proportione materiæ ad ſuum efficiens, nempè humidi radicalis ad calidum innatum, quibus deficientibus neceſſariò periodus ille, & vita deficiunt, & tunc neceſſariò mors omnibus aduenit, quę mors ſine dolore,

& la-

& labore, aut alio morbo sequitur, cum naturalis sit, vt scribit Arist. lib. de Vita, & Morte cap. 14. Medicina solum vitam prorogat, quandò in medio illius periodi, & intrà terminos illius morbus aliquis lethalis superuenit, qui de se periodum illum, & vitam finiret, sed Medicina suis auxilijs morbum illum sanat, vnde vita prorogatur, nec mors accidentalis, & violenta sequitur; & ideo gratia fuit vniuersæ Ciuitati gratissima, nam vnusquisq; quotidie cutaneo aliquo morbo affici, & ad Lazzarectum inuitè ferri poterat, vbi non solum mors naturalis, sed nec mors accidentalis à Medicina prorogabatur, immò potius vtraq; breuiabatur. Cum autem in proprijs domibus, proprijs cōmodis, proprijsq; delicijs curari possent, læti admodum erant spe magna freti mortem accidentalem, & vitam fore prorogandas, nam vt ait Auerr, lib. 7. Collig. *Melius est vitam, & morbum prorogare, quàm vtrumq; abbreuiare*. Et licet non semper in proprijs domibus ægrotum ab morte accidentali Medicina liberet, mortem tamen dulcem facit, vnde gratia fuit gratissima, sicút etiam laudatissima.

61 *Fortunatus, & felix sibi videbatur ægrotus ille, qui nullo cutaneo morbo laborabat.*

Sicut

Sicut datur fortuna, quæ est causa per accidens indeterminata, & ignota, sic datur fortunatus, & infortunatus determinatus, & notus. *Et sicut fęlix est ille, qui omnia ad votum consequitur, vt Plato ait*, sic etiam fortunatus dicitur fęlix, quia omnia ad votum consequitur; & sicut fęlix omnia rectè agit, sic etiam fortunatus omnia rectè agit, vt scribit Arist. lib. 7. Eth. ad Eudemum, & Hipp. lib. de Locis in Homine. Differunt fortunatus, & fęlix solum in hoc, quod fęlix cum ratiocinatione, fortunatus autem sine ratiocinatione rectè agit; & ideò sicut fortunatus est fęlix, sic etiam fęlix est fortunatus; vnde dixit Arist. lib. 2. Physic. *Fortuna, aut est fœlicitas, aut propè ipsam*. Et lib. 1. Eth. ad Nicom. etiam dixit, *Fortuna vitam beatiorem reddit, nam fœlicitatem decorat*. Cum itaq; fortunatus sit etiam fęlix eo modo, quo dictum est, dubitat Arist. an fortunatus sit à natura, veteres enim nonnulli Philosophi opinati sunt, quod fortunatus sit à natura, dicentes, *Fortunatum illum esse, qui habet à natura genium optimum gubernatorem*; & ideò fortunatus etiam in exilio, & in medijs calamitatibus fortunæ benignitatem experitur, tanquàm ductus ab illo optimo genio gubernatore, itaut *Fortuna sit quoddam principium*

cipium in nobis insitum, & congenitum, vnde nos rectè, & fœliciter sine ratiocinatione, & discursu agimus. Quomodo autem fieri possit, vt fortunatus sine raticinatione rectè agat, declarabant exemplo, sicuti enim Deus est in vniuerso, à quo multa bona sine nostra ratiocinatione, & voluntate fiunt in nobis, sed ab illo Diuino principio proueniunt, sic fortuna, & genium illud optimum multa bona sine vlla nostra ratione, & discursu agit, & operatur in nobis, vnde fęlices sumus. Principium autem illud est omni nostra cogitatione, & voluntate præstantius, sed quia est nobis ignotum, ideò appellatur Fortuna, idem enim est fortuna, & causa ignota, & sic dicebant veteres, *Hominem fortunatum ab natura esse fortunatum.* Hanc opinionem videtur probare aliquo modo Arist. lib.10. Eth. ad Nicom. dum ait, *Non est in nobis, vt boni natura simus, sed ex quadam Diuina causa,* vt illis, qui re vera fortunati sunt. Illam tamen opinionem refellit ipsemet Arist. lib. 7. Ethic. Eudem. cap. 17. Sed satis sit nobis nunc ostendisse, fortunatos, & fęlices illos esse, qui bona, & prosperos successus ad votum cōsequuntur. Quoniam verò cutaneo morbo in Ciuitate nihil erat horribilius, & in votis ægrotantium nihil

hil desiderabilius, quàm morbo cutaneo non laborare, hinc erat, quod siquis alio quouis morbo affectus esset, morbum illum parum pendens, ac si sanus esset, fortunatus, & fęlix sibi videbatur, quia morbo nullo cutaneo laborabat.

62 Qui autem laborabat, nesciebat, an viuere esset mori, an mori viuere, & an viuens mortuus esset, an mortuus viueret.

Magnus timor, pauor, & horror, vt dictum fuit, adeò mentem è sua sede mouebant, vt illa verum à falso pęnitùs discernere non poterat, & dementiam quandam pariebant, itaut rationi nullus relinquebatur locus; vnde ęgroti, qui morbo cutaneo laborabant, tanquàm horrore illo ebrij iudicare non poterant, an viui, an mortui essent, & an vita esset mors, an mors vita, & an viuerent, an morerentur, & sic dubiam vitam viuebant, dubiaq; morte moriebantur, dum certa morte viuebant, certaq; vita moriebantur.

63 Omnes ministri Sanitatis (demptis multis viris nobilibus) mercenarij, & venales homines erant.

Vt Serenissimi Ferdinandi liberalitas, magnificentia, & magnanimitas clarius appareant, nunc Historicus declarat, quod Sanitatis mi-

nistri duplices erant, aliqui enim viri nobiles erant, qui more nobilium nullo præmio, nullaq; mercede ducti erant, sed Serenissimo Ferdinando obedientiam, publicæ vtilitati seruitutem, erga pauperes pietatem profitentes gratissimè suum præstarent officium. Aliqui autem (qui multi, & multi erant) sola mercede moti ministrabant, quæ quidem merces satis magna erat, quia magna etiam, immò maxima erat Serenissimi Ferdinandi liberalitas, magnificentia, magnanimitas, & pietas. Scribunt nonnulli, quod tempore Pestis alia animalia macrescunt, solæ autem Capræ pinguescunt. In hoc anno, & in hoc Contagio verificatum id fuit in quibusdam Sanitatis ministris, qui quidem prius macri, & emaciati sicuti Capræ erant, (cum antea pauperes essent) sed postea tempore contagij pingues, & dites factis sunt.

64 Si quis à Lazzaretto sanatus redibat, aut miraculosè sanatus, aut rediuiuus existimabatur.

Miracula quidem fiunt, sed quàm rarissimè; aliter enim non essent miracula. Vera etiam, & omni certò certior est mortuorũ resurrectio, quæ quidem miraculosa est, & ideo rarissimè hactenus visa. Plato lib. 10. de Rep. veritatem resurrectionis lucidissimè confirmauit, dùm præ-

prestantissimi viri Heri Armenij scripsit Historiam dicens, *Jlle enim, cum obcubuisset in prælio, sublatis alijs decimo die cadaueribus iam corruptis integer quidem incorrupto corpore repertus fuit, domumq; delatus pro officio sepulturæ, vbi duodecima ab morte die, dum Pyræ esset impositus, resurrexit, & quæ interim viderat, retulit.* Ægrotare in Lazzarectis, & ibi sanari non quid miraculosum, aut quàm rarissimè factum videri debebat, attamen Lazzarecti fama apud omnes horribilis adeò erat, vt si quis ab Lazzarecto sanatus redibat, potius miraculosè, quàm arte, aut natura sanatus iudicabatur; omnes enim potius miraculum, & resurrectionem, quàm sanationem in Lazzarecto credere volebant.

65 *Qui autem sanatus redibat, antequam domum adiret, Quarantenam agere cogebatur.*

Sanitatis Presides adeò vigilantes, & curiosi erant, vt Contagium penitus deleretur, quod si quis sanatus ab Lazzarecto redibat, domum propriam adire non poterat, nisi prius ille Quarantenam egisset; hoc autem rectè fuit institutum ad hoc, vt si quid contagij in corpore illo remansisset, spacio quadraginta dierum omninò extingueretur. Quarantena in proprio quodam Lazzarecto ad hoc solum con-

ſtructo agebatur. De Quarantena nihil aliud nunc dicimus, nam de illa ſuo loco inferius ſatis plenè tractabimus.

66 *Poſtea veſtimentis veteribus omnibus combuſtis, nouis autem indutus, tanquàm corpore, & veſtibus homo nouus ad propriam domum reuertebatur.*

Contagij fomes diuersè in rebus perdurare poteſt, nam in corporibus, & perſonis bimeſtre temporis ſpacium; in parietibus, & ferramentis annuum tempus; in veſtibus, & lineis pannis triennium; in laneis, & ſimilibus vltra triennium conſeruatur, nihil enim diutius, quàm lana fomitem ſeruat, & ſicut oleum ignis, ſic lana eſt pabulum fomitis, & veneni; lana etiam non ſolum nutrit venenum, ſed illud fortificat, & auget. Notandum eſt, quod fomes, & venenum tàm diù in rebus durare ſolent, quàm diù ſupra dictum eſt, niſi lotionibus, fumigijs, ignibus, ventis, ſole, aut alijs ſimilibus corrigatur; talibus enim correctæ breuius fomitem ſeruant. Sanitatis Præſides, vt fomes, & contagium non ſolum corrigerentur, ſed omninò extinguerentur, omnes veſtes ſanatorum, & contagio mortuorum comburi præceperunt; nouis autem veſtibus indutus omnis ſanatus (peracta iàm Quarantena) ad

pro-

propriam domum reuertebatur. Nouus homo corpore, & vestibus dicebatur, quia vt rediuiuus iudicabatur, & vestibus nouis indutus erat. Omnia vestimenta noua omnibus sanatis ab Serenissimo Ferdinando solita sua liberalitate, & pietate donabantur.

67 *Mortuorum autem in proprijs domibus non solum vestimenta, sed lectum, & suppellectilia omnia cremabantur.*

Inter ea, quæ fomitem, & contagium diù conseruant nos superius diximus esse pannos lineos, & laneos, ex quibus non solum vestimenta, sed lecta, & suppellectilia multa conficiuntur; & ideò hæc omnia summo iure cremabantur; & sicut omnia vestimenta noua sanatis, sic etiam omnia lecta noua, & completa, omniaq; suppellectilia noua domibus mortuorum Serenissimus Ferdinandus liberaliter, & piè largiebatur.

68 *Virgines, & pueri Crucis vexillum per Ciuitatem gestantes, Litanias canentes; viri, & mulieres variè vouentes; Sacerdotes assiduè sacrificia, multasq; supplicationes Deo, & Deiparæ offerentes, sanitatem, & publicam salutem deprecabantur.*

Florentia fuit semper Ciuitas catholica, pijssima, & cultui Diuino omnium deditissima;

sima; argumentum sint tot Ecclesiæ, tot sacra Oratoria, tot piæ Congregationis diurnæ, & nocturnæ, manifestæ, & occultæ, tàm puerorum, quàm adultorum, tàm virorum, quàm mulierum; tot exercitia spiritualia, tàm frequens sanctissimorum Sacramentorum vsus, tanta Mariæ Virginis deuotio, totq; piæ actiones, quas singulis horis vniuersa Ciuitas præstat: Vnde mirandum non est, si in hoc anno (vt ab contagioso morbo liberaretur) illa Deo, & Dei matri tot, tàmq; varias preces supplex obtulit, itaut virgines, & puellę pedibus nudis, effusisq; capillis Ciuitatem perambulantes; sicut & pueri Crucis vexillum gestantes, Litanias omnium Sanctorum, maximè autem sanctissimi Rosarij canentes, sanitatem, & publicam salutẽ omnes simul deprecabantur. Viri etiam, & mulieres vota varia facientes, variasq; pias actiones exercentes Diuinum auxilium implorabant. Sacerdotes etiam quotidie Deo sacrificantes, multasq; supplicationes offerentes, Imagines miraculosas, reliquias, & corpora Sanctorum per Vrbem portantes, populo comitante, misericordiam à Deo deuotè petentes contagij extinctionem deposcebant. Non solum autem populus comitabatur, sed etiam

pijs-

pijssimus, & Diuini cultus amantissimus Serenissimus Ferdinandus semper primus aderat.

69 *Quoniam autem numerus ægrotantium non nihil crescebat, Præfecti Sanitati alia etiam plura Lazzaretta extra Urbem, & valde distantia erexerunt.*

Sicuti Lazzaretti duplicatio superius laudabilis fuit, sic illius multiplicatio nunc laudabilissima est; & sicut illis laudes duplicauimus, sic istis easdem multiplicare debemus, nam si beneficia, & vtilitates duplices illa ęgrotis afferebant, sic ista multiplices, maximasq; illis portabant. Beneficia, & vtilitates, sicut ex superius dictis, patent, sic ex dicendis etiam melius patebunt.

70 *Multiplicatis Lazzarettis timor, & horror in Ciuitate quotidie diminuebatur.*

Sicut vnitas Lazzaretti timorem, & horrorem, sic illius multiplicatio spem, & gaudium in tota Ciuitate genuerunt, & quot illa damna, tot ista beneficia secum tulit, nam sicut timor, & horror corpus refrigerando facultatem animalem, vitalem, & naturalem debilitabant, sic spes, & gaudium corpus excalefaciendo validiores illas reddebant; & sicut illæ facultates impeditæ actiones suas edere tunc non poterant, sic postea adauctæ perbellè illas edebant,

vnde

vnde sanitas cum vita subsequebatur; notum enim est apud omnes Philosophos, & Medicos, quod spes alit, & sola ab molestijs animum liberat; spes vitam fouet, *Cum super cordis gaudium non detur aliud oblectamentum*. Spes, & gaudium sunt vita hominis; vnde Statius dixit, *Dant gaudia vires*. Auic. etiam dixit, *Gaudium impinguat corpus, & est causa roboris, pulcritudinis, & longitudinis vitae; & est signum bonae complessionis, & dispositionis ipsius cordis, & spirituum illius, & ideò gaudium est laudabile*. At dicet aliquis, gaudium non impinguat corpus, immò corpus pingue lędit, & occidit, nam prae gaudio multi mortui sunt, vt notum est. Respondemus, quod gaudium duplex est, magnum illud, maximum istud, subitoq; factum; gaudium magnum impinguat corpus macrum, nam auget calorem in corde, omnesq; spiritus confortatur; maximum autem, subitoq; factum occidit non solum corpus macrum, sed etiam, & multò magis corpus pingue, cum in corpore pingui calor sit debilior ob venarum angustiam, & ideò facilius extinguitur, & mors sequitur. Iterum dicet, cur gaudio aliqui pereunt, ira autem nemo perit? Respondemus, ira duplex est, moderata, aut magna; ira moderata

derata nemo perit, sed ira magna aliquis perire potest ob magnam caloris, & virium resolutionem; nam si in ira magna fit syncope, quæ est maximus virium lapsus, syncope autem facilè transit in mortem, cur non etiam ab ira potest nasci mors? Idem fortasse dici potest de risu magno, & cum gaudio magno vnito, quo aliquis perire potest, cum ille ingenti caloris, & spirituum resolutione fiat.

71 *Et ægrotantium, & mortuorum numerus decrescebat.*

Diminuta causa diminuitur effectus, si igitur multiplicatis Lazzarectis timor, & horror in Ciuitate fuerunt diminuti, ægrotantium, & mortuorum numerus decrescere etiam debebat, cum timor, & horror morborum, & mortis causæ præcipuę fuerint.

72 *Ægrotantes etiam ad Lazzarecta sese ferri libenter sinebant.*

Aliud beneficium narrat Historia, quod plura Lazzarecta ægrotis tulerant; & est, quod ægrotantes non violenter, sed libenter ad Lazzarecta ferebantur, nec agoniam patiebantur, cum non vt morituri, sed vt ad domum reuersuri lætè ad Lazzarectum se ferri permittebant.

13 *Lazzaretta plura pro diuersitate ægrotantium inter se diuersa quoq; erant.*

Diuersa esse morborum genera vnicuiquè notum est. Diuersas esse morborum species clarum est, ideò dixit Plinius, *Tercentos esse humani corporis morbos*. Diuersa esse hominum temperamenta, & diuersas esse naturas notissimum quoq; est; vnde dixit Auic. *Temperamentum, & complexionem habet omne indiuiduum sibi solummodo propriam, in qua aliud indiuiduum associare, vel communicare rarò contingit, aut impossibile est*. Alibi etiam dixit, *Temperamentum, seu complexionem dedit Deus vnicuiq; animali, & vnicuiq; membro, sicut illi magis conuenit, & quod melius existit illius actionibus, & dispositionibus*. Hipp. etiam lib. de Artic. dixit, *Magna est differentia naturarum in hominibus*. Et alibi etiam dixit, *Differt corpus ab corpore*; & ideò Porphyrius difiniebat indiuiduum dicens, *Indiuiduum est illud, cuius proprietates alteri indiuiduo non conueniunt*. Gal. etiam lib. 6. de Tuen. sanit. cap. 1. & lib. 1. ad Glauc. cap. 1. & lib. 3. Met. med. cap. 7. dixit, *Temperamenti, complexionis, & naturæ hominum plurima est differentia, & ideò vnicuiq; sanitatis tuendæ sua propria prouidentia, & cura esse debet*. Diuersa esse morborum tempo-

ra neminem fugit, ſicuti etiam omnibus notiſſimum eſt, diuerſum eſſe ſtatum ęgroti, dùm eſt in morbo, & dùm eſt in conualeſcentia. Diuerſitatem morborum, temperamentorum, naturarum, temporum morbi diuerſa remedia, diuerſamq; curationem requirere, neminem latet. Diuerſitatem quoquè maximam ægrotorum, qui ad Lazzarecta ducebantur, nemo ſanæ mentis inficiaretur; vnde rationabiliter Sanitatis Præſides ob talem, tantamq; rerum diuerſitatem plura, & diuerſa Lazzarecta conſtruxerunt.

14 *Nam in alijs lethali, in alijs ſalutari morbo affecti.*

Diuerſitatem morborum, & ægrotantium Hiſtoricus proſequitur, vt diuerſitatem Lazzarectorum ſummo iure factam melius oſtendat. Licet autem omnes illi morbi in his duobus conuenirent, quia omnes erant conſtitutio corporis præter naturam cum lęſione actionum; & etiam quia omnes erant cutanei; attamen, quia iſta conuenientia nimis generica eſt, ideò diuerſitatem, & differentias magis ſpecificas declarat, & addit, quod morborum alij lethales, alij ſalutares erant, vnde Lazzarecta etiam diuerſa erant, & in alijs lethali,

in alijs salutari morbo laborantes commorabantur; nam cum morbi essent omnes contagiosi, & aliqui lethales, aliqui autem salutares essent, si omnes ægroti vno, eodemq; Lazzarecto simul permansissent, certè salutari licet contagioso morbo affecti, lethali postea facto, necessariò mortui fuissent; diuersa igitur inter se Lazzarecta esse debebant. Sed quia dictum fuit ex mente Galen. & omnium Medicorum, quod semper morbus est constitutio corporis præter naturam cum lęsione actionum, dicet aliquis, non semper morbus est constitutio corporis præter naturam cum lęsione operationum, nam aliquando dantur morbi, qui augent, & perficiunt actiones, vnde phrenetici ad motum voluntarium sunt validiores, quàm fuerint in sanitate. Item, omnes sensationes, & actiones animales in aliquibus morbis fiunt intensiores, vt melius videre, audire, odorare, imaginari, recordari, ratiocinari, & similia, vnde melancolici, & hyppocondriaci sunt ingeniosi, morosiquè, & tamen ægrotant, & remedijs indigent. Item, multi pueri scioli magno mentis acumine, acutoq; ingenio pollent, qui quidem vitales non sunt, & in ipsa pueritia moriuntur; & ideò dixit Auicen.

Inge-

Ingenij subtilitas est morbi signum. Plinius quoq; lib. 7. ait, *Senilis iuuentus præmaturæ mortis est signum*; addit etiam, *Morbus est aliquis per sapientiam mori*. Galen. quoq; lib. de Arte medicinali idem confitetur. Item, stulti aliqui pulcherrima aliquando dicunt, & multi desipientes inaudita proferunt, futura prædicunt, vaticinanturquè, vnde Maracus Ciuis Syracusanus Poeta tunc præstantior erat, dùm mente alienaretur, vt scribit Arist. in Probl. Respondemus, quod semper morbus est cum lęsione actionis, nec augetur, aut perficitur actio, si quis ægrotus voluntariè melius moueatur, melius videat, audiat, imaginetur, recordetur, ratiocinetur, omnesq; alias actiones melius edere videatur, immo tunc læditur actio, ratio autem est, quia omnis excessus corrumpit naturam, quæ in mediocritate fundatur, mediocritas autem est contraria suis extremis, à quibus æquè lęditur, omnis enim excessus morbus est, quia est constitutio corporis præter naturam suam, siuè sit in melius, siuè in peius; vnde sicut nihil sentire, aut parum sentire morbus est, sic etiam nimis sentire, nimisq; omnes alias actiones agere morbus est; & sicut nihil sapere, sic nimis sapere morbus dici debet, *Cum omne nimis*

mis corrumpat naturam; quæ è limitibus suarum virium exiens, & supra captum suum agens morbos adducit. Respondemus etiam, quod morbus semper primò,&.per se lędit actionem, at secundario, & per accidens aliquandò etiam auget, & perficit illam, & ratio est, quia morbus ille tollit, aut minuit impedimentum naturæ, quæ cum suis facultatibus melius, aut peius operatur, prout magis, aut minus impeditur; sed quia impedimentum illud in aliquo morbo tolli, aut minui potest, ideò tunc augetur, aut perficitur actio, cum morbus ille sit remedium impedimento, hoc enim fit, quandò morbus est impedimento contrarius. Diminuto igitur, aut ablato impedimento augetur, & perficitur actio, nam facultas minus impedita melius agit, & nihil impedita perfectè agit, natura enim cum suis facultatibus semper de se rectè operatur, & illius actio semper est secundum naturam, nec augeri, aut perfici potest, at magis, aut minus impedita, magis, aut minus rectè agit.

71. In alijs conualescentes.

Conualescentes sunt adeò diuersi ab alijs tùm sanis, tùm ægrotis, & adeò diuersa est illorum diæta, vt diuersa etiam Lazzarecta me-

ritò

ritò illis instituta fuerint: Quod conualescentes differant ab alijs tùm sanis, tùm ægrotis, notum quidem est, nam conualescentes non sunt, neq; sani, neq; ægroti, sed mediam naturam habent inter sanum, & ęgrotum sicut sunt ipsi senes, vt Galen. docet. Diuersa similiter est illorum diæta, cùm media debeat esse inter diætam sanorum, & ægotantium, vt ait Galen. lib. 7. Met. med. cap. 6. & hinc est, quod conualescentium, sicut senum difficillima est custodia; ratio autem est, quia ob virium imbecillitatem ex leui occasione facillimè in morbum iterum relabuntur. Præcipuè autem cibi, & potus illorum magna est habenda cura, non enim tribuendus est illis cibus summè nutriens, cum sit difficilis coctionis, & ob debilitatem caloris ab illis digeri non possit; omnes enim cibi, qui valdè nutriũt, difficillimè etiam concoquuntur. Conualescentibus equidem conuenit cibus nutriens, sed non valdè nutriens, vt sunt oua sorbilia, quæ quidem nutriunt, sed non valdè nutriunt. Cibi, qui valdè nutriunt, corporibus sanis, robustis, ingentiq; calore præditis solum conueniunt, & isti vitam longęuam reddunt, sicut breuem illam faciunt cibi imbecilli, & pauci nutrimenti,

vt sunt olera, fructus, & huiusmodi, vnde dixit Hipp. in Epid. *Imbecilliora cibaria breuem vitam reddunt*. Notandum autem est, quòd cibus triplex est, aut enim est praui succi, sed facilè concoquitur, & parum nutrit, aut est boni succi, & facilè digeritur, sed non valdè nutrit; aut est boni succi, & difficilis coctionis, sed valdè nutrit. Primus est, vt olera, poma, fructus, & similia. Secundus est, vt oua sorbilia, vinum, & similia. Tertius est, vt panis, caro suilla, & huiusmodi. Primus facilè concoquitur, at parum nutrit, quia fluidus est, & citò euacuatur pauco, aut nullo inde alimento relicto. Secundus facilè concoquitur, at non valdè nutrit, quia tenuis est, & difflans, nec adheret, nec firmiter affigi potest. Tertius difficilè concoquitur, at valdè nutrit, quia glutinosus, & crassus est, vnde adheret, & permanet, & quia glutinosus, & crassus est, ideo difficilè concoquitur, & digeritur; & sic cibaria, quæ valdè nutriunt, sunt semper boni succi, at difficilis coctionis, & ideo caro suilla maximè omnium nutrit, quia boni succi est, & difficilè concoquitur, necnon glutinosum, crassumq; succum generat, vt Hipp. & Galen. docent lib. de Alimento, & lib. 2. Aph. 18. Cum itaq; conualescentes

scentes

scentes tantopere ab alijs diuersi tàm magnam curam requirant, hinc fuit, quod Lazzarecta etiam diuersa ab alijs constructa fuerint.

16 In alijs suspecti.

Suspecti etiam adeo diuersi erant ab alijs, tùm sanis, tùm ægrotis, tùm conualescentibus, vt diuersa Lazzarecta ipsi quoq; requirebant. Suspecti differebant ab sanis, nam suspecti erant illi, qui fomitis, & contagij non nihil in se habere poterant, & erant illi, in quorum domibus aliquis cutaneo morbo aliquo affectus, aut mortuus, aut ad Lazzarectum ductus fuisset, & qui aliquid fomitis inde recipere alijsq; postea impertiri potuissent. Diuersi erant suspecti ab conualescentibus, isti enim neq; sani, neq; ægroti, illi autem sani realiter, & ægroti saltem timore erant; & sicut illorum difficilis est diҫta, & curatio, sic istorum diҫta, & cura facilis erat. Diuersi erant etiam ab ægrotis, nam actu quidem non ęgrotabant, & diҫta, curaq; illorum facilis sanè, sed diuersa etiam erat. Diuersa erat diҫta suspectorum ab diҫta conualescentium, & ægrotantium, nam cibo summè nutriente fruebantur. Diuersa quoq; erat illorum cura ab cura sanorum, & conualescentium, quia alexipharmacis ad

delendum suspectum contagium vtebantur. Suspectorum igitur Lazzarecta ab alijs diuersa esse debebant.

77 *In alijs Quarantenam agentes commrabantur.*

Agentes Quarantenam diuersi quoq; erant à sanis, quia aliquo modo suspecti erant, aliter Quarantena inanis fuisset. Diuersi erant ab ægrotis, quia alexipharmacis, alijsq; remedijs non curabantur, & diæta sanorum vtebantur. Diuersi erant ab conualescentibus, nam vt sani diæta sanorum vtebantur. Diuersi erant ab suspectis, quia vt sani alexipharmaca non sumebant, & vt suspecti Quarantenam agebant. Rationabiliter igitur diuersa Lazzarecta constructa fuerunt.

78 *Omnibus his Lazzarectis omnia medicamenta abundantissimè, & pijssimè ab vno hospitali sanctæ Mariæ Nouæ comuniter dicto semper elargita fuerunt.*

Nullo silentio prætereunda, nulliq; obliuioni tradenda sunt quæ nunc scribit Historicus, dùm ait, quod omnia medicamenta, quæ in superioribus omnibus Lazzarectis (dempto vno primo) tùm à Medicis, tùm à Chyrurgis ad curandos omnes exhibita fuerunt, ab vno illo celeberrimo, & nunquam satis laudato hospitali

spitali dicto communiter sanctæ Mariæ Nouæ, abundantissimè, gratissimè, & pijssimè semper subministrata fuerunt. Mirandum quidem est, quomodo Hospitale illud tàm multa, tàm varia, tàm preciosa medicamenta, & alexipharmaca singulis diebus, & singulis horis non solum tot Lazzarectis, sed etiam tot ægrotis proprijs, consuetis, assiduis, ita copiosè, ita exactè confecta subministrare potuerit: at certè non mirabitur quicumq; Reuerendissimum Franciscum Mediceum loci illius Præsidem meritissimum, omni probitate, & pietate cumulatissimum, omni laude, & honore dignissimum cognouerit. Non mirabitur etiam si pharmacopolæ, aromatarijq; loci illius bonitatem, peritiam, fidemq; perspexerit.

79 Mense Ianuarij non dum elapso, Aquilone iàm satis spirante.

Hyems erat, & valdè frigida, ventus Aquilo iàm satis superq; spirauerat, vnde ægroti erant non multi, mortui autem perpauci, & hoc summa ratione, nam in hyeme ventres sunt calidissimi, & si ventus Aquilo spiret, calor ventris augetur, inde coctio, expulsio, omnisq; naturalis actio melior, maiorq; fit, & ideo dixit Hippoc. lib. 1. Aph. 15. *Ventres hyeme natu-*

ra calidissimi, & lib. de sacro Morbo dixit, *Saluberrimus omnium ventorum Aquilo est*. Si igitur in hyeme calor naturalis magnus erat, & Aquilo spirans calorem augebat, natura etiam omnes suas actiones validiores edebat, vnde illa morbos superare, aut saltem minuere potuit, & ideò numerus ægrotantium, mortuorumq; quotidiè decrescebat, & contagij timor, horrorq; simul euanescebant.

80 Luna autem crescente.

Cęlum agit in hæc inferiora motu, & lumine, & omnis virtus inde gubernatur; Luna autem maximè agit in hæc inferiora, tanquàm Stella nobis magis proxima; & ideò Luna crescente, & plena omnia inferiora augentur, & pinguescunt, decrescente autem, & vacua omnia minuuntur, & decrescunt; vnde Luna obseruanda est à Medico in curatione, nam crescente, aut decrescente Luna Medicus etiam crescere, aut minuere curationem, & medicamenta debet, Luna enim agendo in hæc inferiora auget, & minuit ad modum sui; quod si inconsideratè curatio fiat, non poterit æger sanari, cum potius augeri, quàm minui morbus accidat. Quod Luna agat in hæc inferiora ad modum sui, patet, nam Mare per Lunam augetur,

getur, & diminuitur; Luna crescente cerebrum, & corpora hominum, & plantarum augentur, decrescente illa minuuntur; patet etiam in herbis, & medicamentis componendis, vt Galen. ait lib. de Dinamidijs. Luna in mense quatuor differentias operatur in aere, nam primus septenarius ab nouilunio vsq; ad septimum diem est similis veri, idest calidus, & humidus. Secundus septenarius vsq; ad plenilunium est similis ætati, idest calidus, & siccus. Tertius septenarius decrescente Luna similis est autumno. Quartus autem septenarius similis est hyemi, vt scribit Aetius lib. 3. cap. 162. Luna agit in omnia corpora, tùm sana, tùm ægrota, sed corpora sana ob robur sanitatis passionem defendere possunt, ægrota autem non possunt, cùm maximè patiantur, alterationesq; recipiãt; & ideo morbi, qui fiunt ex detractione, decrescente Luna, deterius se habent; si autem fiant ex repletione, aut affluentia, crescente Luna, validius præmunt. Non solum in mari Oceano fit fluxus, & refluxus circa tales Lunæ transfigurationes, sed etiam in corporibus nostris fit fluxus, & refluxus humorum. Corpora, quæ in vniuerso Orbe pugnant, non solum corpora ægrota, sed Medicum etiam superant,

ita arti cooperatur numen Diuinum, vt Galen. ait lib. de Diæta, Hipp. in Acutis cap. 3. Notandum est, quod calor naturalis corporibus nostris insitus est ille, qui primò, & principaliter concoquit, nutrit, auget, & omnes alias actiones peragit; at si secundario etiam ab calore externo Lunæ crescentis augeatur, tunc meliores, & validiores illas edit; sicuti si Luna decrescente non adiuuetur, quasi languens imperfectas, minutasq; illas edit, cum Luna non diffundat calorem suum dùm decrescit, sicut dùm illa crescit. Luna itaq; semper à Medico in curationibus est obseruanda, & omnes illius transfigurationes, quatuorq; septenarios totos attendere Medicus debet, & tunc laudandus est Medicus; sicuti deridendus est Medicus ille, qui solos quatuor terminos septenariorum, solosq; vltimos illorum dies considerat, quos Medici appellant *Terminos Lunæ*, in quibus terminis, & diebus ipsi nullo pacto sanguinem mitterent, nec medicamenta exhiberent, nec cauteria inurerent, nec aliud tale præstarent; nam Medici isti, aut veram Lunæ obseruationem ignorant, aut simulatores, aut superstitiosi, aut adulatores ægroti sunt.

83 *Ægroti multi sanabantur, pauci autem moriebantur.*

Mul-

Multiplicatis Lazzarectis; diminuto, & quasi deleto timore, & horrore contagij; aucto calore naturali non solum in Lazzarectis cutaneo morbo affecti, sed etiam intra, & extra Vrbem morbo quouis non cutaneo laborantes, vt plurimum sanabantur, pauci autem moriebantur.

82 *Gaudebat vniuersa Ciuitas tanquàm renati essent qui sanati fuerant; & nunquàm morituri qui non ægrotauerant.*

Tota Ciuitas gaudio plena erat, quia vnusquisq; morbi, & mortis periculo perfunctus erat; & quicumq; ægrotus fuerat sanatus, renatus esse sibi videbatur; quicumq; autem sanus non ægrotauerat, incorruptibilis quasi iudicabatur, nam in hoc anno ægrotos non perire, sanos autem non ægrotare, paradoxum videbatur; & ideò vnusquisq; gaudens erat, sicuti enim periculum morbi, & mortis timorem, sic securitas audaciam in omnibus genuerat, tanquàm ab alieno morbo propriam sanitatem, & ab aliena morte propriam vitam adepti fuissent.

83 *Serenissimus Ferdinandus, vt vltimum contagij finem videret.*

Semper finis est principium motus, & primum

mum principium est vltimus finis, cum omne agens agat propter finem, & quod est vltimum in actione, semper est primum in intentione. Serenissimi Ferdinandi semper fuit vltimus finis, vt contagium penitus euelleretur, & hoc fuit semper primum in mente illius, & ad hunc finem semper omnia facta sunt, ideò licet contagium extinctum videretur, tamen vt finis, & destructio illius certius sequeretur, duplicem Quarantenam concelebrari voluit.

84 *Quarantenam.*

Pytagoras vir sapientissimus, & celeberrimus tanti numerum fecit, vt virtutem in numeris posuerit; *Unde ad numerum virtutem referebat*, vt ait Arist. lib. 1. Magn. moral. cap. 1. Plato etiam multi numerum fecit; & ideò in Timeo, *Animam huius mundi ex numeris esse voluit; immò, Deos ipsos ex numeris constare dicebat;* & interrogatus ab Neocle, cur homini potius, quàm cuiquam ex cęteris animantibus credendum sit; Respondit, *Quia solus homo omnium animantium numerare nouit.* Inter numeros autem plurimi fecerunt numerum septenarium, tanquàm omnium rerum principium, & illi virtutem maximam tribuerunt, & certè summo iure, nam genitura septimo die habet quę-

cumq; corpus habere debet; septimo die post conceptionem spermaticarum omnium partium prima rudimenta apparent; nemo potest viuere sine cibo, & potu nisi septem dies; nemo potest viuere sine respiratione nisi septem horas; puer natus septimo mense vitalis est, natus autem sexto, aut octauo non est vitalis; pueris natis non imponebatur nomen nisi septimo die, vt ait Arist.; puerulus die septimo à partu vmbilici reliquias iactat; puer septimo mense incipit dentire; puer septimo anno dentes mutat; hominis ætas septenario numero constat; omnes morbi terminantur diebus septenarijs, vel septem mensibus, vel septem annis, vt voluit Hipp. & si omnia nunc scribere vellemus, quæ de numero septenario, die, mense & anno septenario dici possent, certè dies, mensisq; & annus prius nos deficeret. Pythagoram quidem reprehendit Arist. attamen ipse multum tribuit numero septenario, vt patet lib. de Hist. anim. cap. 1. Hipp. etiam numero septenario tantum tribuit, vt Pythagoræ discipulus fuisse, & in verba Magistri iurasse videatur; vnde Corn. Cels. ausus dicere fuit, quod Hipp. Pythagoricus erat. Galen. Auic. Auerr. omnesq; Medici numerum septenarium vsq;

ad sydera sic tollunt, vt tota ars medica in septenario numero ędificata videatur, & ideo Gal. lib. 1. de Dieb. Decret. numerat septenarium diem, vt Principem inter alios dies non quidem numero, & ordine, sed viribus, & dignitate, & illum Regi clementissimo assimilat, sicut diem sextum Tyranno. Omnes Medici septimum diem omnium dierum Regem appellant. Notandum est, quod dies, vt dies est, & per se nullam in se virtutem continet, nullius rei causa est, & de se nihil efficit, sola autem natura omnem habet in se virtutem, omniaq; efficit, & discernit; dies est tantum signum, quo Philosophus, & Medicus cognoscit naturam bene operari, illumq; motum esse naturalem, cum sit factus in illo die; itaut dies significat, nihil autem efficit, natura enim discernit, & non dies, & si dies septenarius decretorius est, non vt causa, sed vt signum decretorius est. Notandum etiam est, quod Hipp. Galen. & omnes Medicis inter dies decretorios quadragesimum numerant, multumq; illi tribuunt, & ratio est, *quia dies quadragesimus omnium morborum acutorum decretorius est*, vt ait Hipp. lib. 1. Prognost. tex. 25. & Galen. in comm. & 2. Aph. 23. & lib. 1. de diebus Decret.

 cret.

cret. cap.10.& 13. & Hipp.lib.1. de Morbis vulgaribus ægroto decimo, qui die quadragesimo perfectè iudicatus fuit; & lib. 3. Epid. ægroto tertio, qui quadragesimo die similiter perfectè iudicatus fuit. Quod dies quadragesimus sit omnium morborum acutorum decretorius patet, nam post quadragesimum diem cessat vis, & efficacia dierum decretoriorum, cum ille sit finis, & terminus omnium acutorum morborum, & hinc est, quod post quadragesimum diem omnes morbi languent, nec amplius crisibus, sed coctione, aut abscessibus finiuntur, nisi rarissimè; vnde Hipp. post diem quadragesimum dies decretorios contemnit, cum ille solus sit omnium morborum acutorum finis. Nec obijciat aliquis dissentientem doctrinam Hipp. qui aliquando dicit, *Quartumdecimum diem morborum acutorum esse finem*, vt lib.2. Aph. 23. Aliquando vigesimũ diem, vt lib. 3. Epid. ægroto quinto Cherione, qui vigesimo die perfectè iudicatus fuit, sicuti etiam lib. 3. Prognost. Aliquando quadragesimum diem, vt in locis superius allatis apparet, nam dissentio ista facillimè conciliatur dicendo, quod triplex est acutorum morborum genus, aliqui enim sunt absolutè, & simpliciter acuti, & isti die-

quartodecimo iudicantur; alij sunt acuti sine alia adiectione, & isti die vigesimo iudicantur, alij autem sunt acuti ex decidentia, & isti quadragesimo die iudicantur, vt Galen. docet: Cum itaq; dies quadragenarius tantam vim habeat, vt omnes acutos morbos decernere possit, rationabiliter Quarantena fuit instituta, quę numero quadraginta dierum constans omnes morbos acutos cutaneos iudicare poterat, quiquidem morbi cum essent acuti, quocumq; modo essent acuti, iudicari, & finiri debebant.

85 *Duplicem, politicam vnam, sacram alteram concelebrari voluit.*

Diximus superius ex mente etiam ipsius Platonis, quod sicut corporis, sic & animi dantur morbi: corporis morbi sunt multæ ægritudines, quas tercentas dixit esse Plinius; animi autem morbi sunt vitia, & peccata, quæ dinumerare Theologi debent; & sicut illas humana remedia vna cum Diuinis, sic ista non humana, sed Diuina sola sanare possunt, & sicut tàm corporis, quàm animi morbi curari debent, sic Quarantena duplex concelebrata fuit; vt sicut vna corporis morbos solum, sic altera corporis, & animi morbos; vitiaq; simul sanaret; & ideo sicut illa politica, sic ista sacra fuit, & si-

cut illa ab Sereniss. Ferdinando Duce heroico, sic ista ab Illustrissimo, & Reuerendiss. Cosmo Bardin de Comitibus Vernij Archiepiscopo Florentino viro quidem omnibus meritis ditissimo instituta fuit; & sicut corporis morbi, animiq; vitia simul in Ciuitate erant, sic illa, & ista simul conceleb. atq; fuerunt, vt sicuti corporis contagiosi morbi, sic animi peccata delerentur.

86 Politica talis fuit.

Incipit Historicus ordinem describere, qui in celebranda Quarantena politica seruatus fuit. Dicta autem est politica, quia Ciuitatis, ciuium, nobiliumq; gubernationem, & politiam respiciebat.

87 Vnicuiq; Ciuitatis Sexterio Illustriss. Senatorem præfecit, cuius imperio agenda omnia agebantur.

Dictum fuit superius, quod Florentia Ciuitas magna priscis temporibus in partes sex diuisa erat, quas Sexteria appellabant, licet postea in partes quatuor partita fuerit, quas hodie etiam Quarteria nominant; vt Quarantena politica facilius celebraretur, Sereniss. Ferdinandus partitionem Sexteriorum magis probans vnicuiq; Sexterio Senatorem vnum præfecit, & ille vnus ex illis erat, qui Sanitati Præfecti erant.

Autho-

Authoritas data fuit illis maxima, vt inde timor, & obedientia maxima oriretur in populo, cum sine timore populus non obediat, nec verbis, suasionibus, legibus, aut virtute, sed timore, & pęna solum moueatur; & ideo dixit Arist. lib. 10. Eth. *Non est possibile vulgum, & multitudinem ad probitatem, & virtutes incitare solis verbis, & suasionibus; non enim pudori, sed timori obediunt, nec ab malis ob dedecus, sed ob pęnam abstinent, cum ex affectu viuant, virtutem autem nunquam degustauerint; tales autem ad moderationem traducere quæ oratio posset?* Quoniam autem Quarantęna præcipuè populum, & plebem complectebatur, (quia Contagium plebem, pauperesq; populabatur,) ideò meritò Senatoribus illis magna fuit data potestas, vt sicuti pęna timorem, sic timor obedientiam pareret, & sic omnia agenda rectè agerentur.

88 *In vnoquoq; etiam Sexterio triginta viros nobiles elegit.*

Non solum vnicuiq; Sexterio Senatorem vnum, sed etiam triginta viros nobiles præfecit, quibus similiter authoritas magna data fuit: officium istorũ nobiliũ virorũ inferius dicetur.

89 *Et vnicuiq; viro nobili quinquaginta domus alendas distribuit.*

Offi-

Officium triginta virorum nobilium erat, vt vnusquisq; quinquaginta domus alendas sub se haberet; cur autem, & quomodo tot domus, & cur aliquę sic, aliquæ non alerentur, inferius suo loco dicemus.

90 *Vnicuiq; autem domui viri nobiles alimenta quotidie ministrabant.*

Serenissimi Ferdinandi sumptibus domus illæ omnes nutriebantur; singulisq; diebus alimentum illis ministrabatur, quod officium nobilibus illis viris demandatum erat: at quia officium illud laboriosum erat, & virum nobilem non decebat, ideò nonnulli alij ministri mercenarij (præsentibus semper viris illis nobilibus) alimenta omnia domibus subministrabant; viri autem illi nobiles, sicuti & Senatores mercenarij nullo modo erant, sed more nobilium gratissimè suo fungebantur officio, sicut alias dictum est.

91 *Omnes domus tàm nobilium, & diuitum, quàm ignobilium, & pauperum clausa erant.*

Prosequitur Historicus ordinem Quarantenæ, & ait, quod tunc temporis totius Ciuitatis domus, siue nobilium, & diuitum, siue ignobilium, & pauperum clausę omnes erant, itaùt nemo ex illis egredi, nemoq; illas ingredi poterat;

terat; pęna autem magna ingredientibus, & egredientibus imposita erat, quæ mortem ipsam in se continebat;

92 *Et sicut ex illis vnus, sic ex istis nullus exire poterat.*

Pauperes quotidie ab viris illis nobilibus alimentum bonum, & copiosum accipientes poterant semper in domibus suis permanere, nec opus illis erat, vt aliquis è domo ad emetiendum, comparandumq; aliquid exiret. Nobiles, & diuites nihil inde accipientes, & multis tùm necessarijs, tùm vtilibus assiduè egētes habebant opus, vt aliquis è domo exiret, qui necessitati, vtilitatiq; ipsorum inseruiret; & ideò vnus solus è domu diuitum, & nobilium exire poterat siue ille esset Dominus, siue seruus, siue alius quiuis in domu illa inhabitans.

93 *Vnus autem ille neq; mulier, neq; puer esse debebat.*

Agebatur Quarantena, vt Contagium, morbiq; contagiosi penitus delerentur, cum quadragenarius dies sit omnium acutorum morborum decretorius, naturaq; in illo dierum numero morbos omnes acutos iudicet, vt dictum fuit. Quoniam autem corpora humidiora, molliora, & rariora, (vt sunt corpora mulie-

rum,

rum, & puerorũ) facilius contagium recipiunt, conseruant, & in aliena corpora diffundunt; ideò mulieres, & pueri è domibus egredi non poterant; quicumquè autem egredi poterat, vnus solus erat, & ille adultus esse debebat.

94 *Ingredi nemini licebat, nisi necessariò.*

Sicut egredi vnus solus ob necessitatem, sic ingredi nisi necessariò poterat nemo, vt obstetrix, Medicus, Sacerdos, aut alij similes, vt sic commercium, & contactus corporum tolleretur, quo posito ponitur, & quo ablato aufertur contagium.

95 *Et sicut ditibus nullum, sic pauperibus copiosum alimentum dabatur.*

Diuites alieno alimento non egebant, & ideò à viris illis nobilibus nihil accipiebant; pauperes autem, qui arte, & industria alimentum sibi antea quærebant, alimento egebant, cum in domibus clausi essent, nec victum sibi aliunde comparare poterant; & ideò domibus pauperum alimentum solum dabatur, quod quidem erat bonum, & copiosum, quia sic Serenissimi Ferdinandi magnanimitas, & pietas ferebant.

96 *Alimentum erat Panis, Vinum, Caro, Oryza, Caseum; Item, Oleum, Acetum, Sal, Ligna, Carbones,*

 & alia

& alia tùm necessaria, tùm vtilia; abundanter tamen omnia.

Dum Lazzarectorum diuersitatem superius explicauimus, diuersitatem etiam diętę illorum declarauimus, dicentes, quod alia erat diæta ægrotantium, alia conualescentium, alia sanorum, alia suspectorum, alia quarantenam agentium; nunc diæta clausorum explicatur, quæ quidem erat sicut diæta sanorum; alimentum enim, quod illis dabatur, erat Panis triticeus bonus, Vinum bonum, Caro, Oryza, & Caseum, quod quidem alimentum est boni succi, valdè nutriens, valdè sapidum, & suaue, maximè autem quia abundanter illis dabatur. Dabatur etiam illis Oleum, & Sal gratia condimenti, cum Oleum, & Sal sint condimentum, & non cibus, licet Oleum certè nutriat, quia temperatum est in calido, & humido, & ideo Oleum impinguat hepar, & illius substantiam auget; immò oleum à tota sua substantia est homini valdè conueniens, vnde omnis res cocta in Oleo est multum nutritiua, & omnis ferè cibus coquitur in Oleo, aut cum Oleo, & hoc, quia est simile nostræ naturæ, cum sit in calido, & humido temperatum, vt docet Auerr. lib. 5. Collig. Salis autem, & Aceti nunc

dicere

dicere laudes, nimis longum, nimisq; ab instituto nostro alienum esset; & ideo satis sit dixisse, quod vt condimenta clausis pauperibus dabantur. Ligna, & Carbones similiter dabantur illis tùm ad coquendum alimentum, tùm ad semetipsos excalefaciendos, cum hyems esset, & valdè frigida. Alia tùm necessaria, tùm vtilia copiosè illis subministrabantur, vt dicit Historia. Quæret aliquis, cur Panis triticeus est adeò naturæ nostræ amicus, & ita omnibus placet, vt nullus sit homo, cui non placet Panis? Id, quod de alijs cibis dici non potest, immo plus placet Panis, quàm omnes alij cibi, licet sint suauiores, cum cibi suauiores magis fastidium afferant, quàm Panis ipse, licet sit minus suauis. Additur, quod nullus cibus sine Pane suauis est, nec benè digeritur, scaut Panis sit socius, & complementum aliorum ciborum. Respondemus cum Arist. in Probl. Panis triticeus à natura deputatus fuit homini pro cibo proprio; & ideo homo illum semper appetit, nec ab eo fastidium capit, & hoc ob ordinem naturæ, quæ dedit homini hunc cibum illi familiarissimum, & à tota substantia, proprietateq; occulta suauissimum. Alij cibi licet sint suauiores, fastidium tamen mouent, quia

non sunt illi secundum naturam destinati, & ideo non semper placent. Quoniam autem catenatæ sunt, vt plurimum difficultates, & vna aliam trahit, iterum quæret, cur Vinum generosum est adeò cordiale, & nostræ naturæ amicum? Respondemus cum Auic. lib. de Medicinis cordialibus, quod spiritus vini generosi sunt simillimi omninò spiritibus vitalibus ipsius cordis, qui spiritus vitales de sui natura sunt nobilissimæ complexionis, & substantiæ, maximeq; lucidiratis, & splendoris, (nam cor ipsum, cum sit viscum nobilissimum, nobilissimo eget spiritu ad suas operationes) & ideo nobilissima est substantia spiritus vitalis, nam lucidissimus est, & substantiæ celesti, radijsquè solaribus simillimus; & hinc est, quod Sol, & radij solares nos valdè delectant, & pueruli etiam rident cum Solem aspiciunt; Sol enim, & radij solares sunt spiritibus vitalibus perquàm simillimi: Si igitur vini generosi spiritus sunt spiritibus vitalibus simillimi, & omne simile gaudet, & vim acquirit ab suo simili, certè cor ipsum gaudet Vino, illo corroboratur, & ab illo solo sine alia causa vim, spem, fortitudinem, & gaudium magnum adipiscitur, vnde ebrij, & conuiuati omnia pericula subeunt,

ab Vino facti fortes, & intrepidi. Iterum quęret, vtrum cibus, & potus sapidus sit omnibus hominibus cùm sanis, tùm ęgrotis ab Medico semper concedendus? Respondemus, quod omnibus est semper concedendus, ratio autem est, quia cibus, & potus sapidus maximè omnium nutrit, & quò plus sapit, eò etiam melior est, melius enim coquitur, magisq; nutrit, nam, vt ait Auic. lib. 1. *Stomachus, & virtus retentiua vehementer cibo sapido, & suaui applicantur, & omnia membra principalia secundum complexionem suam sunt cibo illi simillima*; ratione enim similitudinis fit cibi suauitas in corporibus sanis, in ęgrotis autem fit ratione contrarietatis. Notandum est, quod cibus triplex est, aut enim est similis, aut dissimilis, aut contrarius corpori nutriendo, cibus quidem similis sapit ob similitudinem; dissimilis nō sapit ob dissimilitudinem; contrarium autem sapit ob medelam, & sicut corpus sanum gaudet suo simili, sic ægrotum suo contrario; at cibus dissimilis neq; sano, neq; ægroto sapidus est, quia est ab vtroq; diuersus; & ideo cibus dissimilis fit sapidus condimento, aut coctione, aut vtroq; cùm per condimentum, & coctionem naturæ, & corporis temperamento similis fiat, vnde postea suauis,

 & sa-

& sapidus est. Sed oritur dubitatio, cur ex cibo dissimili, qui nec sapit, nec est edendo, & ex condimento dissimili, quod nec sapit, nec est edendo fit cibus suauis, & sapidus, qui est edendo? Respondemus cum Galen. quia ex duobus immoderatis simul coeuntibus fit vnú mixtum moderatum, quod sapit, & dulce est, ratio autem patet, nam cibus, & condimentum sunt semper contraria, & inuicem agendo, & patiendo corriguntur, rediguntur q; ad temperamentum quoddam tertium, quod dulce, & sapidum est; itaut ex duobus dissimilibus, & insuauibus fit vnum simile, & suaue, sicut accidit, quandò ex duobus vitijs fit vna virtus, nam vt ait Arist. lib. 7. Ethic. *Imprudentia cum incontinentia virtus est*. Cibus igitur dissimilis sine condimento, aut coctione, neque sanis, neque ęgrotis placet, & natura illum abhorret, ab virtute membrorum repudiatur, non retinetur, non digeritur, fastidium parit, & ventriculi temperamentum lędit, vnde fit cibi corruptio; & ideo dicebat Auic. *Cibi horribiles facillimè putrescunt, quia non digeruntur*. Notandum etiam est, quod similitudo prouenit ratione primarum qualitatum corpori similium, vt calidi, frigidi, humidi, & sicci in corpore sano, contra-

trariarum autem in ægroto; aut ratione secundarum, & tertiarum qualitatum, vt ratione saporis, siue corpus sit sanum, siue ægrotum; aut ratione materię ipsius cibi, vt oua sorbilia, Vinum, Caro, & similia; aut ab tota substantia, vt Panis, qui facultate occulta omnibus placet, vt dictum fuit, sicuti etiam aliquandò aliquis cibus omni ratione probus, tamen à tota substantia alicui homini non placet, licet alios homines summopere delectet, datur enim aliquando cibus, qui multis est suauissimus, vni autem homini est abominabilis; & hinc patet, quod vnaquęq; natura, & complexio hominis proprium sibi cibum requirit; & sunt quidam hominum, quibus nocet nutrimentum bonũ, & quibus iuuat nutrimentum malum, bonum autem non digerunt, nec illis placet; at sicut illi debent cibum illum derelinquere licet bonus sit, quia nocet, sic isti illum abominare debent licet iuuet, & sapiat, & digeratur, nam si nõ nocet nunc, nocebit in dies, & in futurum. Similitudo etiam est, aut cum stomacho, aut hepate, aut alijs visceribus; si cibus est similis cum stomacho, hepate, alijsq; visceribus omnibus, omnesq; habet quatuor similitudines enarratas, tunc cibus est vndequaq; sapidus;

si est similis cum stomacho, & hepate in vna, aut duabus, aut pluribus, aut paucioribus conuenientijs, tunc cibus est magis, aut minus suauis, & tunc magis, aut minus digeritur; si cibus est similis cum stomacho, non autem cum hepate, tunc cibus est sapidus, at non digeritur, & nocuus est licet sit suauis in principio; postea enim nocuus est ob dissimilitudinem stomaci, & hepatis, vt Auic. docet. Et hinc est, quod cibus aliquando sapit, attamen nocet, & iste cibus licet sapidus non est concedendus, sicut semper concedendus est cibus sapidus, qui similitudines omnes allatas in se continet, cum ille sit optimus cibus, nec vnquam nocere possit, nisi in hoc vno, nempè, siquis comedat nimis, & ideo dixit Auic. *Cibus bonus, & sapidus, & nutriens hoc solum impedimenti secum portare videtur, quod possibile est, vt homo ex eo multum comedat, cetera laudabilis est.* Iterum quæret, cum detur cibus bonus quo ad materiam non sapidus, & detur cibus sapidus quo ad materiam non bonus, quisnam est eligendus? Respondemus cum Hipp. quod cibus sapidus licet deterior semper est præferendus insipido licet meliori, nam ille melius digeritur, cum stomachus illum melius amplectatur, & in meliorem

liorem conuertat; non quidem ob bonam suam substantiam, sed ob suauitatem, vnde melius concoquitur, quàm cibus melior, sed insuauis; ille enim ob magnam digestionem, iste autem ob maiorem materiæ dispositionē, & bonam substantiam digeritur; & sicut ille melius digeritur, sic etiam melior cibus erit; vnde bene dixit Hipp. lib. 2. Aph. *Paulo peior, sed suauior cibus, & potus meliori, & insuauiori est præferendus*. Iterum quæret, si cibus sapidus semper est concedendus tùm sanis, tùm ęgrotis corporibus, cur Medici non semper concedunt ęgrotis quę appetunt, cum contraria morbo appetant? Respondemus, contraria sunt duplica, aut enim sunt contraria secundum formam, aut secundum materiam, idest, aut sunt contraria accidentibus, & effectui morbi; aut sunt contraria causę, & materię ipsius morbi; si appetita sapida sunt contraria accidentibus, & effectui morbi, à Medico concedi possunt, at non sequitur inde sanatio, cum non respiciant materiam, causamquè morbificam, quas tollere Medicus debet ad hoc, vt fiat sanatio: Si verò illa sint contraria non solum secundum formam, sed etiam secundum materiam, tunc liberè concedenda sunt, cum respi-

 ciant

ciant materiam, causamq; morbificã; aliquando enim appetuntur cõtraria; quę sunt eiusdem conditionis, idest, sunt contraria secundum formam, & materiam morbi; sed quia ægroti, vt plurimum, appetunt contraria secundum formam, & nõ secundum materiam, ideò Medici ægrotis appetita negant, cum ab illis concessis potius augeatur morbus, & causa morbi, licet quoad formam concedi possent. Iterum dicet, si cibus sapidus dandus est ægrotis, quia contrarius est morbo, igitur fęminis picatione laborantibus concedenda erunt illa praua cibaria ab ipsis tantopere appetita, vt Terra, Carbones, Cinis, & similia. Respondemus, vt supra, nempè, quod si praua illa cibaria considerentur quoad formam, primasq; qualitates, sunt quidem concedenda, non autem quoad materiam, & ratio est, quia forma, & primę qualitates sunt causa, vt illa praua cibaria appetantur, & sapiant, cum sint contraria morbo, & sic concedi possunt; sed quia illa forma, primęq; qualitates sunt coniunctæ cum praua materia, coctioniq; inepta, ideò concedenda non sunt: Quod si forma, & materia similes sint, & homogeneæ, tunc danda quidem essent, cum suauitas non ab forma, primisq; qua-

litatibus

litatibus solum, sed ab materia etiam pendere debeat, vt dictum est. Iterum dicet, calor naturalis improbus omnia vincit, & est potentior ipso igne, cum aliqui sint cibi, qui ab igne nunquam, ab stomacho autem, & calore naturali facillimè concoquuntur; exemplum sit Strutio animal; quod quidem aurum, & ferrum ingestum concoquit, quæ ab igne non coquuntur; si igitur calor naturalis est adeò validus, vt ab igne insuperabilia superet, ad quod tot conditiones in cibo describere? Respondemus, quod calor naturalis nullo pacto est igne potentior, & si Structio animal aurum, & ferrum digerit, non idcircò calor naturalis in stomacho illius est ipso igne validior, digerit enim illa Structio proprietate occulta ob sympathiam, quam stomachus illius ad aurum, & ferrum habet; sicut etiam euenit in cibis aliorum animalium, quorum ciborum vnus ab vno animali semper, ab alio animali nunquam digeritur; & hoc fit ob sympathiam, & proportionem cibi ad stomachum, & stomaci ad cibum, quę sympathia, & proportio est ab ipsa natura sic instituta. Non est igitur calor naturalis in stomacho structionis potentior ipso igno, immo est fortasse debilior calore naturali

 mul-

multorum animalium, quæ aurum, & ferrum non digerunt, licet calore naturali validiori, quàm Structio sint prædita, & hoc, quia sympathiam illam, proportionemq; non habent, vt lib. 5. Collig. ait Auerr. Ex superius dictis sanciatur ista lex, & axioma omnibus Medicis, cibus, & potus sapidus (seruatis seruandis superius allatis) tùm sanis, tùm ægrotis semper est cōcedendus: Medicus autem ille, qui ęgrotis sapida negat, contra dignitatem, & ordinem naturæ agit: Natura enim dedit animantibus omnibus sensum ghustus, vt cum illo alimentum bonum à malo, & conueniens ab inconuenienti discernerent: Dedit etiam natura saporem cibis, & potibus, vt per illum similiter alimentum bonum à malo, & conueniens ab inconuenienti diiudicarent; at sicut ex conuenientia nascitur suauitas, sic ex suauitate pendet nutritio, nec potest sapidus cibus non nutrire, ratio autem est, quia semper appetitus est proprij obiecti, & ab obiecto proprio sedatur, at sedatur sapido cibo: sapidus igitur cibus est proprium appetitus obiectum, & illum sedat, quia nutrit; quod si verum hoc non esset, frustra esset ordo naturæ, quæ ab suauitate, & in suauitate saporum cibum bonum, & conue-

nientem

nientem ab inconuenienti, & malo cognosci, iudicariq; voluit.

97 *Exultabant pauperi clausi, quia in carceribus, vt liberi.*

Scribit Arist. lib. 2. Polit. & lib. 1. Metaph. quod homo liber ille est, qui viuit sibi ipsi, nec est alterius gratia; sicut homo seruus est ille, qui cum sit homo, est tamen homo ad alium, & est alterius gratia, & ideò Deus summè liber est, quia est ad se ipsum solum, & nunquam alterius gratia, cum nihilo indigeat. Itaq; si pauperes clausi exultabant, summo iure exultabant, licet enim domus illis essent tanquam carceres, in carceribus tamen viuebant, vt liberi, quia nullo indigebant, cum omnia illis copiosè subministrarentur. Ad se ipsos etiam viuebant, nam (vigente Quarantena) non solum ipsi non erant ad alium, immo alij erant ad illos, cum illorum gratia omnia agerentur, & non gratia alterius, vt serui, sed sui gratia, vt liberi, vitam degebant.

98 *In paupertate, vt diuites.*

Duo sunt quidem onera, quæ omnium grauissima putantur, senectus, & paupertas, licet paupertas sit senectute grauior, nam senectus est secundum naturam, & omnes illam adipi-

sci cupiunt, licet adeptam accusent. Senectus etiam bona multa in se continet, multaq; beneficia secum affert, vt lib. de Senectute scribit Cicero. Paupertas autem est præter naturam omnibus odiosa, & mala omnia tùm corpori, tùm animæ semper adducit. Paupertas est adeò graue pondus, vt dixerit Poeta, *Ad fugiendam paupertatem licet se proijcere in mari*; ratio autem est, quia *miserrimum est fame perire*, vt Plato ait. Et quàm vis vita nihil sit dulcius, morteq; nihil horribilius, homines tamen potius mortem, quàm paupertatem eligeret, cum molestissima sit pauperum vita, vt optimè norunt, qui paupertatem magnam experiũtur, aut experti sunt. Inter multa bona externa numerantur diuitiæ, quæ post sanitatem primum locum habent, & ab omnibus summopere expetuntur, immò post Deum (propè diximus) adorantur; vnde *diuitijs obediunt omnia*; & ideò dixit Arist. *Sine bonis exterioribus* (quorum vnum sunt diuitiæ) *nemo potest esse felix, nam felix nullo indiget*. Non solum autem corpori, sed animæ etiam beneficia maxima conferre possunt diuitiæ; vnde Hipp. lib. de Aere, Aquis, & Locis ait, *Diuites sunt Dijs gratiores, quàm pauperes, pauperes enim sunt circa cultum Diuinum negligentiores, quàm di-*

uites,

nites, qui sæpius Dijs sacra faciunt, victimas offerunt, statuas erigunt, & colunt, & hoc, quia pecunijs abundant. Pauperes autem hæc non faciunt cum non habeant; & ideò Dij diuitibus magis beneficia retribuunt. Et hinc fuit, quod pauperes clausi, cum prius paupertatem, & postea in Quarantena diuitias (vt ita dicamus) experti fuissent, exultabant, lætiq; erant, nam tunc temporis nutriebantur, vt diuites, cum ab viris illis nobilibus quotidie, copioseq; alerentur.

99 *In ignobilitate, vt nobiles viuebant.*

Nobilitatis magnum est signum seruos habere nobiles, & ideò dixit Arist. in Polit. *Semper melius imperium meliorum parentium est, seu hominis, quàm bestiæ, nam quod à melioribus perficitur, melius est opus.* Nobiles erant viri illi, qui pauperibus alimenta suggerebant, non solum autem nobiles erant, sed etiam ingenui, & omni humanitate, benignitateq; referti, vnde benignè, humaniterq; circa pauperes ita se gerebant, ac si serui illorum essent; & ideò pauperes clausi ignobiles in temporaria illa nobilitate viuebant vt nobiles, cum seruos haberent nobiles, vnde læti, & gaudentes erant.

100 *Regia potius, quàm publica Quarantena erat,*

Scri-

Scribit Historicus, quod Quarantena illa potius Regia, quàm politica erat, licet enim politicam in se contineat Regia, & Ciuitatis, ciuiumq; politiam amplectetur, attamen dignitatem, maiestatemquè maiorem significat; & quamuis omni magnificentiæ, honoris, splendoris q; genere Quarantena ageretur, tamen quia propriam etiam personam Serenissimi Ferdinandi aliquo pacto continebat, ideò Regia potius, quàm politica appellari debebat; ille enim, vt omnia optimè fierent, Ciuitatem sæpè perlustrabat, vnde Quarantenam honorabat, & illam digniorem reddebat.

101 Serenissimus Ferdinandus æmulus Auroræ.

Inter innumeras Serenissimi Ferdinandi laudes illa etiam numerari debet, quod ipse est vigilantissimus, & summo mane cum Aurora, quasi æmulus, & imitator illius non solum tempore Quarantenę, sed ab ipsa pueritia semper consurgit, & hoc duplici causa, prima, vt multa, & grauia illius negocia citius adimpleantur, totaq; Hętruria facilius gubernetur, nam, vt ait Esiodus,

Aurora tibi tertiam operis partem auget,
Aurora etiam iter producit, & opus,
Aurora apparens multos deducit in viam

Homi-

Homines, & multis iuga bobus super imponit. Secunda, vt sanitatem tueatur, qua vt certius fruatur, continentiam, & exercitium cum vigilantia ita coniunxit, vt sicut funiculus triplex difficilè rumpitur, sic illius sanitas cum vigilantia, continentia,& exercitio simul colligata difficilè lędi possit, Hipp. præceptum seruans, quod lib. 6. Epid. ait, *Studium sanitatis non satietas, non pigritia.* Continentia est virtus circa corporis voluptates, & dolores, vt scribit Arist. in Eth. quæ quidem virtus in Serenissimo Ferdinando maximè lucet, cum circa cibum, & potum adeò continens sit, vt nunquam ad satietatem comedat, & bibat, sed tantum comedit, & bibit, quantum sola vita requirit, & virtus postulat; nec cibum sumit nisi post desiderium certum, *Cum nihil sit deterius, quàm mittere nutriens super aliud nutriens, quod non sit digestum; nec cibo ita repletur, vt non sit ibi locus superfluo reliquijs desiderij adhuc in anima remanentibus*, sicut monet Auic. Cibi, & potus quantitas ab nullo Medico præscribi potest, sed sola natura illam nos docet, nam si corpus sanum est, natura tantum appetit, quantum coquere potest, tantum autem coquit, quantum appetit, cum appetentia coctioni respondeat. Simi-

liter dicendum est de somno, natura enim in corpore sano somni terminum præfinit, & tunc cessat somnus, quandò corpus illo non amplius eget, vt Gal. ait: Quod si corpus non sit sanum, tunc natura plus, aut minus appetit, quàm coquere possit, & plus, aut minus corpus dormit, quàm opus habeat; vnde plus, aut minus appetere, quàm concoqui possit, & plus, aut minus dormire, quàm sit opus, sunt morbi signum. Serenissimus Ferdinandus continens dici debet, quia tantum sumit, quantum appetit, & tantum appetit, quantum coquere potest neglecta penitus voluptate, & satietate sanitatem solam, virtutemq; respiciens. Exercitio etiam sanitati necessariò vtitur, & illo quidem opportuno, temperato, & optimo, istud enim valdè iuuat, sicut importunum, nimis forte, vel nimis debile valdè nocet. Exercitium optimum est, quando corpus exercetur, & anima simul oblectatur, & ideo multi sola voluptuosa exercitatione à morbo liberati sunt, vt Galen. docet. Exercitium etiam optimum est, quandò omnes corporis partes mouentur, & quandò ad libitum augeri, vel minui, & quandò ad libitum magis vna, quàm alia pars moueri potest, at non omnes partes simul moueri debent,

bent, nam vna quiescere, alia autem moueri debet, itaut dum vna quiescit, alia moueatur, & dum vna moueatur, alia quiescat, vnde omnes corporis partes moueantur, & quiescant, at non omnes simul moueantur, & quiescant. Tale exercitium est ludus paruæ pilæ, venatio, equitatio, & similia, & ideò antiquitus leges iubebant, vt Imperatores, & Duces attenti essent voluptuosæ exercitationi, & gloriæ cupiditati coniunctæ, vt est venatio, equitatio, & ludus paruæ pilę, nam sicut faciunt ad sanitatem corporis, sic & ad prudentiam, discunt enim insidiari, obcupare, obcupata tueri, & alia huiusmodi. Ludus paruæ pilæ est exercitium laudabile, & viri clarissimi illo semper delectati sunt, cum sit exercitatio propria virorum nobilium, & Alexander Magnus illo valdè delectabatur, vt scribunt nonnulli. Summè laudabilis est etiam ludus ille Florentiæ adeò frequens, & consuetus pillularum lignearum, vulgò dictus, *Gioco delle pallottole*, qui quidem ludus omnes conditiones superius allatas in se continet. Exercitium non solum est ipsius corporis, sed est etiam ipsius animæ, & illud nihil aliud est, nisi cogitatio, & discursus, qui quidem est animę, sicut est corpori motus; & ideo dixit Hipp.

lib. 6. Epid. *Animę deambulatio cogitatio hominibus.* His omnibus exercitijs vtitur Serenissimus Ferdinandus, illisq; delectatur. Dubitari potest, an exercitium conueniat etiam corporibus sanis? Respondemus cum Arist. lib. 2. de Cęlo, quod corpora sunt triplicia, aut enim sunt omnino sana, nihilq; recedunt ab optimo temperamento, aut parum recedunt, aut multum recedunt; corpora, quæ nihil recedunt, nullo egent exercitio, cum sint optimo temperamento prædita; quæ parum recedunt, paruo etiam egent exercitio; quæ multum recedunt, multo etiam indigent exercitio. Sunt autem aliqua corpora ab optimo temperamento adeò remota, vt nullum illis exercitium conueniat, immo potius illis noceret, cum alio remedio indigeat, vt euacuatione, aut alio maiori remedio, vt ibi Arist. docet. Dubitari etiam potest, cur exercitium calorem naturalem auget, medicamenta autem calida à Medicis exhibita calorem naturalem in ęgris non augent? Respondemus, quod exercitium est optimum, quia calorem naturalem, spiritusq; naturales auget; spiritus autem, & calor naturalis auctus sunt eiusdem speciei cum primo calore, primisq; spiritibus naturalibus, quiquidem aucti perfectiores red-

dunt

dunt omnes suas operationes; at calor medicamentorum est corpori aduentitius, nec calori naturali similis, nec eiusdem speciei cum illo, vnde non iuuat, immo nocet, vt ipsa experientia docet, nam Medici suis medicamentis calidis corpora adurunt, calorem autem naturalem non augent, neq; conseruant, sed manifestè diminuunt.

102 *Seruato decoro equitando sæpe totam Ciuitatem perlustrabat.*

Decorum est, vt ait Cicero, quod consentaneum sit hominis excellentiæ in eo, in quo natura illius ab reliquis differat; dicitur autem decorum ab eo, quod decet. Serenissimus Ferdinandus decorum seruabat, nam omnes illius actiones excellentiam, & maiestatem suam decebant, & dum equitando tùm sanitatis, tùm dignitatis gratia totam Ciuitatem, omniumq; actiones perlustrabat, decorum suum seruabat, non enim clausis pauperibus, vt instrumentum seruiendo, sed vt prima causa, & primus author Quarantenæ Illustrissimis Senatoribus, alijsq; viris nobilibus iubendo imperabat, & eminentissimè nihil agens omnia peragi dabat, & illius imperio omnia nobiliter agebantur.

103 *Et illo prætereunte resonabat laudibus æther,*

iteratisq; laudibus pauperes clausi ad Cęlum vsq; illum efferebant.

Omne laudabile ideo laudatur, quia qualitate aliqua præditum est, & ad aliquid refertur, quod verè bonum, & honestum sit, sicut sunt virtutes, quæ ob actiones, & opera bona laudari solent; sicuti etiam sunt viri boni, qui ob virtutes, bonasq; illorum actiones laudantur, nam *Virtutis est laus*, vt scribit Arist. in Eth. Laudabilis summopere est Serenissimus Ferdinandus, cum sit nō solum bonus vir, sed etiam optimus Princeps, omnibus virtutibus, optimisq; actionibus insignitus; & hinc fuit, quod pauperes clausi (ne ingrati viuerēt) prętereuntem illum laudabant, multiplicatisquè, nedum iteratis laudibus, vocibus altis nomen illius ad Cęlum vsq; adeo efferebant, vt totus aer laudibus illius resonabat.

104 *Et illi salutem precantes, valdeq; clamantes dicebant, valeat, valeat, viuat, viuat Serenissimus Ferdinandus.*

Pauperes clausi non solum summis laudibus prætereuntem illum ad Cęlum vsq; ferebant, sed quia laudes illæ meritis suis erant longe minores, ideo laudum defectum compensantes salutem illi à Deo precabantur, & vt sani ra-

tem,

tem, vitamq; longęuam consequeretur, magnis clamoribus dicebant, viuat, viuat, valeat, valeat.

105 Rustica Quarantena fuit etiam concelebrata.

Cum politicam Quarantenam satis plenè Historicus descripserit, nunc rusticam etiam simul concelebratam scribit, sed ita quidem breuiter, vt vix illam aggredi videatur, quinimmo culpandus est, nam, aut defecit in necessarijs, aut abundauit in superfluis, aut obliuiosus fuit, cum enim superius dixisset, quod duplex fuit instituta Quarantena, altera politica, altera sacra, cur rusticæ non meminit, si celebranda erat? Cur etiam meminit sacræ, & non describit illam? Respondemus, meminit sacrę, quia concelebrata fuit, non describit illam, quia rerum sacrarum descriptio superat captum illius. Non meminit rusticæ, quia politicæ meminit, quæ rusticam in se continet, cum rustica sit pars politicæ. Quod autem politica rusticam in se contineat, patet, nam scribit Arist. lib. 7. Polit. *Rustici sunt pars Ciuitatis, & sine rusticis non potest esse benè instituta Ciuitas*, & numerando partes, quibus Ciuitas constare debet, *sex illas esse asserit, agricolas, artifices, milites, diuites, Sacerdotes præcipuè,*

& In-

& Iudices, sine quibus non potest esse benè constituta Ciuitas, cum sint Ciuitati necessariæ. Cum igitur rustici sint pars Ciuitatis, & politica omnes Ciuitatis partes in se contineat, ideò Historicus politicam solum nominans rusticam etiam simul nominauit, & amplexus est. Quoniam autem politica ciuilis descripta fuerat, politicam rusticam etiam scribere decens erat.

106 *In qua prædium colentes in prædio, operarij in terminis ducentorum passuum à domu propria clausi erant.*

Diximus cum Arist. in politicis, quod rustici sunt pars necessaria Ciuitati, cum sine illis nulla possit esse benè instituta Ciuitas, necessitas autem est ob alimenta, si ergo rustici sunt pars Ciuitatis necessaria, (quia sine alimento Ciuitas esse non potest) rationabiliter Sanitatis Præsides statuerunt, vt rustici prædium colentes in ipso prædio clausi essent, nam si in proprijs domibus in Quarátena ciuili rustici clausi fuissent, nec prædium colere, nec alimenta Ciuitati conferre potuissent, vnde Ciuitas insufficiens sibi fuisset; at in prædijs clausi vtrumq; præstare poterant. Operariorum est eadem ratio, cum sint agricolæ, & prædij colentium coadiutores.

107 *Vnus*

101 *Unus exire poterat, sed neq; mulier, neq; puer; ingredi autem nullus nisi necessariò.*

Sicut omnia noua placent, sic omnia vetera fastidiunt, vt est in prouerbio. Verba ista in Quarantena politica satis explicata fuerunt, & ideo fastidium illorum euitantes, & vt vetera omittentes illud potius quæramus, cur omnia noua placent, vetera autem fastidiunt? Respondemus, quod finis, & perfectio ipsius intellectus sunt ipsum intelligere; & intellectus, dum intelligit, voluptatem habet, quia finem, & perfectionem suam acquirit, vnde voluptas; hoc autem fit, quandò intellectus noua intelligit, circa quę intensè operatur, vt perficiatur, intensam illam operationem intensa sequitur voluptas, voluptas autem intensa perficit operationem: Sed quandò intellectus vetera considerat, tunc nihil de nouo intelligit, nec intensè operatur, nec vllam voluptatem, nec perfectionem acquirit, cum iam iam prius illa intellexerit, & voluptatem, perfectionemq; in principio susceperit, & ideo quandò intellectus nihil de nouo, sed vetera solum intelligit, non solum voluptatem, & perfectionem adipiscitur nullam, immo fastidium recipit inde, nam *omnia, quæ vno, & eodem modo semper se habent,*

generant fastidium, vt ait Arist. Noua itaq; cum sint finis, & perfectio intellectus, delectant, siue bona, siue mala sint, cum tàm scientia boni, quàm scientia mali sit finis, & perfectio ipsius intellectus, vt vtraq; scientia intellectui suauis sit, quia vtraq; illum perficit, & ille ad vtramq; æquè se habet, nec dici debet scientia mala, quia sit scientia mali, nec scientia bona, quia sit scientia boni, vtraq; enim bona est, quia vtraq; est finis, & perfectio intellectus, qui ab vtraq; voluptatem, & perfectionem æquè accipit. Voluntas est, quæ bona, aut mala dici meretur, nam si vult bonum, dicitur bona voluntas, si vult malum, dicitur mala voluntas. Differunt igitur intellectus, & voluntas, nam intellectus nunquam dicitur malus etiam si malum intelligat, voluntas sola dicitur mala, quandò malum vult.

108 *Alimentum dabatur operarijs tantum, & erat Panis triticeus.*

In Politica Quarantena tàm nobiles, & diuites, quàm ignobiles, & pauperes proprijs in domibus clausi erant; & sicut illis alimentum nullum, sic istis multiplex dabatur, vt dictum fuit. In rustica Quarantena tàm colentes prædium, quàm operarij clausi erant, & sicut illis

nullum,

nullum, sic istis alimentum simplex dabatur, quod erat Panis triticeus solus; Panis autem solus erat, quia solo Pane nutriri operari consueti sunt, tanquam illis à natura institutus, & ideo paruo illo cibo vescuntur, illiquè assueti sunt; vnde Virg. in Georg. cecinit,

Et patiens operum, paruoq; assueta iuuentus.

Assueti sunt rustici solo Pane nutriri, quia, vt dictum fuit, solus Panis est cibus proprius hominis, illiq; à natura destinatus, & ideo rustici solo Pane vescuntur, quia secundum ordinem naturæ viuunt; vnde Seneca dixit, *Panem, & Aquam natura nostra desiderat, & nemo ad hæc pauper est, interque quis quis desiderium suum claudit, cum ipso Joue de felicitate contendit*, & addit, *Parabile est quod natura desiderat, natura enim est paucis contenta.*

109 *Ab viris nobilibus similiter distributus.*

Si in Quarantena politica viri nobiles alimentum illud multiplex pauperibus clausis distribuebant, multo magis in rustica viri nobiles alimentum simplex rusticis operarijs distribuere debebant, & ratio est, quia nobilior est populus rusticus populo ciuili, non solum enim populus rusticus est pars Ciuitatis, sicut est populus ciuilis, & sine illo etiam non potest esse

 benè

benè instituta Ciuitas, sed est etiam omnium populorum antiquissimus, immo est omnium populorum optimus; vnde Arist. lib. 1. Polit. dixit, *Optimus populus est ille, qui ex agricolis constat.* Virgilius etiam in Georg. laudans agricolas cecinit.

O fortunatos nimium (sua si bona norint)
Agricolas; quibus ipsa procul discordibus armis
Fundit humo facilem victum dulcissima tellus,
His secura quies, & nescia fallere vita.

110 *Peractis Quarantenis, deleto Contagio, domibusq; reclusis, tàm nobiles, & diuites, quàm ignobiles, & pauperes, tàm fœminæ, quàm pueri, tàm ciuiles, quàm rustici paulatim omnes liberi facti sunt.*

Sicut finis est principium omnis motus, qui fit ad illum finem antequam habeatur, sic habito fine cessat omnis motus, qui fit ad illum finem, & ille fit vltimus finis; fuit semper vltimus finis, vt Contagium radicitus euelleretur, & ad hunc vltimum finem omnia semper acta fuerunt, ideò deleto Contagio omnes clausi, reclusis domibus, liberi facti sunt: Paulatim autem, & non omnes simul liberati fuere, nam prius Quarterium vnum, postea aliud, prius homines, postea mulieres, & pueri, prius

mu-

mulieres nobiles, postea ignobiles liberæ factæ fuerunt, magis enim suspecta nouissimè permittebantur.

Numerus eorum, qui in hoc anno quouis morbo, quouis loco, siue intra, siue extra per tria miliaria circa Vrbem, curati, & non curati mortui sunt, nouem milia vix completus fuit.

Vt Serenissimi Ferdinandi, & Sanitatis Præsidum laudabiles ordines, inculpatissimæ diligentiæ, optima instituta, omnium ministrantium exactissima obedientia, & seruitus, omniumq; Medicorum rectissima curatio clarius elucescerent, numerum omnium, qui in hoc anno, quouis morbo, quouis loco, siue intra, siue extra per tria milliaria circa Vrbem mortui sunt, Historicus addidit; numerus autem nouem milia vix compleuit sicut ex publico mortuorum catalogo videre est. Et certè in Ciuitate adeò magna, vbi tot sunt pauperes, numerus ille non solum paruus, sed minor etiam est, quàm quod credi possit. Nec dicat aliquis, quod paruus ille numerus mortuorum morbos illos fuisse non contagiosos indicat, nam sanati etiam, qui plures, quàm mortui fuere, sunt connumerandi. Preterea, non ex numero mortuorum, sanatorumquè, sed ex idea

morbi

morbi morbus iudicandus est. Nec valet illud consequens, multi pereunt, ergo morbus est contagiosus; nec illud etiam, pauci pereunt, ergo morbus non est contagiosus, multi enim morbo lethali, sed non contagioso, & pauci morbo, & illo contagioso perire possunt; immo contagium ipsum non solum in paucis, sed in vno etiam solo indiuiduo seruari potest. Nec est par ratio Pestis, & contagij, nam vera Pestis fit ab aere corrupto, qui est causa vniuersalis, & ineuitabilis, & ideo omnes, aut plurimi moriuntur; at in Contagio non semper plurimi moriuntur, cum fiat ab causa particulari, quæ quidem euitari potest; vnde non ex numero mortuorum, sed ex idea morborum morbi semper diiudicandi sunt.

112 *Sacram Quarantenam sacra persona describet.*

Si sacram Quarantenam sacra persona describet, sacra etiam persona illam explanabit, nos enim sacris literis operam nullam dedimus.

FINIS.

Admo-

Admodum Reuerendus Dominus Antonius Nellius Canonicus Florentinus videat, an in hoc opere aliquid contineatur, quod pietati christianæ, seu bonis moribus repugnet, nobisq; inferius referat, 20. Febr. 1631. ab Incarn.

Petrus Nicolinius Vicarius Generalis Florentiæ.

Reuerendiss. Domine, vidi, ac perlegi huiusmodi opus Historię Morbi cõtagiosi, cuius auctor Alexander Righius, in quo nihil, quod pietati christianæ, seu bonis moribus repugnet, inueni; in quorum fidem ego Antonius Nellius Canonicus Florentinus manu propria scripsi, die 15. Martij 1631. ab Incarnatione.

Jmprimatur Florentiæ ordinibus consuetis seruatis, 18. Martij 1631. ab Incarnatione.

Petrus Nicolinius Vicarius Generalis Florentiæ,

Impri-

Imprimatur. Die 27. Martij 1632.

F. Clemens Egidius Inquis. Gen. Florentiæ.

Sebastianus Cellesius.

INDEX

INDEX

A

Imprimatur. Die 27. Martij 1632.

F. Clemens Egidius Inquis. Gen. Florentiæ.

Sebastianus Cellesius.

INDEX

INDEX

A

B

C

D

E

F

G

Ima-

I

L

Luna

M

Mor-

N

Odium

P

Quadra-

Q

R

S

T

V

FINIS.

Sicut Sol ſine radijs, ſic Typus ſine mendis eſſe non poteſt: Siquid in hoc opuſculo caſtigari meretur, benigno Lectoris iudicio illud committimus: Solum notatu dignum iudicauimus.

Pag. 22. Verſ. 6. ſtantior Lege *præſtantior*

REGISTRVM.

† †† ABCDEFGHIKLMNOPQ
RSTVXYZ. Aa Bb Cc Dd Ee
Ff Gg.

Omnia ſunt folia ſimplicia.

FLORENTIÆ,

Ex Typographia Franciſci Honufrij. 1633.
Ad Scalas Abbatiæ.

Ex conſenſu DD. Superiorum.